Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Questiones Versoris super: De celo et mundo, De generatione corruptione, Metheororum, Parua naturalia

https://hdl.handle.net/1874/461678

¶Parua naturalia.
¶De generatōe et cor ruptōne Areſtotilis

Incipit regiſtrum que

ſtionū necnō dubitatōnum cum folioꝝ nūo in p̄uis naturalibus.

Queſtio prima de ſenſu et ſenſato

Vtrꝫ corp⁹ ſenſitiuū ſit ſubiectū ſciē h⁹ l. bri fo. i.

Vtrꝫ in hac ſcientia ſit cōſiderandum de ſanitate et egritudine fo. primo

Vtrꝫ omnes ſenſus exteriores ſint neceſſarij cui libet animali fo. ij

Quare ſurdi a natiuitate neceſſario ſūt muti fo. ij

Quare plātis nō inſūt guſtus et tact⁹ cū indigeāt attrahere nutrimentū cōueniens relinquendo diſ cōueniēs fo. ij

Quare talpa non habet oculos extra pellem cuꝫ ta men ſit animal progreſſiuum. fo. ij

Quare homines habentes bonū olfactum cōmuni ter ſunt fatui. fo. ij

Vtrꝫ ceci a natiuitate habentes auditum ſint pru dentiores ſurdis et mutis habentibus viſum quaſi in fine tercie concluſionis. fo. ij

Vtrꝫ organū viſus ſit de natura aque fo. ij

Vnde apparet lumen exiens ab oculo celeriter mo to vel conſtricto in tenebris fo. iij

Quare non poſſumus p̄ vnum oculum videre ſur ſum et per alium deorſum fo. iij.

Quare oculo aliqualiter clauſo acutius videmus et remotius q̄ totaliter aperto. fo. iij

Quare habens ſolum vnū oculū tm̄ n̄ videt p̄ illū ſicut duo haberet fo. iij

Vtrꝫ viſio fiat extramittendo. fo. iij

Quare antiqui poſuerūt magis viſionem fieri ex tramittendo q̄ de alijs ſenſibus fo. iij

Quare virga ignita in extremitate celeriter mo ta videatur facere q̄ndā circulū igneū ꝯtinuū fo. iij

Quare corpora polita et terſa reflectunt lumē cau ſando ſplendorem fo. iiij

Quare q̄dā aialia de nocte vidēt et q̄dā nō fo. iiij

Quare habētes groſſos oculos ceteris paribus ha bent peiorem viſum fo. iiij.

Quare exiſtentes in naui iudicant montes et ar bores in littore moueri. fo. iiij

Quare hn̄tes oculos ꝓfūdos melius vidēt fo. iiij

Vtrꝫ organū auditus ſit de natura aeris et orga num olfactus de natura ignis et organum guſtus et tactus de natura terre fo. iiij

Quare dum aliquis odorat fortes odores et ſolem aſpexit cogitur ſternutare fo. iiij

Quare tactus ſentit aliquod calidum cum tamen eius organum ſit frigidum fo. iiij

Quare aliquis plus titillatur ſub planta pedis q̄ alibi. fo. iiij.

Quare reumatici male audiūt vidēt et odorāt f. iiij

Quare melius audim⁹ de nocte q̄ de die fo. iiij

Quare ſi auris ponatur in cono longi ligni et fiat ſonus in alio cono perfecte audietur ille ſonus quā tumcunqꝫ ſit paruus fo. v

Quare tēporē humido et calido melius odoramus q̄ tempore calido et ſicco. fo. v

Vtrꝫ diffinitio coloris ſit bona fo. v

Vtrum color ſit ſolum in generabilibus et corrupti bilibus fo. v

Vtrꝫ in tenebris ſint colores. fo. v

Quare ſol de mane apparet rubeus et minor in me ridie q̄ in occaſu vel ortu. fo. v

Quare albū viſum p̄ nigꝝ apparet rubeum fo. v

Quare in ſpeculo nudo oppoſito ſoli videtur tm̄ ſol ſed ſi ſpeculuꝫ ponatur in aqua poterit videri et ali us planeta circa ſolem. fo. v

Quare in collo colūbe apparēt diūſi colores fo. v

Vtrum medij colores generentur ex p̄mixtione extremorum fo. v

Quare dum aliquod animal fuerit in tenebris et venit ad magnū lumē oculi eius q̄nqꝫ excecāt fo. vi

Quare quedam animalia habēt coopercula in ocu lis et quedam non fo. vi

Quare lapis criſtallinus ſepius ſuppoſitus corpo ri colorato vidēt eiuſdē coloris cum ipſo fo. vi

Quare contrarij colores p̄ iuxtapoſitōnem eorum melius videntur fo. vi

Vtrꝫ ſapor bn̄ diffiniat q̄ eſt paſſio humidi facta a ſicco mediāte calido alteratiuo guſtus de potentia ad actum. fo. vi

Vtrum ſolum dulcia nutriant fo. vij

Vtrꝫ tm̄ ſeptem ſint ſpecies ſaporum fo. vij

Quare fructus iuuenum arborum nō ſunt ita bo ni ſaporis ſicut antiquarum fo. vij

Quare ſudor eſt amarus fo. vij

Quare ſalſa et amara non ita cito putreſcunt ſi cut pinguia et dulcia fo. vij.

Vtrꝫ odor ſit fumalis euaporatio fo. viij

Quare boni odores confortant cerebrum fo. viij

Quare odorifera non ſunt ita magni odoris tem pore frigido ſicut tempore calido fo. viij

Quare nō odorat corpa q̄ prius cōmedit et alij q̄ nō comederūt bene odorāt ſimilia corpa fo. viij

Vtrum ſpecies odoris bene diſtinguant̄ ſm̄ ſpecies ſaporis. fo. viij

Vtrū olfactus mediat inter ſenſus tactionis et ſen ſus cognoſcentes p̄ medium extraneum fo. ix

Vtrꝫ odor ſit nutritiuus fo. ix

Vtrꝫ odores floꝝ a ſolo homine p̄cipiunt̄ fo. ix

Quare homo ſm̄ quantitatem ſui corporis habet maximū cerebrum. fo. ix

Tabula

Utrum qualitates ſenſibiles diuidant in infinitum
ſm formam vel ſm diuiſionem q̄titatiuā. fo.ix
Utrum ſenſibilia prius veniāt ad ſenſum q̄ ad me
dium. fo.x
Utrum ↄtingat ſenſum in eodem indiuiſibili tempo
ris plura ſimul ſentire fo.x
Utrum indiuiſibile poſſit ſentire fo.xi

Regiſtrum queſtionū

libri de memoria et reminiſcentia. Queſtio prima.

Utrum memoria ſit ſolum preteritoꝝ fo.xij
Quare volētes mēorari prius mouet caput fo.xij
Quare melius mēoramur i tenebris q̄ in luce. fo.xij
Quare volēs memorari faciunt aliqđ ſignū corpa
le puta nodum in corrigia vel in corneta fo.xij
Quare nō poſſumus memorari dum volumus ſed
dum nolumus q̄nq̣ memoramur fo.xij
Utrum memoria ſit paſſio primi ſenſitiui fo.xij
Cum in memorando quedā paſſio p̄ſentialit̄ affici
at et res cuius memoramur ſit abſens quare memo
ramur rei abſentis et nō paſſionis p̄ntis fo.xiij
Utꝝ iuuenes et ſenes ſint male memorie ſm ↄpri
am naturam fo.xiij
Que ſit cauſa bonitatis memorie fo.xiij
Utꝝ reminiſcentia ſit reſumptio noticie elapſe a me
moria ex aliquo pricipio in memoria retēto fo.xiij
Quare q̄nq̣ ex aliquo principio reminiſcimur alicu
ius rei et q̄nq̣ etiā ex eodē nō reminiſcimur fo.xiij
Quare plus reminiſcimur eoꝝ que ſunt ꝑaul a p̄nti
nūc et nō eoꝝ que ſunt ↄpe fo.xiij
Quare ↄtingit dum aliq̄s querit diligent̄ reminiſci
nō pōt. et poſtea dum nō vult faciliter ſit fo.xiiij
Utrum reminiſcentia ſolū inſit hominibus fo.xiiij
Recapitulatio eiuſdem libri fo.xiiij

Regiſtrum queſtionū

libri de ſomno et vigilia. Queſtio prima

Utrum ſomnus et vigilia ſint paſſiones ↄuenientes
toti ↄpoſito ex corpe et anima fo.xv
Quare ſomnus prenotatur in principio libri fo.xv
Quare habentes ſtrictas venas fortius dormiunt
alijs. fo.xv
Utrum omni animali ↄueniat quandoq̣ dormire et
quādoq̣ vigilare fo.xv
Quare in ſomno q̄nq̣ iudicamus nos aſcendere et
quādoq̣ deſcendere fo.xvi
Quare melancolici minus dormiūt q̄ alij et flema
tici magis fo.xvi
Utrum ſomnus ſit paſſio primi ſenſitiui requiſitus
ꝓpter vigiliam fo.xvi
Utꝝ dormiētes poſſint exercē opa vigilātiū fo.xvi
Quare hoies memorant de ſomnijs et nō de actib᷒
vigilantium quos dormiēdo exercent fo.xvi
Utꝝ ſomnus ſit bn̄ diffinitus vbi đr q̄ eſt ↄuentus
vel reciprocatio caloris naturalis ꝛc. fo.xvi
Utrum vigilia precedat ſomnum fo.xvij
Quare quedā aialia dormiūt apertis oculis fo.xvij
Utꝝ paſſio primi ſenſitiui ſit ſomnium fo.xvij
Quare in principio ſomni non cauſantur ſomnia ſi
cut in fine fo.xviij
Quare in principio noctis ſomnia facta ſūt magis
diſtorta et difformia q̄ in fine fo.xviij
Utꝝ animalia ſp memorent ſuoꝝ ſomnioꝝ fo.xviij
Quare pueri pluries putant ſe terribilia videre pre
cipue in principio noctis fo.xviij
Quare homines ſepius ſomniant in ſenectute q̄ in
iuuentute fo.xviij
Utrum diuinatio futuroꝝ effectuum que ſit ꝑ ſom
nia ſit homini poſſibilis fo.xviij
Recapitulatio huius libri. fo.xix

Regiſtrum queſtionuꝫ

libri de lōgitudine et breuitate vite. Queſtio prima

Utrum calidū et humidum ſint cauſe lōge vite in vi
uentibus corruptibilibus fo.xix
Utrum eadem animalia ſint longioris vite in locis
calidis q̄ locis frigidis fo.xx
Quare aialia diu abſtinētia ab alimēto ſunt breui
oris vite q̄ animalia que frequēter comedūt fo.xx
Quare quedam plāte vt in pluribus ſunt longioris
vite q̄ quedam animalia fo.xx.

Finis tabule.

Autoritates paruoꝝ

naturalium et pꝛimo de ſenſu et ſenſato.

Naturalis phȳs ꝯſiderat de ſanitate et īfirmitate

Ubi dimittit phȳs ibi incipit medicus

Neceſſariū eſt animal habere ſenſum tactus

Viſus multas rerum differentias oſtendit.

Auditus magnā ptē ꝯfert ad itellectū et prudētiā.

Cecus a natiuitate ſapientioꝛ eſt ſurdo et muto.

Cerebꝝ eſt humidioꝛ et frigidioꝛ ps totius coꝛpis.

Coꝛ ē oppoſitū cerebꝛo et ē calidiſſima ps coꝛpis

Inter ſenſus qui nobis inſunt olfactus peioꝛ eſt.

Inter cetera animalia hō habet certiſſimū tactum.

Guſtus eſt quidam tactus

Manifeſtius eſt nobis genus ſapoꝝ q̄ odorum

Ignis non agit nec patit ea ratōne qua ignis eſt

ſed ea ratōne qua calidus eſt.

Simplex elementum non nutrit.

Q̄d ſm ſe eſt tale cuicūq; compat ſemp eſt tale.

Intellectus nihil intelligit ſine ſenſu.

Minoꝛ ſapoꝛ alicui' mari infuſus reſoluit in mai

Motus maioꝛes expellūt motus minoꝛes.

Opatio non eſt ſine virtute.

Secundi libri .ſ. de me

moꝛia et reminiſcentia.

Memoꝛia nec eſt pꝛeſentium nec futuroꝛū ſed ſolum pꝛeteritoꝛum

Memoꝛia eſt alicuius appꝛehēſi a ſenſu ſeu intel lectu iterata reſumptio.

Intelligere non eſt ſine fantaſmate.

Meditationes memoꝛiam ſaluant.

Omnis reminiſcentia fit a ſimili vel a contrario

Conſuetudo eſt quaſi altera natura

Reminiſcentia non eſt memoꝛia ſed ſequitur eam

Reminiſcentia tm̄ eſt in hominibus.

Pueri et multum ſenes ſunt immemoꝛes.

Tercij libri ſcz de ſom

no et vigilia

Eius eſt potentia cuius eſt actus.

Somnus eſt ligamentum omniū ſenſuū

Vigilia eſt omniū ſenſuū ſolutio.

Sōnus eſt q̄dā reqes data aīalib' ꝓpt eoꝝ ſalutē.

Omnia animalia habentia ſanguinem habent coꝛ

Coꝛ eſt pꝛincipium ſenſus et motus

Nutrimentū q̄d vltimo infunditur venis eſt ſāguis

Locus ſanguinis ſunt vene.

Coꝛ eſt pꝛincipiū radicale et originale venaꝝ

Sōnus generatur ex euapoꝛatōne cibi que vadit ad cerebꝛum.

Vinū bibere nō ꝯuenit pueris nec nutricibus eoꝝ.

In ſōno fit ꝯpulſio caloꝛis naturalis ad interioꝛa

Animalia plus nutriūt doꝛmiendo q̄ vigilando

Abeuntibus ſenſibilibus remanent ſpēs.

Viſus non ſolum patitur a viſibili ſed etiā agit.

Delectatio maioꝛ expellit minoꝛem.

Pueri nō habēt ſomniū ꝓpter nimiū motum in eis

Fatui magis pꝛeuident futura q̄ alij.

Noctes ſunt ſilentioꝛes q̄ dies.

Aer noctis magis eſt quietus q̄ diei.

Melancolici magis ſomniant q̄ colerici.

Non omne futurum de neceſſitate euenit.

Famoſum ſm totum non eſt falſum.

Hō debet eſſe equale mediū inter ſomnū et vigiliā.

Vulgus dicit. ſomnia fiūt ab angelis diuinatōnes a demonibus ꝓphetie a deo.

Bonoꝝ bona ſunt ſomnia maloꝝ mala ſunt ſōnia

Pueri cū ſint mltū calidi et humidi multū doꝛmiūt

Pueri ꝓ ſex menſes lolliū videre non poſſunt

Quarti libri ſcz de lō

gitudine et breuitate vite.

Gentes calide regionis ſunt longioꝛis vite q̄ frigide

Coꝛruptis animalib' coꝛrumpitur ſcientia et ſani tas que in eis eſt.

Quicquid ꝑ ſe coꝛrūpitur a ſuo contrario coꝛrūpit

Illud quod de ſe eſt coꝛruptibile non poteſt in ali quo loco eſſe incoꝛruptibile.

Minoꝛ flamma conſumitur a maioꝛi ꝑ accidens.

Longiſſime vite ſunt homo et elephas.

Eternū nulla ſūt ꝯtraria q2 nō hʒ ſbām ꝯtrarietatis

Vita hōis fit ꝑ calidū natale et humidū radicale.

Animalia multū coeuntia cito ſeneſcūt.

Maſculi qui nō ſē coitiui ſūt naturalit lōgioꝛis vite.

Viri laboꝛātes ſeneſcūt magis q̄ non laboꝛantes.

Qui multum coeunt parum viuūt.

Caſtrati plus viuūt q̄ non caſtrati.

Mulus plus viuit q̄ equa.

Complexio iuuenū calida et humida eſt

Serpētes talpe et veſptiliones ſunt maioꝛes et lon gioꝛis vite in locis calidis q̄ frigidis.

Animalia aquatica ſūt breuioꝛis vite greſſibilibus

Circa iniciū paruorum

Naturaliū. Queriꝰ primo vtrū corpus ſenſitiuum ſit ſubiectū ſcīe huius libri. Arguiꝰ primo ꝙ nō Quia eiuſdem ſcīe eſt ꝯſiderare ſubiectū et principia eius. ſed ĩ hoc libro non ꝯſideratur de principijs corporis ſenſitiui. ſ. materia et forma. ergo corpus ſenſitiuū n̄ ē hic ſubiectū. Arguitur ſc̄do Paſſiones corporis ſenſitiui ſunt oꝑationes ſenſuū interiorū et exterioꝝ ſed de illis determinatū eſt in libro de anima. ergo ſi corpus ſenſitiuū in hoc libro eſſet ſubiectum iſta determinatio eſſet ſuꝑflua. Arguitur tercio In hoc libro determinaꝰ de paſſionibus que ſunt ꝯmunes toti compoſito ꝯiuncto ex corꝑe et aīa. ſed tale cōiunctū eſt corpus aīatū ergo corpus aīatū ē hic ſubiectū. In oppoſitū arguiꝰ. q̄a ꝯditōes ſubiecti attributōis cōueniūt corpi ſenſitiuo reſp. ū ſcīe huius libri. ergo eſt hic ſubiectum. Pro reſponſione

Sciendū Primo ꝙ poſtꝙ Areſtotiles determinauit de anima que eſt principiū formale corꝑis animati in tribus libris de anima ꝯñter incipit determinare de corporibus animatis quorū aīa eſt formale principiū Et primo determinat de paſſionibus corꝑis aīmati in cōmuni in iſtis libris paruoꝝ naturaliū Sc̄do determinat de corꝑibus animatis aīa vegetatiua in libro de vegetabilibus et plantis Tertio tractat de animatis aīa ſenſitiua et hoc in libris de aīalibꝰ De aīmatis vero anima intellectiua nō tractat in ſpeciali ꝑter illa que dicunꝰ in libro de aīalibus eo ꝙ intellectus nō eſt actus alicuius organici corꝑis ideo nō habet ꝯſiderari in cōꝑatione ad corpus Et oꝑatiōes intellectus nō ſunt ꝯmunes toti cōiuncto ſed primo ſunt ipſius aīme. ideo inter libros corpoꝝ animatoꝝ nō erit tractandū de paſſionibus intellectus ſ; maxima ꝯſideratio de ipſis habeꝰ in tertio de anima ideo preter librū de anima non facit areſtotiles librū de intellectu et intelligibili et ſi ficeꝫ ꝑtineret ad methaphiſicū.

Sciendū Sc̄do ꝙ ſm potētias anime diſtinguūtur quatuor gradꝰ viuentiū Quedā eī hn̄t aīmā vegetatiuā vt plante Quedā vero cū vegetatiua ſolū habēt ſenſum vt animalia imꝑfecta vt cōche ⁊ oſtree Quedam aūt cum ꝑdictis habēt motū ſm locū vt aīalia ꝑfecta. ſ. azinus. bos. leo ⁊c̄ Quedā vō vltra ꝑdicta hn̄t intellectū vt hoīes. ſ; ꝓpter cām dictā de paſſionibus ꝑtinentibus ad quartū gradū viuenciū nō eſt tractandū in ꝑuis naturalibus Sed alia genera potētiaꝝ anime ſunt actus organici corꝑis et oꝑatōes illoꝝ ſunt ꝯmuēs toti ꝯiuncto ergo hic ē ꝯſiderandū de paſſionibus que illas potētias ꝯſequūꝰ Et hec ꝯſideratio diuidiꝰ in tres ꝑtes. in vna determinatur de viuo inꝙtum viuū vt in libro de morte et vita Ubi etiā agiꝰ de reſpiratione ⁊ inſpiratiōe ꝑ quas in quibuſdā vita ꝯſeruaꝰ. et de iuuentute ⁊ ſenectute q̄bus diſtinguiꝰ ſtatus vite q̄ inueniunꝰ tam in animalibus ꝙ in plantis Et etiā de cauſis longitudinis ⁊ breuitatis vite ſimiliꝰ de ſanitate et egritudine de nutrimēto et nutribili Sꝫ de hijs duobus nō habemus librū ab areſtotile ꝯpoſitū In alia ꝑte tractaꝰ de hijs q̄ ꝑtinēt ad motū ſm locū de quibus habeꝰ in libro de cauſa motus aīalium ⁊ de ꝓgreſſu animaliū. In tercia ꝑte tractaꝰ de hijs q̄ ꝑtinent ad corpus ſenſitiuū vt de actibus ſenſuū exteriorū de q̄bus ꝯſideraꝰ in hoc libro de ſenſu et ſenſato vel de ſenſitiuo et ſenſibili vel de actibus et paſſionibus ſenſuū interioꝝ vt in tractatu de memoria et reminiſcentia et etiam in libro de ſomno et vigilia.

Sciendum Tertio ꝙ licꝫ ordine nature corpus viuum precedit corpus ſenſitiuum et ſenſitiuum motiuum ſm locū. tamē ꝓpter ꝯuenientiam illoꝝ que in hoc libro dūr ad ea que dicta ſunt in libro ꝺ aīma prius ꝙ areſtotiles tractet ꝺ hijs que ꝑtinent ad viuū in ꝯmuni vel ad motiuū ꝺterminat in hoc libro ꝺ ſenſu et ꝺ hijs que ꝑtinēt ad ſenſitiuū inꝙtū huiuſmōi Et in ꝓhemio huius phꝰs enūcat ea de q̄bus eſt intentio in ſequētibus libris quorū quedā ſunt cōmunia fere omnibus animalibus vt ſenſus. memoria appetitus. ira. deſideriū. gaudiū. triſticia. ſomnus et vigilia. iuuentus et ſenectus. reſpiratō ⁊ exſpiratio vita et mors Et notanter ꝺr fere in textu. q̄a ſomnus et vigilia non ꝯueniūt plantis. ſimiliter reſpiratio et inſpiratio ſolum ꝯueniunt animalibus habentibus pulmonē Et ꝺ hijs ꝓbat phꝰs ꝙ ꝑtinent ad totū ꝯiunctū quia illa ꝑdicta accidunt cū ſenſu mō ſenſus incipit a corꝑe et terminaꝰ ad animā ꝙtum ad actū ſentiendi licet ſit econtra ꝙtum ad ſenſitiuam virtutem.

Conclusio Prima animatū inꝙtum ſubſtat ꝯmunibus paſſionibus totius viuentis eſt ſubiectū in libris ꝑuorum naturaliū. patet quia idē eſt ſubiectū ſcientie et paſſionū q̄ in tali ſcīa cōſiderātur ſ; corpus animatum eſt ſubiectū paſſionū de q̄bus in iſtis libris tractaꝰ vt patuit prius. ergo eſt ſubiectū in iſtis libris qui dicuntur ꝺ ꝑuis naturalibus Vel quia ibi cōſideratur de paſſionibus animati ſm applicationem ad

V. omnes ſenſus exteriores ſint neceſſarii cuilibet animali

determinata organa que minora ſunt toto aĩato vel quia in breui hic ꝯſideratur ꝯ multis paſſionibus aĩatorum q̃ ꝯſideratio ẽ breuis reſpectu aliorum librorum.

Concluſio Secũda corpus ſenſitiuũ eſt ſpeciale ſubiectũ huius libri q̃a dicitur de ſenſitiuo et ſenſibili. patz q̃a hic ꝯſideratur de paſſionibus cõmunibus corporis ſenſitiui in cõi. ſ; q̃tum ad ſpeciales paſſiones ſingularum ſpecierum animalis conſiderari habet in libro de animalibus.

Dubitatur Utrũ in hac ſciã ſit cõſiderandũ de ſanitate et egritudine. Arguitur q̃ ſic. Q̃ ꝯ ꝓbat phus primo rõe q: ſanitas et egritudo ſolũ ꝯueniũt viuẽtibus et ſũt paſſiones corporis viuẽtis ergo de ipſis determinãdũ ẽ in ſciẽntia q̃ ꝯſiderat de corpore viuo ſ; iſta ſcia ẽ huiuſmõi. g° Secũdo ꝓbat a ſigno. q: plurimi medicorum q̃ ſũt potiores in arte medicine ꝑ multũ tẽpus morantur circa naturalẽ philiam. Cuius ſignũ eſt quia in naturali philia determinatur de vniuerſalibus cauſis ſanitatis et egritudinis et medici tractãt in ꝑticulari de ipſis. iõ dr̃ in textu q̃ vbi deſinit phicus ibi incipit medicus q̃a phicus inq̃rit cãs vniũſales ſ; medicus illam ꝯſideratõem applicat ad opus. Et q̃a operatõ ẽ ſingulariũ ꝑmo methaphiſice iõ ꝯſideratio medici magis deſcendit ad ſingularia. vñ ſi medicus ꝑ ſuã artem totaliter ſanitatẽ induceret ſic q̃ natura nichil faceret in phica nõ eſſet tractãdũ de ſanitate et egritudine ſed medicus nõ ſcit niſi ꝑ extrinſeca iuuare naturã q̃bus ipſa ſic adiuta principaliter ſanitatẽ inducit.

Ad rõnes Ante oppoſitũ. Ad primã eſt dicẽdũ q̃ in hoc libro non tractatur de principijs ſubſtãtialibus corporis ſenſitiui ſcz materia et forma ſ; illa ex p̃cedentibus libris p̃ſupponũtur. ſed hic tractatur de organis ſenſuũ et de ſenſibus que ſunt q̃daꝫ principia paſſionũ ſenſitiui inq̃tũ ſenſitiuũ eſt. Ad ij. De paſſionibus ſenſuũ interiorum et exteriorum tractatur in libro de aĩa ꝑ q̃to ad ipſam aĩam reducuntur ſ; inq̃tũ ſunt ꝯmunes toti ꝯiũcto hic de eis determinatur igitur nõ ſuperfluit. Ad tertiũ Conceditur q̃ paſſiones hic ꝯſiderate cõſequũtur totũ ꝯiunctũ ſ; nõ ꝯſequũtur ipſũ ſm oẽz rationẽ aĩati ſ; ſm ꝓpriã rationẽ ſenſitiui. Item diuerſiter determinatur hic de ſenſibus et ſenſatis et in ſcdõ de aĩa q̃a hic determinatur de ſenſibus ſm q̃ fluũt a toto ꝯpoſito et de ſenſatis abſolute ꝯſideratis ſm q̃ ſunt q̃dam qualitates ſ; in ſcdõ de aĩa determinatur de ſenſib9 ſm q̃ principaliter fluunt ab ipſa aĩa et de ſenſatis ſeu ſenſibilib9 ſm q̃ ſũt obiecta iſtorum ſenſuũ.

Sequitur textus

Quoniã autem de anima ſm ipſã determinatũ ẽ et de virtutũ qualibet ex ꝑte ipſius ſcdõ.

Queritur Utrũ omẽs ſenſus exterioẽs ſint neceſſarij cuilibet aĩali. Dicendum q̃ nõ ſ; ſolũmõ duo ſunt omnibus neceſſarij. ſ. ſenſus tactus et ſenſus guſtus. Et arguitur q̃ ſic quia ſicut potentie intellectiue fluũt ab anima intellectiua ita ſenſus ab aĩa ſenſitiua ſed a qualibet anima intellectiua fluũt oẽs potẽtie intellectiue ergo a qualibz aĩa ſenſitiua fluũt oẽs ſenſus ergo oẽs ſenſus ꝯ neceſſitate inſunt cuilibz animali. Arguitur ſcdõ Natura nõ deficit in neceſſarijs nec habũdat in ſuperfluis ſ; iſti ſenſus exteriores inſunt aliq̃bus aĩalibus ergo illi ſunt ipſis neceſſarij et ergo ſũt ſimiliter neceſſarij oĩbus. Arguitur tertio Omne animal indigz ꝯſuatibus ipm in eſſe ſed iſti ſenſus ꝯſeruãt aĩalia i eẽ igitur. Oppoſitũ arguitur ꝑ phm in textu. Pro reſponſione.

Sciẽdum Primo q̃ poſtq̃ phus in ꝓhemio ſuã intentõem ꝓpoſuit conſequenter incipit determinare de ſenſibus et ſenſibilibus et primo dicit q̃ p̃ſupponendũ eſt de ſenſu quid ſit. et de ſenſibili ex libro de anima ſupponit etiã q̃ oẽ aĩal inq̃tũ aĩal neceſſario habet aliquẽ ſenſum quia ꝑ hoc differt animal a nõ aĩali. Unde omne animal eſt cognoſcitiuũ q̃uis in infimo gradu cognitionis et in hoc habet p̃eminentiam ſupra non habẽtia cognitionẽ quia p̃t in ſe plura ꝯprehendere et q̃to aliq̃d animal habet vĩtiorẽ apprehenſionẽ tãtũ tanto virtus eius cognitiua eſt nobilior et ꝑfectior. Et ideo inter ſenſus exteriores viſus ꝑfectior eſt et nobilior et ſpũalior et ad plura ſe extendit et magis ſpũaliter recipit ſpẽm ſui obiecti. tñ nulla virtus ſenſitiua eſt oĩno immaterialis. primo q̃a ꝑ ſe et directe fertur ſupra ſingulare materiale. ſcdõ q̃a nõ poteſt recipere ſpẽm ſui obiecti niſi ꝑ organũ corporale.

Sciẽdũ Scdõ. q̃ animalium quedam ſunt perfecta que ꝓgreſſiue mouentur. Alia ſunt imꝑfecta q̃ tali mõ nõ mouentur. Et aĩalia ꝑfecta excedũt imperfecta ſicut imperfecta excedũt plantas q̃ nullã hñt cognitõnẽ ſed aĩmalia imꝑfecta. ſ. conche ſolũ habẽt cognitionẽ eorũ que ſũt ſibi coniuncta ſm locum. Perfecta vero cognoſcunt a remotis ſẽſibilia et illa magis accedũt ad cognitõnẽ intellectiuã que nõ determinatur ad h et nũc. Et ſicut i oĩb9 aĩmalibꝫ ordinatur tactus ad ꝯgnoſcẽdũ ꝯuenientia et corruptiua ipſius aĩalis a quib9 p̃t lędi ſicut ab igne et comp̃henſione hoĩm. Et guſt9 ad

percipiendū nutrimentū conueniens ita ad cognoſcendum nutrimentū a remotis ordinatur olfactus Odor enim et ſapor q̄dam habēt cōuenientiā· ideo ſicut per ſaporem iudicamus de nutrimēto ꝯiuncto ita per odorem de nutrimento diſtante licet nō penitus per certitudinem· Etiam viſus et auditus ordinantur ad ꝯgnoſcendum a remotis ea que ſunt animali neceſſaria cum ſint neceſſaria ratōe corporis mixti ſiū viui· q2 per illos ſenſus fugiuntur corruptiua et ſalutaria proſequūtur et ideo animalia perfecta progreſſiue mouentur· i· ambulant quia pcipiunt bonū aut malum a remotis.

Sciendum Tertio· q̄ animalia perfecta adhuc ſunt duplicia quedam ſunt diſciplinabilia que habent prudentiam vniuſalez ita q̄ in eis prudentia eſt directiua omniū agendoꝝ vt ſunt homines· Alia ſunt q̄ nō habent cognitionem intellectiuam nec prudentiam vniuerſalem ſed ſolum pticularem que ꝓuenit ex inſtinctu nature vt patet de apibus formicis araneis et alijs volatilibus in edificando in quibus apparet prudentia non tamen aliquid faciunt q̄ eis aliqua bona inde ꝓueniant ſed ex inſtinctu nature faciunt quaſi haberent prudentiam· Et ideo iſti ſenſus ſcilicet viſus et auditus ꝓficiunt iſtis animalibus ad prudentiam pticularem· hominibus vero ad prudentiam vniuſalem et ad ſciam quia viſus multas reꝝ drīas oſtendit ex quibus homo ꝓficit circa ſpeculabilia et agibilia· Nam per effectus ſenſibiles eleuatur in cognitōez vniuſaliū et itelligibiliū

Cōcluſio Prima· Tactus et Guſtus ſunt neceſſarij omni animali Patet primo de tactu quia omne corpus animatū eſt complexionatū ſm debitam cōmenſuratōnē qualitatū primaꝝ et per excellentiam illaꝝ pt corrūpi ergo ad cognoſcendū ea ex quibus animal cōponitur et poteſt cōſeruari in eſſe et etiam a quibus poteſt corrumpi tactus omni animali eſt neceſſarius· 2° patet de guſtu quia animal nedum eſt mixtū ſed etiam viuū· ſed omne viuū corpeū indiget nutrimēto ergo omne animal neceſſario indiget guſtu vt diſcernat nutrimentum cōueniēs a diſconuenienti ad proſequendū cōueniēs et fugiendum diſcōueniēs ꝛ ſolū iſti ſunt neceſſarij ſimpliciter animali quia per eos animalia cognoſcunt ea que ad eſſe animalis de neceſſitate requirūtur·

Cōcluſio Sc̄da· Animalibus pfectis pter tactū et guſtum ſunt alij tres ſenſus neceſſarij neceſſitate finis vꝫ quo ad bene eſſe· Patet nam animalia que ꝓgreſſiue mouentur indigent cognoſcere a remotis conuenientia et diſconuenientia vt quedā ꝓſequātur et quedam fugiant· ſed non poſſunt ea a remotis cognoſcere niſi p alios tres ſenſus ſcilicet viſū auditū et olfactum ergo illi ſunt ſibi neceſſarij neceſſitate finis.

Cōcluſio Tertia Animalibus que habent prudētiam et diſciplinā viſus de p ſe magis confert ad ſcientiam et diſciplinā ſed auditus magis confert p accidēs Primū patet· quia viſus ſm ſe eſt pluriū reꝝ cognoſcitiuꝰ quia plures reꝝ differētias nobis oſtendit ꝯgnoſcēdo omnia corpa tam iferiora q̄ ſuperiora quia omnia corpora colore pticipant et etiam magis p viſum cognoſcimus ſenſibilia communia q̄ per alios ſenſus ergo viſus magis p ſe confert ad ſcientiaz ¶ Sc̄da pars patet quia ſmo audibilis eſt cauſa diſcipline non per ſe et ſm differentias ſonorum· ſz per accidens inq̄tum ſmo componitur ex nominibꝰ et nomina ſunt ſimbola· i· ſignificatiua ad placituz conceptus et intentiones· qui conceptus et intentiones ſunt ſigna rerum exñtium extra aīam primo perimenīaꝝ Quia igit aliq̄ ſunt q̄ videri nō pñt ideo p nomina ſignificant et ōnia q̄ videri poſſunt per nomina ſignificantur· ſequitur q̄ auditus magis per accidens confert ad ſcientiam et prudentiaz q̄ viſus· Ex iſto infertur q̄ ceci a natiuitate poſſunt fieri prudentiores et magis ſcientes ſurdis et mutis habentibus viſum· eo q̄ per auditum plura poſſunt comprehendere q̄ per viſum ſed hoc fit per accidens· Nam dictum eſt q̄ ab alijs plus addiſcimus q̄ a nobiſipſis. et quia adhuc habent ſenſum auditus per quē poſſunt accipe ſcientiam ab alijs et ſciunt ſe non recipe ſcientiam a ſe ipſis ſed ſoluz per auditum ab alio· ergo forte ipſi magis diligenter aduertunt et melius reſeruant q̄ alij. ſed ſurdi vt dictum eſt non poſſunt accipe ſcientiam ab alijs quia non audiunt.

Dubitatur Primo· quare ſurdi a natiuitate neceſſario ſunt muti· Cauſa eſt quia ſicut ſe habet nunq̄ audiens aliquod ꝓeoma ad ipſum ita q̄ non poteſt illud addiſcere ita nullū audiens ꝓeoma nullū pt addiſcē. Alia cā ē q2 ſi ſurdi poſſent bñ ꝓferre vocē tñ non poſſunt articulare vocē q2 articulatio illa habet p auditū· Et q2 tūc caret auditu manet oīno muti ñ ꝓferentes voces· Sed nō oꝫ ecōtra q̄· ſ· oīs mutus ſit ſurdꝰ q2 pt cōtingere q̄ aliqs ſit mutꝰ ꝓpt defectū lingue vel alterius inſtrumēti reqſiti ad formatiōez vocis ſine hoc q̄ ſit ſurdus·

Dubitatur Sc̄do· quare plantis ñ inſint guſtꝰ ꝛ tactꝰ cū indigeant attrahē nutrimētū ꝯueniēs relinquēdo diſcōueniens· Rñdet q̄ cā ē q2 plāte hñt ꝯueniēs nutrimētū ſibi ꝯiūctū ꝛ ñ pñt ita facilit corrūpi ab extrīſecis et

aliquod diſconueniens ſit coniūctū cum nutrimē to per virtutem nutritiuam poteſt ſine cognitione attrahere conueniens relinquendo diſconueniens.

Dubitatur Tertio. quare talpa non habet oculos extra pellem cum ſit animal progreſſiuū. Cauſa eſt. quia ſemp viuit in tenebris ſub terra et fodiendo terrā querit nutrimentum ſed ſi oculos haberet extra pellem ſibi plus nocerent. habet enim ſub pelle vt ſibi non deficiat pfectio ſui generis et ſic quod amittit i viſu recupat in auditu quia virtus ſenſitiua q̄ mitteretur ad viſum mittitur ad auditum. Et eadē cauſa claudi a natiuitate habēt fortiora brachia non claudis

Dubitatur Quarto. quare homines habētes bonū olfactū cōmuniter ſunt fatui. Reſpondetur ꝙ cauſa eſt quia organū olfactus debet eſſe ꝓportionatū ſuo obiecto ſed obiectū olfactus eſt calidum et ſiccū ideo ad hoc ꝙ aliquid ſit boni olfactus requiritur ꝙ organum olfactus ſit quodāmodo ſiccū et calidū quia illud organū eſt iuxta cerebꝝ qḋ ē naturalr̄ frigidū ⁊ humidum ideo ſi odratus eſt bonus cerebꝝ erit indiſpoſitū et econtra Et quia in cerebro fundantur omnes virtutes ſenſitiue ſine quarū bona diſpoſitiōe non eſt prudentia ergo bene olfacientes ſunt fatui.

Dubitatur Quinto. Vtrū ceci a natiuitate habētes auditū ſunt prudentiores ſurdis et mutis habentibus viſū dicendū ꝙ ſic cuius cauſa ſufficiēs habetur i vltima concluſione.

Ad rōnes ante oppoſitum ¶ Ad primam eſt dicendū ꝙ omēs intelligētie ſunt eiuſdem ſpeciei et in equali gradu pfectionis eſſencialis modo ōes anime ſenſitiue ſunt diuerſarū ſpērum ideo non eſt ſimile. ¶ Ad ſcdām dicitur ꝙ animalia impfecta ſolum cognoſcunt qualitates vel nutrimentū ſibi coniunctū ideo ſolū indigent ſenſibus quibus cognoſcunt per mediū nutrimentum et per hec patet ſolutio ad tertiam.

IN q̄bus autem ¶ Queritur Tertio. ¶ Vtrum organū viſus ſit de natura aque ¶ Arguitur ꝙ nō. quia oculus quādoq̄ȝ videt fulgorem ſuū ſed non fulget niſi ignis vel igneum ergo illud organum eſt de natura ignis. ¶ Arguitur ij° Oculus eſt quedā ps viuentis ſ vita conſiſtit in calido et humido ergo cum aqua ſit humida et frigida organū viſus non eſt de natura aque ¶ Arguitur iij° Viſus eſt ſpūalior inr̄ omnes ſenſus ergo eius organū debet eſſe ſpiritualiꝰ et magis reductum ad medium ergo nō eſt de natura aque a dominio In oppoſitum ē phs in textu. Pro reſponſione eſt.

Sciendū Primo. Poſtꝙ ariſtotiles recepit ea que ſunt neceſſaria ad preſentem conſiderationem de v̄tutibus ſenſitiuis conſequenter accedit ad principale ꝓpoſitū applicando ſenſus conſiderationem ad corpalia organa et deinde ad obiecta.

Sciendū Scdo ꝙ antiq̄ dicebāt ſimile a ſimili cognoſci ideo ponebant animā eſſe compoſitā ex principijs oim rerum vt oia cognoſceret ⁊ p ſenſus cognoſcūtur oia ſenſibilia volebāt adaptare organa ſenſuū ſingulis elementis Sed quia ſunt quinq̄ȝ ſenſus exteriores ⁊ tantū quatuor elemēta dubitabāt cui poſſent adaptare quintū organum. Componebāt qḋdā corpꝰ inter aerem ⁊ aquā aere denſius ⁊ rarius aqua .ſ. fumū ⁊ illi adaptabāt organū odoratus eo ꝙ odor cū fumali euaporatione ſentitur ⁊ organa aliorū ſenſuum attribuebāt quatuor elemētis ſcȝ tactum terre. guſtum aque. auditū aeri et viſum igni. et ſaporem humido attribuerūt.

Sciendū tertio. ꝙ antiqui ad ponēdū organū viſus de natura ignis mouebātur ꝓpter primā rōnē an̄ oppoſitū adductā. in hoc enim cōueniebāt plo ⁊ empedocles ponentes organū viſus de natura ignis ⁊ viſionem fieri extra mittēdo lumen ab oculo Credebāt enim ꝙ ſicut ponitur cādela in lucerna vt ꝓtegatur a ventis ⁊ ab illo igne emittūtur radij luminoſi p pellem lucerne p quos de nocte videmus ita in fundo oculi eſt quidā ignis circūuelatus q̄buſdā pelliculis vt ꝓtegatur a nociuis ⁊ ab illo igne emittuntur radij lumīoſi p quos videmus. Sed contra arguit phus q̄a p̄nte viſibili et viſu debite diſpoſito neceſſe eſt viſionem fieri ergo cum ignis per ſuum lumen ſit viſibilis ⁊ ſemper preſens ſit oculo ſequitur ꝙ oculus deberet videre ſuū lumē etiā ipō exiſtente in tenebris qḋ eſt cōtra expientiā. Nec valet reſponſio platonis ad hoc ꝙ illud lumē in tenebris extinguatur quia ignis nō extinguitur niſi ab huido vel frigido que cōtrariantur calido ⁊ ſicco ſiue ſit ignis lux. ſiue ignis flamma. ſiue carbo ſed frigidū ⁊ humidū nō ſemp in tn̄bris repiūtur. Nec iterum valet dicere ꝙ lumē habeat fortificari a lumie exteriori qḋ nō ſit in tn̄bris ſed in loco illuminato quia maius lumen offuſcat minus lumen. ergo tale lumen ipſius oculi magis deberet in tenebris conſeruari q̄ in die.

Sciendū quarto ꝙ democritꝰ dicit organū viſus eſſe de natura aque ⁊ i hoc ab Ariſtotile cōmēdatur. ſed vltra hoc dicit viſionem nihil aliud eſſe q̄ apparitōnē viſibilis in

oculo Et quātū ad hoc impbatur qz mlta ſunt in q̄bus eſt apparitio talis q̄ tñ nō videt ſicut eſt ſpeculū iō optet oculū hr̄e in ſe aliā cauſam viſiōis q̄ ipſam appitiōem que eſt in oculo ex eo q̄ eſt corp⁹ politū ⁊ illa cauſa eſt v̄tus viſiua interior.

Cōcluſio prima Organū viſus n̄ eſt de natura aque ſm idēptitatem ſpēi qz aqua ſm ſuā naturā ⁊ ſpēm eſt corpus ſimplex ſed organū viſus eſt ps corpis viuētis ⁊ nullū corpus ſimplex poteſt eſſe viuēs vel aiātum vt patet tercio de aīa Igitur.

Cōcluſio ſcđa Organum viſus eſt de natura aque ſm pticipationē ⁊ a dominio Probat phus tribus ſignis Primo qz dū corrūpitur organū viſus videtur iñ aq̄ effluere qđ nō eſſet niſi illud organū eſſet aquoſum. Secūdo qz in oculis embrionū formatis de nouo quaſi retinēt illud virtute ſui principij videtur eſſe frigiditas ⁊ hūiditas q̄ ſunt q̄litates aque Tercio in aīalibus hñtibus ſanguiēm eſt q̄dā tunica alba ſiue q̄dā pingue qđ circūdat oculū pſeruās oculū a congelatione ⁊ frigiditate Et in aīalibus carentibus ſanguine dura pellis circūdat oculū pſeruās ipſum ne cōgeletur. qđ eſt ſignū q̄ infra illam pelliculam eſt huidū aqueū ⁊ q̄ viſus eſt nature aquee. qz niſi ſic nō daret remediū natura cōtra cōgelationē oculoꝝ. tñ nō fit viſio p aquā inq̄tū aqua ſed inq̄tū eſt ibi pſpicuitas q̄ eſt cōis aeri ⁊ aque magis tamē ponitur organū viſus aqueū q̄ aereū. primo qz aqua eſt magis cōſeruabilis a putrefactione q̄ aer eo q̄ eſt ſpiſſior Scđo qz optet oculū eſſe in pte exteriori ⁊ aqua poteſt reſiſtere exteriorib⁹ pl⁹ q̄ aer ⁊ melius ſeruari abſq3 euaporatiōe ergo eſt de natura aque a dominio.

Dubitatur Primo vñ appet lumen ſiue fulgor exiēs ab oculo celeriter moto vel cōſtricto in tenebris vel palpebris clauſis. Rñdit phūs q̄ illius fulgoris cauſa eſt natura ignis vt antiqui poēbāt ⁊ lenitas oculi qz lenia ſolēt naturaliter fulgere in tñbris ſiue lucere vt patet de ſquamis piſciū. Cū ergo pupilla ſit lenis emittit quēdā fulgorem q̄ pcipitur ab oculo dū comprimitur vel celeriter mouetur in tñbris. Vñ eſt eadem pupilla fulgēs ⁊ vidēs ſed eſt fulgēs inq̄tu3 fulgorem emittit ⁊ vidēs inq̄tū recipit ab exteriori ⁊ dū oculus quieſcit tūc emittit fulgorē ⁊ nō videt ſed dū mouetur celeriter illud nigrū oculi vertit ad locū exteriorē in quē pupilla mittebat fulgorem anteq̄ ille fulgur deficiat ideo pupilla celeriter mota pcipit ſuū fulgorē ſiue ſplēdorē. Et ſi arguatur q̄ ille fulgor mittitur in iſtāti et in corpe exteriori ceſſet in inſtāti remoto fulgēte. ergo q̄ñcūq3 oculus celeriter moueat. ñ poterit pcipe fulgorē prius emiſſū Rñdit alexāder pipateticus q̄ pupilla ē corp⁹ diuiſibile in ptes quare oculo celeriter moto cum aliqua ps principalis pupille icipiat ad alium locu3 peruenire adhuc ille fulgur illuc prouenit ex reſiduo ptis pupille quia nōdū totaliter ab illo loco receſſit ⁊ iō pupilla incipit prius videre q̄ aliūde reſplēdere.

Dubitatur Scđo quare nō poſſum⁹ p vnū oculū videre ſurſū et p aliū deorſum. Cauſa eſt qz a ſenſu cōmuni ptēdūtur duo nerui ad duos oculos ⁊ neruus q̄ venit a pte ſiniſtra frōtis mittit ad ocłm dextꝝ ⁊ neruus veniēs ab alia pte mittit ad ſiniſtrū et ſic iſti nerui ſe interſecāt et cōiūgūt vni pūcto rōne cuius interſectionis res viſa p duos oculos appet vna. Et ppt hoc dū vnus ocłos mouet ad vnā ptē ita ⁊ alius ⁊ ita ñ pñt trahi oculi ad diuerſas ptes

Dubitat tercio Quare oculo aliqualiter clauſo acutius videmus ⁊ remotius q̄ totaliter apto Rñdetur q̄ p clauſuram oculi v̄tus viſiua magis vnite ſe habet recipiēdo viſibilia ⁊ a paucioribus immutatur. mō v̄tus vnita maior eſt ſeipſa diſpſa.

Dubitatur q̄rto Quare hñs vnum oculū tātū videt p illum ſicut duo haberet. Rñdetur q̄ cauſa eſt quia v̄tus viſiua que mittēbatur ad duos ocłos tota mittitur ad vnū ⁊ qz eſt magis vnita iō eſt magis intenſa licet ppt extēſiōem hñs duos ocłos poſſet plura videre q̄ hñs vnum

Ad rōnes añ oppoſitū Ad primā. Ptz ſolutio ex primo dubio Ad ſcđam dr̄ q̄ organū viſus mixtū ē ex q̄tuor elemētis. ſ3 ē aquoſum a dominio. Ad terciā dr̄ q̄ nō optet organū ſenſus hr̄e mediā pportiōem ſenſibiliū i pūcto iō p̄t ibi eſſe vnū elemētū a dominio

In q̄bus aūt. Queritur Quarto vtrum viſio fiat extra mittendo. Arguit. q̄ ſic qz dū aliq̄s vult acute videre in pte claudit oculos. ſed ſi deberet aliq̄d accipere magis deberet oculos apperire. ergo Secundo Arguit. multa aialia vt catti ⁊ lupi vident de nocte ⁊ hoc non poteſt fieri niſi p hoc qđ emittant qđdam lumen ab oculis ergo viſio fit extra mittēdo. Tercio Arguit viſio ē q̄dā actio. ergo videns ē agens. ſed omne agēs extra mittit aliquā v̄tutem in paciens igitur ⁊c. Quarto Arguit Oculi mulieris mēſtruoſe inficiūt ſpeculū in quo mulier aſpicit. adeo q̄ q̄nq3 in ſupficie ſpeculoꝝ appet nymb⁹ ſanguineus. ſimiliter baſiliſcus ſolo viſu inficit

visio fit intus suscipiendo 2ª 9º

hoiez ꝭ hoc ñ fit niſi viſus fierꝫ extra mittēdo gᵒ rñ
In oppoſitū Arguit phus in litera Pro cūſiōe ē·

ibi reprobat eos qui dixerunt visionem fieri extra mittendo

Sciendū Qꝫ poſtꝗ phus improbauit opi
nionem empedoclis et platonis
ꝗtū ad hoc ꝙ dixerūt viſū eſſe de natura ignis cō
ſequenter reprobat eos ꝗtum ad hoc ꝙ dixerunt vi
ſionem fieri extra mittendo· Nam ꝓpter hanc cām
dixerunt viſū eſſe de natura ignis nam reprobato
iſto reprobabitur et primū. Dicebant enim ꝙ lumē
vel aliqua virtus viſiua emittitur ab oculo ad rem
viſam vel ad mediū·differenter tamen quia empe
docles poſuit lumen egredi ab oculo tanꝗ a lucer-
na vſqꝫ ad rem viſam vl' ad mediū differēter tamē
qꝛ empedocles poſuit lumē egredi ab oculo tanꝗ a
lucerna vſꝫ ad rem viſam.ſed pl'o poſuit lumē egre
di ab oculo ñ vſꝫ ad rē viſā ſed vſꝫad determinatū ſpa
tiū vbi obuiat lumini exteriori emiſſo a viſibili et
ꝑ illum contactum fortificatur lumen oculi et fit vi
ſio. Sed contra iſtos ſit·

pª 9º
visio nō fit extra mittendo

Concluſio Prima Viſio nō fit extra
mittendo quia vel fierꝫ ex
tra mittendo aliquid vſqꝫ ad rem viſam vt poſuit
empedocles vel vſqꝫ ad lumen exterius vt pl'o po-
nebat. Non primū quia vel illud emiſſum eſſet
corpeum vel incorporeū. Non ſcdm· quia egridi et
moueri localiter ſolū eſt corporeoꝝ·nec pt dici corpo
reū ꝓpter quatuor tum primo quia ſic duo corpa eſ
ſent in eodem loco ſimul·ſ· corpus emiſſum a viden
te et mediuꝫ et corpa emiſſa a diuerſis videntibus
circa idem viſibile. ij° quia quelibet emiſſio corpis
in principio eſt maior et in fine attenuatur vt patꝫ
in flāma ignis que ſupius eſt acuta. Sed econtra ē
in viſione ꝺm mathematicos quia baſis eſt in re vi
ſa et conus anguli viſualis eſt in oculo videntis.
iij° quia non poſſet ſufficere ꝗritas oculi ꝗtūcūqꝫ
ſubtiliaretur ad hoc ꝙ corpus ab eo egrediens ad
aſtra ꝑtingeret. Non enim poteſt in infinitū rareſi
eri·quia eſt terminus certus raritatis reꝝ naturali
um. iiij°. Vel illud corpeum eſſet aer vel ignis.
Non aer quia ſatis abundat exterius. Neqꝫ ignis
quia non poſſumus videre i aqua vel ꝑ aquā ꝑmo
non poſſemus videre niſi ſurſū cū ignis naturaliter
ſurſū feratur. Nec poteſt dici ꝺm vt pl'o ponebat qꝛ
lumē nō poteſt ꝯiungi lumini aut ſepari niſi ꝑ ſuū
ſubiectū cū lumen non ſit corpus ſed qualitas ꝑmi
alterantis ergo viſio nō ſit extra mittendo lumen
quia coniungitur lumini exteriori.ij° dato ꝙ vtrū-
qꝫ lumen eſſet corpus adhuc non pñt cōiungi ad in
uicem quia nō quodlibet natū eſt cuilibet cōiungi ꝭ
ſolum illa q̄ ſunt omogenia et eiuſdem rationis qđ
non eſſet in propoſito· tertio quia inter lumen in-
terius et exterius eſt corpus medium. ſcilicet merim
ba ergo ſi eſſent corpora nō poſſent inter ſe ꝯiungi·

Concluſio Scđa· Viſio fit intus ſuſ
cipiendo. Patet quia co-
lor actiue diffundit ſuas ſpēs ꝑ medium actu dya-
fonū vſqꝫ ad organum viſus quod eſt interius ac
tu illuminatum et illud organum per illas ſpecies
actu illuminatur et cum virtute viſiua ibi exiſtente
fit viſio ergo viſus fit intus ſuſcipiendo· Antece-
dens patet· quia color eſt motiuus dyafoni ꝺm ac
tum lucidi ratione luminis vt patet in ij° de anima
Sed ꝙ organum viſus ſit actus dyafoni probat
phus per ſignū qꝛ aliquibus qui fuerunt in pugnis
vulnerati circa tempora acciderūt tenebre eo ꝙ deci
ſis poris qui continuant pupillam principio ſenſiti
uo tenebre fiunt ꝑ viſus amiſſionem·pupilla enim
eſt ſicut lampas illuminata lumine exteriori ideo
quādo precinduntur pori continuantes pupillam ꝑ
mo ſenſitiuo non poteſt illud lumen ad primū ſen
ſitiuū peruenire· Ex predictis infertur ꝙ viſio fit
per piramidem radioſam cuius baſis eſt in re viſa
et conus eſt in oculo et ꝺm ꝗtitatem illius coni ap
parꝫ res viſa i magna diſtantia maior vel minor·
Quāto enim res viſa magis ab oculo diſtat tanto
plus diminuitur conus· ij° infertur ꝙ viſus nō fit
intus ſuſcipiendo aliquod corporeum per refluxum
paruorum corporum quia ſic oculus in occurſu illo
rum lederetur et res viſa minueret et oculus non
videret rem ꝺm ſe totam·accidit tamen in viſione
fatigatio ꝓpter defectum ſpirituum qui a ſenſu e
mittuntur et etiam per hoc ꝙ oculi paciuntur diſ-
gregationem humorum ſuorum ab exceſſiuo lumine
exteriori· Tertio infertur ꝙ viſio non fit per mo
tum localem neque viſibilis neque videntis vt cre
debant antiqui ſed ꝑ motum alterationis intentio
nalis per ſpecies viſibiles·

Dubitatur Primo quare antiqui po-
ſuerunt magis viſionem fi
eri extra mittendo ꝗ de alijs ſenſationibus· Reſ
pondetur ꝙ fuit ꝓpter immutationem ſpiritualem
coloris que non eſt ita ſenſibilis ſicut in alijs ſenſi
bilibus Nam patet ad ſenſuꝫ ꝙ ſonus venit ad au
ditum et fumalis euaporatio ad olfactum et ꝙ tā
gibile ⁊ guſtabile agunt in ſenſum ſine exteriori me
dio ſed hoc non eſt ita manifeſtum de colore etiam
quia videbāt fulgorem emitti ab oculis vt pꝫ ſupra

Dubitatur Scđo. quare virga igni
ta in extremitate celeri-
ter mota videtur facere quēdam circulū igneū con
tinuū aut baſim continuā pyramide· Reſpondetur
ꝙ cauſa ē quia nō iudicamꝰ nos ſentire niſi ꝑ acti
onē ſenſus cōmunis et ſic oꝫ ꝙ ſpēs ſenſibiles recep
te i ſenſibꝰ exterioribus pñtentur ſenſui coi anteꝗ

Quare corpora polita et tersa reflectunt lumen causando candorem et fulgorem

V. organum auditus sit de natura aeris et organum olfactus de natura ignis et organum gustus et tactus de natura terre

fiat iudicium et ideo illa virga cum celeriter moueatur prius eſt in alio ſitu q̄ ſenſus iudicat de ea ſm q̄ erat in ſitu preterito·ideo ſenſus iudicat continuitatem et lineam igneam continuam·

Dubitatur Tertio·q̄re corpa polita et terſa reflectunt lumen cauſando cādorē et fulgorē Dr̄m q̄ illa ſūt lenia iō ptes ſemutuē nō obūbrāt ſicut in corpib⁹ aſpis ideo reflectēdo lumē cauſāt ſplendorē Ad hoc tn̄ q̄ cauſent fulgorē oz q̄ ſint terminata ne ꝑcedat ſpēs vlterius ideo iuxta vitꝝ in ſpeculo ponit plūbū vt ibi appareat ſimilitudo rei·

Dubitatur Quarto·quare aialia q̄dā de nocte vident et q̄dam nō Cauſa eſt q̄ aliquoꝝ oculi vt catti et lupi ſunt magis politi et plus habēt de igne in ſua cōpoſitione ideo illi oculi emittūt fulgorem ſufficientē ad illuminandū mediū in pua diſtantia ꝓut eis ſufficit ad capiendum nutrimentū·

Dubitatur Quito·quarē habētes groſſos oculos ceteris parib⁹ hñt peiorem viſū· Dr̄m q̄ in habētib⁹ puos oculos virtus viſiua ē magis vnita ideo in illis ē fortior· Item radij viſuales in eis recepti ſunt pautiores ideo minus ledunt oculum rarefaciendo humores eius q̄ faciūt oculi groſſi·

Dubitatur Sexto·quare exiſtētes i naui iudicāt mōtes ⁊ arbores in littore moueri· Cauſa ē q̄ p motū vidētis oculus in alio ⁊ in alio ſitu recipit ſpēs duplices viſibiliū iō iudicat rē viſam moueri·nihil eni differt viſibile vel viſū moueri ad iudicandū de motu viſionis· Ex hoc etiā patet q̄ ebrijs omnia apparent moueri et illis q̄ mouent ſe circulariť nā in ebrijs aſcēdūt fumi calidi a ſtomaco ad cerebꝝ frigidū a quo ingroſſantur et ꝓpter eorū multiplicationē ibi cāntquēdā motū vertiginis ideo p motū talem iudicant res moueri et illi qui ſe vertūt circulariť etiā recipiunt ſpēs viſibilium ſm aliū ⁊ aliū ſitū·

Dubitatur Septimo·quare habētes oculos pꝛfundos melius vidēt. Reſpōdet q̄ ideo q̄ fulgur de ocul' egrediēs nō diſgregatur anteq̄ veniat ad rem viſam directe.

Ad rōnes Ante oppoſitū. ¶ Ad pmā eſt dr̄m q̄ cū volumus videre aliqua lucida conſtringimus oculos vt min⁹ ledātur per excellentiā viſibilis et etiā vt ſpēs viſibiles magis vnite recipiantur in oculo. Arguitur cōtra Oculi fatigātur in vidēdo. ergo videtur q̄ aliquid emittatur ab eis· ¶ Dr̄m q̄ fatigatio oculo accidit per cōſumptionem humorū oculi qñ·ſ· deficiūt ſpūs qui mittebantur a corde vel a cerebro· Etiā accidit p hoc q̄ oculi paciūtur a ſenſibilibus exterioribus paſſione corruptia. ¶ Ad ſcdām dr̄ q̄ aialia illa emittūt fulgorem vel lumen tn̄ viſio nō fit immediate p illud lumen ſed p hoc q̄ ſpēs viſibiles p illud ſub illo lumine in oculo recipiantur ¶ Ad terciā dicitur q̄ viſio nō eſt actio tranſiens in materiā exteriorem ſed actio immanens vel paſſio· ¶ Ad quartā dr̄ q̄ ab ocul' mulieris infecte vel baſiliſci emittitur aliqua euaporatio venenoſa q̄ inficit mediū ſpeculū vel hoiem ſed p illā emiſſionem nō fit viſio nec hoc fit virtute viſiua ſed a vaporibus qui p oculos tanq̄ p rariores partes emittuntur.

Igitur ſit idem·

Queritur Quinto vtrū Organū auditus ſit de natura aeris et organū olfactus de natura ignis et organū guſtus et tactus de natura terre· Arguitur q̄ nō quia ſi ſic hoc eſſet ꝓ ꝗto q̄ ſimile a ſimili ꝯgnoſcitur ſicut antiqui poſuerūt·ſed ſimile a ſimili non ꝯgnoſcitur vt patet ex ſcdō de aia eo q̄ oporteret potentiā in ſe habere omnia que ꝯgnoſcerȝ et ita oporteret organū cuiuſlibet ſenſus eſſe de natura oim elementorum. Arguitur iꝫ° guſtus et tactus ſunt ſenſus diſtincti ergo debēt habere organa diſtinctaꝝ naturaꝝ. ¶ In oppoſitū eſt phus in textu Pro reſponſione

Sciendum Primo· Q̄ poſtq̄ phus remouit opiniones antiquoꝝ circa organū viſus et modū videndi· Conſequent ad oſtendendū in quo verificari poſſet opinio antiquoꝝ cōpat organa ſenſuū ad quatuor elementa q̄uis hoc non facit ſm principalem opinionem ſed magis ſm opinionez antiquorum. dicit enim q̄ organum viſus ſit de natura aque ·organum auditus de natura aeris et organum olfactus de natura ignis·et organum tactus et guſtus de natura terre. Sed contra hoc arguitur quia dictum eſt in ſcdō de anima·q̄ olfactus eſt de natura aeris ⁊ aq̄ et q̄ ignis nullius eſt organnm ſed omnibus eſt cōtrarius· Dicendum q̄ organum olfactus poteſt capi dupliciter. vnomodo ſm potentiam et ſic eſt de natura aeris et aque· Alio modo ſm actum inq̄ṫum ſcilicet eſt actuatum per odorem qui conſiſtit in calido et ſicco. et ſic eſt de natura ignis·

Sciendum Secdō·q̄ organnȝ auditus recipiens ſpecies ſoni eſt quoddam mixtum aereum exiſtens in aure incluſum in quadam tenui pellicula ad quā veniunt ſpecies ſoni et continuatur cuidam neruo in quo ē virtus auditiua et ita organum ipſius auditus eſt de natura aeris a dominio ideo vt faciliter

Auditus est de natura aeris

poſſit immutari a ſpeciebus ſoni

Sciendum Tertio ꝙ organũ olfactꝰ debet eſſe in potentia ad odorẽ et ſpẽs odoris ſicut eſt in alijs ſenſibus. ſed odor in actu ꝑticipat calorem et naturã ignis qua re oportz organũ olfactus eẽ in potẽtia ad calidum Et q̃a potẽtia calidũ actu ẽ frigidũ. cũ materia nõ poſſit eſſe ſine altero ꝯtrarioꝝ idõ organũ olfactus eſt actu frigidum et humidũ quẽadmodum cerebrũ iuxta qḋ ſituatũ eſt Et ſic eſt quodãmodo ſimile de organo viſus et de organo olfactus. nã organũ viſus eſt aqueum et aqua eſt frigida ⁊ humida ¶ Sz contra hoc arguitur quia ſm hoc videt plato bene dixiſſe organũ viſus eſſe de natura ignis ſm actũ ſicut hic attribuebat areſtotiles odoratũ igni ſcʒ dũ ꝑ odorem actuatur Reſpondetur ꝙ non eſt ſimile quia organũ olfactus eſt de natura aq̃ inq̃tũ eſt ĩ potẽtia ad calidũ ignis. ꞩ viſus eſt de natura aq̃ inquantũ eſt ꝑſpicua et in potentia ad lumẽ quod non eſt qualitas ꝓpria ignis ſed primi alterantis ¶ Sed quia etiam ignis eſt lucidus actu ſicut et candidus idõ diceret adhuc aliq̃s ꝙ organũ viſus poteſt eſſe d̃ natura ignis ꝓ q̃to eſt in potẽtia ad lumen Reſpondetur ꝙ nichil ꝓhibet viſum attbui igni inq̃tũ ẽ lucidus eo mõ quo attbuit odoratus igni inq̃tũ eſt calidus et ſiccus Sz areſtotiles improbat opinionẽ antiquoꝝ ꝓ tanto q̃a ponebãt organũ viſus eẽ lucidũ actu et ꝙ viſio fierʒ extra mittendo lumen ab oculo.

Sciendum Quarto ꝙ organum tactus attribuit terre et ſimiliter organum guſtus qui eſt quidã tactus qḋ non eſt ſic intelligendũ ꝙ organũ tactus ſit ſimpliciter terreum quia capillis et oſſibus non ſentimus que tamen ſunt multũ terrea ꞩ quia terra maxime miſcetur et dñatur in organis illorum ſenſuum Ratio primi. quia organum tactus ad hoc ꝙ ſit in potentia ad qualitates ꝯtrarias tangibiles oportz ꝙ ſit reductum ad medium qualitatum. et quia terra minus habet de virtute actiua q̃ alia elemẽta oportet ꝙ ſit ibi plus de terra ſm quantitatem Sed de organo guſtus ratio eſt quia ſicut organum odoratus debet eſſe aqueum vt ſit in potentia calidũ ſine quo non ſit odoratus in actu ita organum guſtus debet eſſe terreũ vt ſit in potentia humidũ ſine quo humido non ſit guſtus in actu.

Sciendum Quinto ꝙ organũ guſtus et tactus eſt iuxta cor Cuius rõ eſt ſm ph̃m quia cor oppoitur cerebro ſm ſitũ et qualitatẽ. nam ſicut cerebrũ eſt frigidiſſimũ omniũ que ſunt in corꝑe ita cor eſt calidiſſimũ ceteris ꝑtibus aĩalis Inde eſt ꝙ hñtes paruũ caput ſm ꝓportionem ſiue ꝑ compationem ad cetera mẽbra ſunt impetuoſi ſtet calor cordis non ſufficienter reũberat ꝑ cerebrũ Et econtra excedentes in magnitudine capitis ſunt nimis tardi et pigri quaſi calore cordis magnitudine cerebri impedito. ideo debet eſſe organũ tactus qḋ eſt terreum in calidiori loco corꝑis vt ꝑ caliditatem cordis frigiditas terre reducat ad temꝑiẽ Cuius ſignũ eſt q̃a ſi fiat leſio circa cor eſt maxime doloroſa quia maxime ibi viget tactus. nec tñ oportet dicere ꝙ ſint duo principia ſenſitiua in animali vnũ in corde et aliḋ in cerebro nã principium cuiuſlibet ſenſus primo ẽ in corde vbi in aĩali eſt primꝰ fons caloris ſine quo nullũ eſt ſenſitiuũ vt patet ijº de aĩa nam a corde deriuatur vis ſenſitiua ad cerebꝝ et conſequenter ꝓcedit ad organa trium ſenſuũ ſcʒ auditus viſus olfactus. ſed guſtus et tactus ad cor referũtur ꝑ medium intraneum.

Concluſio Reſponſiua organũ auditus ẽ de natura aeris. organum olfactus de natura ignis. ⁊ organa guſtus et tactus de natura terre. hec concluſio ſatis patet ex dictis ꝓbata.

Dubitatur Primo quare dũ aliq̃s odorat fortes odoẽs ãt ſolem aſpexerit cogitur ſternutare. Reſpõdetur ꝙ cauſa eſt quia ꝑ fortes odores caleſit organum olfactus et etiam cerebꝝ et ſimiliter ꝑ inſpectionẽ ſol et illũ calorem cerebꝝ quod eſt frigidũ nititur expellere. vnde ꝑ collectionẽ ſpirituũ et ventoſitatis cauſat ſternutationem.

Dubitatur Scdõ. quare tactus ſentit aliquid calidũ cũ tñ eius organũ ſit frigidũ. Dicit commentator ꝙ tactus nõ ſentit qualitates equaliter intenſas cum qualitatibus ſui organi ſm ꝑtem qua ſentit ꞩ ſentit excellentias qualitatũ tãgibiliũ a quibus denudatum eſt vt patet ſcdõ de anima.

Dubitatur Tertio. quare aliq̃s plꝰ titillatur ſub planta pedis q̃ alibi. Reſpondetur ꝙ ibi eſt cõcurſus maior venaꝝ et neruorum ipſius tactus q̃ alibi et etiaʒ ſub brachijs i. iitgr.

Dubitatur Quarto quare reumatici male audiũt vidẽt ⁊ odorant. Dõm ꝙ cauſa eſt ꝓpter abũdantiã humorum deſcendẽtiũ a cerebro qui obſtruũt meatus virium ſenſitiuarum.

Dubitatur Quito. quare melius audimus de nocte q̃ de die Dõm ꝙ de nocte aer eſt magis quietus q̃a nõ tantũ mouetur a calore nec tantũ turbatur ꝑ motus

ſonus qui cauſantur ab animalibus ideo melius recipit impreſſionem alicuius ſoni. ſicut enim multi lapides impediunt circũgirationes aque ſimul ꝓiecti. et ſi ſolũ ꝓiciatur unus lapis nõ impeditur. ita eſt de pluribus ſonis in aere et motibus eius qui impediũt mutuo circũgirationes.

Dubitatur Sexto. quare ſi auris ponatur in cono longi ligni et fiat ſonus in alio cono pfecte audietur ille ſonus q̃tũcunqꝫ ſit ꝓuus. Cuius cauſa eſt quia ille ſonus ꝓcedit unite p ſupficiem ligni et nõ diſpgitur circumquaqꝫ et ideo volẽtes audire de nocte ſtrepitum ambulãtium puta equoꝝ vel hoim. ponũt aurem iuxta conum lancee iacentis in terra et illo modo a magna diſtantia poſſunt audire.

Dubitatur Septimo. quare tpe humido et calido melius odoramus q̃ tpe calido et ſicco. Reſpondetur q̄ odorifera tpe ſicco nõ poſſunt fumare ſ3 aduenientre humido cũ calido melius diffundunt ſuos odores ⁊ ſic eos pcipimus.

Ad rationes Ante oppoſitũ. Ad primã dr̃ q̄ ſile a ſimili cognoſcit̃ ſm aſſimilationẽ in eſſe intentionali ſed non ſm aſſimilationẽ in eſſe nature. ¶ Ad ſcðam dr̃ q̄ nõ eſt incõueniens duo corpa eſſe de natura unius elemẽti diuerſimode accepti ſicut nõ eſt incõueniens in multis mixtis terram diuerſimode dominari.

De ſenſibilibus ãt

Queritur Sexto. utrum diffinitio coloris in qua dicit̃. Color eſt extremitas pſpicui in corpe terminato. ſit ſufficiẽs. ¶ Arguitur q̄ non quia extremitas genere differt a colore et pſpicuum differt ſpẽ ergo utrũqꝫ illoꝝ male ponit̃ in ſua diffinitione. ¶ Scðo ſic corpa ſũt colorata ab intra et pſpicua. ergo color nõ eſt extremitas pſpicui. ¶ Tertio ſic. corpus terminatum nõ eſt de natura coloris ergo nõ debet poni in eius diffinitione.

In oppoſitum Eſt phs in textu ꝑ rñſione. Sciendũ primo poſtq̃ phs determinauit de ſenſibus p applicationẽ ad organa ſenſus. Conſequẽter determinat de ipſis applicando ad ſua ſenſibilia tractãdo de ſenſibilibus illoꝝ ſenſuum.

Sciendum Scðo. q̄ duplex ẽ eſſe ſenſibilis quoddã eſt eſſe formale qđ habet in ſenſu ſm actum ꝑ quãto ſenſibile immutat ſenſum et hoc mõ de ſenſibus ẽ determinatũ in ſcðo de aĩa. Aliud ẽ eſſe materiale et potẽtiale qđ ſm naturã eius hꝫ extra animã ꝑut natũ eſt immutare ſenſũ et hoc mõ nũc agit̃ de ſenſibili. ex quo ſequit̃ q̄ nõ ẽ hic agendũ de ſono qꝛ idem ẽ eſſe ſoni ſm q̄ immutat ſenſum et ſm eius naturã et q̃a primo mõ de ipſo determinatũ eſt in ſcðo de anima ideo nũc nõ eſt determinandũ de eo. Similiter hic nõ eſt agendũ de ſenſibilibus tactus q̃a de quatuor qualitatibus tãgibilibus determinatũ eſt in ſcðo de generatõe ſufficiẽter et in quarto metheoroꝝ ideo hic ſolum eſt determinandũ de ſenſibilibus viſus olfactus et guſtus. Et primo de colore.

Sciendum Tertio. q̄ pſpicuitas eſt quedã natura cois analogice ꝯueniẽs ſupioribus et inferioribus p quã aliqđ natũ eſt ſuſcipe lumẽ. Et ideo ſm q̄ diuerſimode aliqua ſĩt pſpicua ſm hoc diuerſimode aliqua ſĩt ſuſceptiua luminis Unde aliqua ſĩt pſpicua ex ſe lumine plena ſicut ſol qui nõ eſt receptiuus alicuius alterius qualitatis et tale nõ eſt mediũ viſus ita q̄ ſit recipiens et reddens formã viſibili. ignis aũt nõ eſt pfecte lucidus ſ3 impfecte ꝓpter eius raritatẽ et adhuc minus lucẽt quedã corpa nocte lucencia. Alia ſunt pſpicua que de ſe nõ hꝫ lumẽ in actu et hec ꝓprie dicunt̃ pſpicua dyafona ſiue trãſparentia. Et hec ꝓprietas primo inuenit̃ in corpibus celeſtibus demptis aſtris. Alia ſũt pſpicua ſm ſupficiem et talia ſĩt receptiua luminis ſm actũ. nã ptes exteriores ꝓpter ſuã groſſitiem obumbrãt ſiue impediũt interiores ne ad eas veniat lumẽ. Et ſic ptꝫ q̄ ſunt tres gradus lucentiũ et pſpicuoꝝ. ſcꝫ lucida. trãſparentia et terminata.

Concluſio Prima. color eſt extremitas pſpicui patet quia corpa ſolum ſm ſuas extremitates ſunt viſibilia ergo color eſt extremitas corporis vel in extremitate eius. In cuius ſignum pictagorici vocabant colorem epiphaniam. id eſt deſup appritionem ¶ Scða ps pꝫ quia color ineſt corpi ſm q̄ eſt ſuſceptiuũ luminis ſed corpus eſt ſuſceptiuum luminis inq̃tum pſpicuũ eſt ergo color eſt extremitas pſpicui. Maior patet. nam eadem eſt natura pſpicui in terminatis ⁊ nõ terminatis ſed in nõ terminatis vt in aere et nubibus repiuntur colores qui diuerſificantur ſm diuerſitatem luminis et pſpicuitatis. Ob hoc in aurora apparẽt in aere luminoſo ſiue in nube vmbroſa diuerſi colores ſm diuerſitatẽ luminis et pſpicuitatis et etiã in ipſis diuerſificant̃ colores ſm acceſſum et receſſum ab ipſa luce ideo indiſtincte dicuntur hrẽ colores.
Item lumen eſt formalis yypoſtaſis coloris ergo color ineſt corpi ſm q̄ eſt ſuſceptiuum luminis inq̃tũ pſpicuũ ergo color eſt extremitas perſpicui qđ color habet eſſe in corpe terminato patet quia color eſt in illo corpe qđ terminat viſionẽ ſed viſio nõ terminat̃ pio ad corpus pſpicuũ vt ſunt tranſparentia ſ3 ſolũ

V medij colores generet' ex ꝑmixtiōe extremoꝝ

corp⁹ terminatū ergo color ē in corꝑe terminato

Concluſio Secūda predicta diffinitiō coloris eſt bene aſſignata quod ſatis patet ꝑ inueſtigatōem generis et differentie coloris ex precedenti queſtione. Ex predictis habetur drīa coloris a lumine quia lumē eſt act⁹ ꝑſpicui inq̄ꝫtum ꝑſpicuū. ideo dicit phs ꝙ lumen eſt actus ꝑſpicui ſed color eſt actus ꝑſpicui terminati. Tūc vlterius patet ꝙ ſicut ſuperficies eſt terminus corpis inquantum huiuſmodi ita color eſt termin⁹ perſpicui inquantum ꝑſpicuū.

Dubitatur Primo vtrū color ſit ſolum in generabilibus et corruptibilibus. Rn̄detur ꝙ ſic nam diuerſa diſpoſitō ſubiecti ꝑ diuerſas actōnes qualitatū primaꝝ diuerſificat ꝑſpicuitatem ſubiecti et ſubiectū coloris inquātum eſt ſuſceptiuū eius ſed ſolū generabilia et corruptibilia ꝑticipāt qualitates primas igit̄ ꝛc. Vn̄ patet ꝙ color quantum ad eſſe materiale eius generatur ex actōe quatuor qualitatū primarum.

Dubitatur Scdō vtrū i tenebris ſint colores. Rn̄detur ꝙ ſic qꝛ ibi eſt lumen ꝯfundatū in extremitate corpis terminati et ſic eſt ꝑmanens ſed nō videntur colores ꝓpter defectum luminis extrinſeci.

Dubitatur Tercō quare ſol de mane apparet rube⁹ et quare apparet minor in meridie q̄ in occaſu vel in ortu. Rn̄det ꝙ cā primi eſt ꝓpter vapores inter viſum et ſolem a q̄bus refrangit̄ lumen ſolis et ꝓpter eandem cām minor apparet in meridie q̄ in ortu vel occaſu

Dubitat̄ Quarto quare albū viſū ꝑ nigrū apparet rubeū. Dōm qꝛ alias oporteret ꝙ ꝯtraria eidē corpi attribuerent̄ mō ſpēs ꝯtrarioꝝ coloꝝ veniūt ad ſenſū ꝑ idē medium.

Dubitat̄ Quinto quare in ſpeculo nudo et ſicco oppoſito ſoli videt̄ tm̄ ſol et ſi ponat̄ ſpeculū in aqua poterit videri et ali⁹ planeta exn̄s ꝓpe ſolē. Iſtud idē etiā pt̄ practicari in eclipſi ſolis qꝛ ſi tunc ſpeculū ad ꝓfundū aque in pelui ponatur videbit̄ luna apud ſolē. Cā eſt qꝛ radij ſolis cadētes ſupra ſpeculū nudū ꝓpter magnā radioſitatem impediūt apparitōem minoris planete ſed radij incidentes in aquā ſupra ſpeculū debilitant̄ ꝓpter ſuꝑficiē aque ideo nō impediūt apparitōnem alterius planete. Eadē de cauſa aliquis ſtans in ꝓfundo putei poteſt de die aſtra videre in celo.

Dubitatur Sexto quare in collo columbe ꝓpter diuerſū ſitum apparent diuerſi colores. Dōm ꝙ cā eſt quia illi colores videntur ibi ꝑ aliquā reuerberatōem ſplendoris qꝛ plume ſūt ibi vnite ideo ſm̄ diuerſitatē ſitus aſpicientiū variat̄ apparitio ꝓpt̄ diuerſā figurā reuerberatōis ſicut pꝫ in iride i aq̄ et in aere a lōge viſis

Ad ratiōes Ad primā dr̄ ꝙ color nō eſt formalis extremitas corporis que eſt ſuꝑficies ſed extremitas ꝑſpicuitatis que ineſt corpi terminato et ibi ē predicatio materialis. ¶ Ad ſecūdam dr̄ ꝙ corpus in ꝓfundo ē ꝑſpicuū et coloratū in potentia tm̄ et ꝑ deſciſſionē reducitur in actum. ¶ Ad terciam dr̄ ꝙ illa ꝑticula ponitur loco differentie. ſubiectū eīn ſemꝑ ponit̄ in diffinitōne accidentis in recto ꝑ modum generis ſi in concreto diffiniatur vel in obliquo et per modum differentie cum diffinatur in abſtracto.

Eſt ergo i eē per.

Queritur Septimo vtrū medij colorēs generētur ex ꝑmixtione extremoꝝ. Arguitur ꝙ ſic q̄a videmus in pānis ꝙ ſunt diuerſi colores ex diuerſis ꝓportōnibus extremoꝝ coloꝝ ergo medij colores ex diuerſa ꝓportōne extremorum cauſant̄ ¶ Secūdo ſic pictores qui facere volunt mediū colorem ponūt extremos ad inuicem ¶ Tercio ſic medij colores dicūtur ꝑ ꝑticipatōem extremoꝝ et nō ꝑ abnegatōem ergo ꝑ diuerſam ꝑticipatōnem generantur.

In oppoſitum Eſt phs in textu quia colores medij ſunt forme ſimplices ergo nō ſiunt ꝑ compoſitionem coloꝝ extremorum. Pro reſponſione.

Sciendum Primo ꝙ poſtq̄ philoſophus oſtendit q̄d ſit color. Cōſequenter oñdit generatōem coloris et primo coloꝝ extremoꝝ deinde alioꝝ medioꝝ. Et circa colores medios reprobat duas opiniones antiquorum deinde ponit ꝓpriam opinionem.

Sciendum Secūdo ꝙ ex his differētijs que reperiūtur in coloribus phus cōcludit diuerſitatem ſpērum coloris quia ille differentie ꝑ ſe conſtituūt illas ſpecies. Dictum eſt enim ꝙ ſubiectum coloris eſt ꝑſpicuū ſm̄ ſuū extremū in corporibus terminatis et lumen eſt ꝓpria forma coloris ſed ꝓprius actus ꝑſpicui inq̄tum huiuſmodi eſt lux cuius preſentia in corꝑe opphono ſicut in aere facit lumē et eius abſentia facit tenebras. Contingit ergo in extremo ꝑſpicui in corpore terminato eſſe id quod in aere facit lumen et tūc per eius preſentiam ſit color albus et ꝑ eius abſentiam ſit color niger quod non debet intelligi ꝙ in nigredine penitus deficiat lumen quia tunc nigredo priuatiue opponeretur albedini et non cōtrarie. ſed hoc ideo quia inter omnes colores nigredo minimum habet de lumine ſicut albedo plurimum.

De generatione duo fuerunt opiniones

et ſic patet quō colores extremi generantur.

Sciendum Tertio. ꝙ de generatione medioꝝ coloꝝ due fuerūt opinōes. prima fuit empedoclis et democriti dicētiū ꝙ medij colores ꝑ iuxtapoſitionē extremoꝝ cauſan tur. Dicebant enim ꝙ ꝯtingat eſſe aliqua corpa que ꝓpter ſui ꝑuitatem eſſent inuiſibilia ⁊ tamen ſi iux ta ſe inuicem ponātur haberēt magnā quātitatem et poterint videri. et dato ꝙ vnū illoꝝ corpm eēt al bum et aliud nigꝝ neutꝝ videretur nigꝝ aut album ſed appareret color medi⁹ quare oportet ꝙ ſit alia ſpēs coloris preter albedinem et nigredinem. Et q̄ diuerſimode pñt ꝓportionari extremi colores ſequi tur ꝙ erūt diuerſe ſpēs mediorum colorum quorū alique erūt delectabiles in quibus erit cōueniens ꝓ portio et alique nō erūt delectabiles in quibus erit aliqua diſproportio. ſicut contingit vt dicunt in ſo nis vbi alique cōſonātie ſunt delectabiles et alique nō ꝓpter diſproportiōnes numerales vel indebitas Iſti autem dicūt ꝙ fundant medij colores ꝑ iuxta poſitōnem coloꝝ extremoꝝ. Et fundamentū huius opinionis fuit quia credebant viſionem fieri ꝑ deflu xum corpoꝝ inuiſibiliū ꝓpter ſui ꝑuitatem que ꝓce dūt a corporibus viſis ꝑ quendā motū localem vſqꝫ ad oculum videntis que tangūt oculū in quo tactu ſit viſio. ¶ Alia fuit opinio anaxagore dicentis ꝙ medij colores generant ꝑ ſuprapoſitōem vnius co loris extremi ſupra alteꝝ ſiue vnius medij dum tm̄ debilior ſupraponat. De iſto dabat duo exēpla pri mū eſt in artificialibus naꝫ pictores faciūt illo mō colores medios ſupponendo colorem fortiorem de biliori vt pingendo piſces quaſi in mari natantes. Aliud eſt in naturalibus nam ꝓpter illam cauſam ſol de mane aut de ſero videtur rubeus. Conſequen ter dicebant ꝙ fiūt diuerſi colores medij ſm̄ ꝙ diū ſimode vnus extremus color ſuperponitur alteri

Concluſio Prima colores medij non generantur eo mō quo di cunt antiqui. patet primo ꝯ prima opinione quia ſi ſic ſequeret ꝙ ſubſtātia oculi ꝑ receptōem illoꝝ cor poꝝ corrumperetur et corpa viſa ꝯtinue minora fie rēt et ꝙ viſio nō diſtingueret a tactu et ꝙ eſſet tp̄s inſenſibile quia nō ꝑcipitur motus quo iſta corpa ꝑuenirent ad oculum. ſequeretur etiam ꝙ impediret a ventis. Deinde cōtra ambas arguit opiniones ꝙ ſi illo mō cauſarētur colores medij ſequeretur ꝙ ſo lum eſſent colores ſm̄ apparentiam. et ſm̄ veritatē non eſſent niſi extremi colores. patet conſequentia quia licet in magna diſtantia nō videntur colores extremi ſm̄ naturas ꝓprias eorum. tamen in par ua diſtantia quilibet color videtur ſm̄ actum ꝓpri um ergo iſte modus non eſt verus modus genera tionis mediorum colorum. Dicit tamen philoſoph⁹ ꝙ ſecūda opinio eſt minus irratōnabilis quia ſm̄ primam opinionem oporteret ponere aliquam ma gnitudinem eſſe inuiſibilem ⁊ eſſet aliquod tempus inſenſibile ſed hoc nō oportet ponere ſm̄ aliam opi nionem.

Cōcluſio Scđa. medij colores cauſan tur per mixtionem extremoꝝ coloꝝ. ꝓ quo ſupponitur ꝙ nō ſit mixtio per iuxtapo ſitionem minoꝝ corpum inuiſibilium ꝓpter ſui ꝑuita tem ſicut quidam dixerūt ſed ſit per mutuā actionē et paſſionem corpm miſcibilium ad inuicem. Tūc ꝓ batur ꝯcluſio quia mixtis cauſis neceſſe eſt effectus miſceri ſed cauſe extremoꝝ coloꝝ ad inuicem miſceri pñt ergo ſm̄ talem mixtionem generantur medij co lores. Minor patet quia ꝑſpicuū ſm̄ ꝙ eſt in corpo ribus facit colores permiſceri vt ante patuit ſed per ſpicuū in corpibus inuenitur ſm̄ magis et minus et ſimiliter lucidum. et hoc ꝓuenit ex actione qualitatū primaꝝ in corporibus et ex mixtione earundem ergo ſm̄ diuerſos modos mixtionis corporum in quibus eſt lucidum et dyafonum oportet ꝙ fiat mixtio cau ſarum ipſorum colorum. et ꝙ generantur medij co lores ſm̄ ꝙ diuerſimode ſit illa mixtio. Et illa eſt principalis cauſa generationis et multitudinis me diorum colorum.

Concluſio Tertia tantum ſunt ſeptē ſpēs coloris ptꝫ nam ōnis color eſt extremus vel medius. Si primū aut gene rat ex abūdantia luminis et ſic eſt albedo. Aut ex de fectu et ſic eſt nigredo. Si medius hoc eſt dupliciter vel mediat per equā diſtantiam et ꝑticipationem ſi mul. et ſic eſt rubeus. vel ꝑ ꝑticipationem tm̄ et hoc eſt dupliciter q̄ vel mediat inter albū et rubū vel in ter nigrū et rubeum. Si primū aut plus accedit ad albedinē ⁊ ſic eſt blauius vel plus ad rubeum et ſic ē croceus. Si ſcđm aut plus accedit ad nigrum et ſic ē viridis vel ad rubeū et ſic eſt purpureus.

Cōcluſio Quarta. medij colores non ge nerant ex ꝑticipatōe extremoꝝ coloꝝ ita ꝙ eſſencialiter ꝯponant ex ipſis vel forma liter. Iſta ꝯcluſio ſatis patet ex dictis.

Dubitatur Primo. quare dum aliqđ animal fuerat in tenebris et venit ad magnū lumen. oculi eius qñqꝫ excecant. Dicēdum ꝙ ideo quia humidū glaciale oculoꝝ eius eſt in frigidatū ꝑ receſſum ſpirituū ſenſitiuoꝝ et dum ꝑue nerit ad lumē fortificat illa frigiditas ꝑ ātipariſta ſim et cōgelat humidū aut nimis ſubito rarefit illud humidum et diſgregat et ſic ſoluit ꝓportio organi.

Dubitatur Scđo. quare quedam aia lia habent coopcula in ocu

Medij colores nō generantur per mixtionem extremorum

V. diffini° ſaporis ſit bn̄ aſſignata

De ꝑcianō ſaporis
e triplex opinio

Empedoclis
democriti
Anaxagore

lis et quedam non. dōm ꝙ quedam habent oculos debiles que indigent cooꝑculo ꝓpter nociua. Alia vero habent oculos duros que nō indigent cooꝑculo

Dubitatur Tertiō quare lapis criſtallinus ſepius ſuperpoſitus corpori colorato videtur eiuſdem coloris cum ipſo. Reſpōdetur ꝙ ſpecies ipſius colorati et ſpēs criſtalli ꝑ idem medium vemūt ad oculum et ſpecies colorati ſemper ſunt fortiores quare faciunt criſtallum habere ſimilitudinem talis coloris ſicut eſt corpus ſuppoſitum.

Dubitatur Quarto quare contrarij colores ꝑ iuxtapoſitōnem coꝝ melius videntur. Cauſa eſt quia contrarij colores contrario modo immutāt viſū ideo immutatio vnꝰ facit magis apparere imutatōem alteriꝰ

Ad rationes Ad primam et ſcdam patuit ſolutio ex predictis. Ad terciā dr̄ ꝙ medij colores dicuntur ꝓcipare extremos virtualiter tm̄ et q̄tū ad eās extremotum et nō formaliter q̄tū ad ſuas eēntias nec ꝓpter hoc ſunt medij ꝑ abnegatōem qꝛ media ꝑ abnegationem negant extrema totaliter. ¶ Sequit textus

De odore et ſapo.

Queritur Octauo vtrū ſapor bene diffiniatur ꝙ eſt paſſio humidi facta a ſicco mediante calido alteratiuo guſtus de potentiā ad actū. Arguitur primo ꝙ nō qꝛ ſi ſapor eſſet paſſio facta in humido hoc maxime eſſet in humido aqueo ſed hoc nō quia humidum in quo eſt ſapor eſt nutritiuū ·ſ; humidum aqueum cum ſit purum elemētum non nutrit ergo ſapor non eſt paſſio facta in humido aq̄o. ¶ Scdo ſic. ſi ſapor eſſet paſſio facta in humido ſequeretur ꝙ eſſet alteratio ergo nō eſſet ſimplex qualitas qđ falſum ē. ¶ Tercio ſic odor et ſapor ſūt ſere vna et eadem paſſio vt habet phs ſed odor ē in humido aereo ergo et ſapor.

In oppoſitum Eſt phs in textu ꝑ diffinitione. Sciendum primo ꝙ poſtq̄ determinatum eſt de colore cōſequenter determinat phus de ſapore et odore q̄ fere ſunt eadem paſſio. Et licet prius poſſet tractari de odore q̄ de ſapore quia maiorē habꝫ ꝯuenientiā cū colore primo quia ſpūalior eſt. ſecūdo quia ꝑ mediū extrinſecum immutat ſenſum. primo tamē phs determinat de ſapore. Cuius ratō eſt quia a notioribus ad minus notiora debet fieri ꝓceſſus. ſed ſapores ſunt nobis notiores odoribus. quia inter ſenſus qui inſunt nobis olfactus eſt peior. eo ꝙ organū eius ſituatur ꝓpe cerebrum qđ inter ceteras partes corporis eſt frigidius. et olfactus in actu efficitur calidus ꝑ calidum igneum a quo impeditur ꝑ frigiditatem cerebri. ſed homo inter cetera animalia certiſſimū habet tactum. Natura eīm requirit ꝑfectiorem diſpoſitōnem materie ad formā ꝓpter ipſam ꝑfectiōem forme ſed guſtus eſt quidam tactus. ergo guſtus eſt certior in nobis ſenſu olfactus et ꝑ conſequens ſapores ſunt nobis notiores odoribus.

Sciendum Secūdo ꝙ circa generatōem ſaporis triplex fuit opinio antiquoꝝ. Prima fuit empedoclis dicentis ꝙ omnes ſapores ſūt actu in aqua ſcꝫ in ꝑtibus aq̄ que ſunt inſenſibiles ꝓpter ſui paruitatem. ſed fiūt ſenſibiles ꝑ congregatōnem partiū ſapidarum. Secūda fuit opinio democriti et anaxagore dicentium ꝙ ſapores non ſunt in aqua in actu. ſed ꝙ in aqua ſunt omnia ſemina ſapoꝝ materialia et virtus generatiua ipſoꝝ que eſt ignis. ¶ Tercia fuit opinio dicentiū ꝙ ſapores ſunt in aqua ſm̄ potentiam tm̄ et ꝙ differentie ſapoꝝ non ſunt ex parte ipſius ſed actualiter cauſantur ſapores ꝑ cauſam efficientem ſcꝫ ſolem ſm̄ ꝙ diuerſimode trāſmutat aquam. Sed iſtarum opinionū prima ſic improbatꝛ nam ſi diuerſitas ſaporis eſſet in ꝑtibus aque corpora nō efficerentur ſapida niſi ꝑ hoc ꝙ diuerſas ꝑtes aq̄ attraherent ad diuerſas ꝑtes ipſoꝝ corpoꝝ ſed hoc ē falſum qꝛ in diuerſis corpibus ſapitis ſapores mutantꝛ vel ꝑ ſiccatōem vel ꝑ decoctōnem ſicut patet in pultibus et fructibus arboꝝ ſine hoc ꝙ corpa attrahant diuerſas ꝑtes aque. Scđa opinio reprobatꝛ ſic. qꝛ ſi ex aqua fierent ſapores ſicut ꝙ in eis eſſet vera forma ſaporis ſicut ſubſtantialis forma eduitꝛ de potētia materie ꝑ vtutē ſeminalē que eſt in eā ita educetur forma ſaporis ab aqua ꝯñs ē falſū qꝛ in eodē corpe ſapores mutātur ſm̄ diuerſas ꝑtes corpis qđ nutritur eo ꝙ quelibꝫ ꝑs corporis requirit nutrimentū et ꝓpriū ſaporē. Et inde ē ꝙ frondes radices et fructus eiuſdē plante ſunt diuerſoꝝ ſapoꝝ. ergo diuerſi ſapores nō cauſantꝛ ex diuerſis ꝑtibus aq̄. ¶ Tercia opinio ſic imꝓbatꝛ qꝛ inter omnia corpa q̄ ſenſibiliter humectāt. aqua eſt ſubtiliſſima ergo q̄tūcūqꝫ caleſiat a ſole niſi ꝑmiſceatꝛ ſicco adhuc nō variatꝛ ſapor. Et qꝛ poſt obijci de oleo ideo ſubiungit phs ꝙ aqua eſt ſubtilior oleo. Et q̄uis ſupnatat aquā hoc tn̄ eſt inq̄tū aereū et nō in quātum eſt ſubtilius. Et etiā licet plus extendatꝛ et diffundatur hoc eſt ꝓpter viſcoſitatem eius. qđ patet ſic qꝛ difficilius eſt tenere aquā in manu q̄ oleū Sed ad videndū verā generatōem ſaporis. Sit hec

Concluſio Prima ſapor non eſt ſolum humidi aquei ſed aliquo mō cauſatꝛ a ſicco terreſtri ſm̄ ꝑmixtionē cū hu

Diffinitio ſaporis

Ro ordinis

mido aqueo · ꝓbatur concluſio per duo ſigna · primũ
ſumitur ſecundum dictũ ãtiquorũ dicẽtium ꝙ aqua
eſt talis ſaporis qualis eſt terra ꝑ quam tranſit.
ideo videmus ꝙ aliqui fontes ſunt dulces aliqui
ſalſi. aliqui amari ꝓpter aduſtionem cinerum.
Secũdum ſignum quia ſapores valde diuerſifican
tur in eis que immediate naſcũtur ex terra qđ eſt
ꝓpter affinitatem ipſorum ad terram ergo non ſo
lum ſapor eſt aque ſed etiam terre · Nam aqua pu
ra ſola nõ poteſt eſſe ſubiectum quia ſubiectum tale
dẽt eſſe ingroſſabile ʒ aqua nõ p̃t ingroſſari ſicut pꝫ
per ſignum in exalationibus oportet igitur ꝙ ſubiec
tum ſaporis ſit humidũ aqueũ paſſum et alteratũ
ab aliquo ẜm ꝙ vnũquodqꝫ naturaliter patitur a
ſuo cõtrario ſed ſiccum terreſtre eſt huiuſmodi quia
quãuis ſiccũ reꝑiatur in igne et terra naturalꝰ ta
men in terra.

Concluſio Secũda ſapor eſt paſſio hu
midi facta a ſicco mediãte
calido. patet quia ſapor eſt paſſio nutrimẽti ʒ nu
trimẽtũ eſt mixtum ex calido Qꝛ ex eiſdem nutri
mur ex quibus ſumus ergo ſapor eſt paſſio humidi
facta a ſicco. Scđa ps patet quia vnũ cõtrarium
naturaliter agit in reliquũ ſed humidũ ⁊ ſiccũ con
trariantur ergo cõuenienter dicitur ꝙ humidũ pati
atur a ſicco terreſtri quia etiã calidum igneum eſt
ſiccũ ideo humidũ patitur ab igne. Ex dictis cõclu
dit phus generatioẽm ſaporis dicens ꝙ ſicut illi q̃
lauant in humido aq̃o colores ſapores et corꝑa co
lorata vel ſaporata faciũt aquam habere colorem
talẽ vł ſaporẽ ita quãdo humidũ aqueum colaretur
ꝑ ſiccũ terreſtre ꝯcurrẽte calido digerẽte et ꝯdẽſante
illud humidũ generatur ſapor et ẜm diuerſas paſſi
ones humidi a ſicco ꝯtrahit humidum ad diuerſos
ſapores.

Cõcluſio Tertia. predicta diffinitio ſa
poris eſt ſufficiens. patꝫ quia
ſufficienter explicat diffinitum. ponitur enim paſſio
ꝑ mođ generis et ꝑ hoc quod đr in humido facta
tangitur cauſa materialis. Et ꝑ hoc qđ dicit a ſic
co mediante calido tangit cauſa efficiẽs. Et ꝑ hoc
quod dicitur alteratio guſtus tangitur cauſa finał
et tangitur differẽtia ſaporis ab odore quia in pri
mis ꝑticulis conueniũt et in vltima particula diſti
guũtur quia guſtus reducitur i actũ non ſicut diſce
re ſed ſicut ſpeculari nam in eo qui diſcit generatur
nouus habitus et non in eo qui ſpeculatur ita i eo
q̃ ſentit ſaporem non generatur de nouo guſtus ſed
ſolum educitur guſtus de potẽtia ad actum

Dubitatur Primo. vtrum ſolum dul
cia nutriant vt dicitur in
textu · Reſpondetur ꝙ ſic Et cauſa eſt quia ſapor
dulcis cauſatur ex debita digeſtione humidi et ſic
ad inuicem ſine aduſtiõe ſicci aut conſumptione hu
midi ⁊ ex tali mixtione debite tempata animalia
nutriuntur non ex ſicco terre aduſto · aut ex corpore
non habente diuerſitatem · ergo ſola dulcia nutri
unt. vnde vt dicit philoſophus calor naturalis at
trahit de nutrimento in plantis et in animalibus
id quod eſt dulce et ſubtile relinquendo ſalſum et
amarum · Et quamuis miſceantur ſalſa vel ama
ra cum dulcedine hoc eſt ad contrahendum dulce ne
fiat nimis nutritiuum · .

Ad ratiões Ante oppoſitum. ad pri
mam dicitur ꝙ bene pro
bat saporem non eſſe in humido puro · ſed tamen
illud humidum eſt aqueum a dominio · Ad ſecundaꝫ
dicitur ꝙ ſapor eſt qualitas ſimplex ẜm eſſentiam
non tamen ſecundum virtutem · quia eſt qualitas
ſecunda cauſata ex conmixtione qualitatuꝫ prima
rum. Ad tertiam dicitur ꝙ patet ſolucio ex dictis
in primo notabili.

Quemadmodũ ãt co

Queritur Nono vtrũ tãtũ ſeptẽ ſunt
ſpecies ſaporis. Arguitur
primo ꝙ non · quia antiqui phi poſuerunt nouem
ſpecies ſaporis ergo. Secundo ſic ſapores medij
cauſantur ex ꝯmixtione cauſarum extremorum ſa
porum. Sed iſta conmixtio in infinitum variari
poteſt. ergo erunt infinite ſpecies ſaporis. Tertio
ſic ꝙ ſunt pauciores. qꝛ ſapor dulcis et pinguis
fere idem eſt. ſimiliter ſalſus et amarus ergo.

In oppoſitum Eſt phus in tex
tu · pro reſponſio
ne Sciendum primo · ꝙ poſtq̃ phus in generali oſ
tendit generationem ſaporis conſequẽter agit de
ſpeciebus eius oſtendendo primo diſtinctionẽ ſapo
rum inter ſe deinde reꝓbando opiniones ãtiquoruꝫ
circa naturas ſenſibilium.

Sciendum Secundo ꝙ ſicut medij
colores generantur ex cõ
mixtioẽ extremorum ita medij ſapores cauſantur
ex conmixtione cauſarũ dulcis et amari Calidum
enim tempatũ ꝑfecte digerẽs humidũ cauſat ſapo
rem dulcem Et priuatio ꝑfecte digeſti eſt cã ſapo
ris amari Et medij ſapores cauſantur ſecũdum di
uerſam diſpõnem mediam ꝓ vt nec humidum tota
liter eſt digeſtum nec totaliter indigeſtum.

Sciendũ Tertio ꝙ ſapor ꝓpinquius conſeq̃
tur humorem q̃ calorem ideo po
cius accipitur diſtinctio ſaporis penes humorem q̃
penes calorem Ob hoc enim nõ cõſequitur medium
aut extremũ in ſaporibus ẜm calidum ⁊ frigidũ ʒ

ĩn humidum aliqualiter paſſum a calido ⁊ ſicco. In hoc enim conſiſtit natura ſaporis. unde ſi extre‑ma et media accipiuntur in ſaporibus ſcd̃m calidũ dulce ⁊ amarum non eſſent extrema quia calidum intenſum conſumens humidum cãt ponticum vel acetoſum ſaporem. ⁊ calidum temperatum ſufficiẽs ad digerendum cauſat dulcedinem Et ſi ꝑ excellen‑tiam caloris ſit aduſtio in ſicco terreſtri ſine digeſti‑one cauſabit ſapor amarus

Sciendũ Quarto ꝙ ſapores medij di‑uerſificantur ſm diuerſam ꝓ‑portionem mixtionis cauſarum ſaporum extremo‑rum ſm quod vnuſquiſqꝫ eorum plus accedit ad a‑maritudinem vel dulcedinem. Et hoc poteſt fieri du‑pliciter vno modo quia ſaluatur ꝓportio in p̃dicta commixtione que quidem ꝓportio eſt debita ſcd̃m naturam guſtus et tũc illi ſapores cauſant dulcedi‑nem in guſtu. Alio modo poteſt hoc fieri ſm indebi‑tam ꝓportionem ita ꝙ ibi ſit ſuperhabundãtia abſ‑qꝫ ꝓportione materiali ⁊ tunc ſaporis in guſtu cau‑ſant triſticiam Et ſcd̃m illas diuerſas ꝓportiões cauſantur diuerſi ſapores qui ſe habent ꝓportiõa‑biliter ad ſpecies coloris unde dicit phus ꝙ ſicut in coloribus nigrum eſt priuatio albi in perſpicuo ita in ſaporibus amarum eſt priuatio humidi nutrimẽ‑talis. nõ tamen debet intelligi ꝙ ſit pura priuatio ſed ſicut conſuetum eſt dicere ꝙ alterum contrario‑rum eſt priuatio alterius. Ex predictis infert phus falſitatem dicentium omnia ſenſibilia eſſe tangibi‑lia. primo enim ſequeretur ꝙ õms ſenſus formalit̃ eſſet tactus quia potẽtie diſtinguũtur ꝑ obiecta ſed hoc eſt impoſſibile Sed oppoſitũ videre nõ eſt diffi‑cile quia ſenſus tactus ꝑcipitur ꝑ medium intrane‑um. alij vero per medium extraneum.

¶ Secundo ipſi dixerũt colores et ſapores reduci ad magnitudines et figuras puta ꝙ nigrũ nihil a‑liud eſt ꝙ̃ aſꝑum. ⁊ albũ idem eſt ꝙ lene reduceñdo õmia ſenſibilia ꝓ̃pa ad cõia. Et mouebãtur ex hoc ꝙ aſꝑum eſt cuius vna ꝑs ſupeminet alteri. Et ex eleuatione vnius ꝑtis ſuper aliam cauſant̃ quedã tenebroſitates q̃ dicũtur nigrũ. Sed in leni vna ꝑs nõ ſupeminet alteri ideo vna ꝑs incidens ꝑfecte vi‑detur et ſic album et lene idem ſunt. Sed cõtra eos arguit philoſophus quia licet magnitudo figura aſ‑ꝑum lene acutum et obtuſum nõ ꝑcipiantur ab om‑nibus ſenſibus ꝑfecte. ꝑcipiuntur tamen a viſu et tactu ergo nõ ſunt ſenſibilia ꝓpria. Secũdo. ſen‑ſus non decipit̃ circa ꝓprium ſenſibile ſed viſus et tactus decipiuntur circa iſta. ergo iſta nõ ſunt ſen‑ſibilia ꝓpria ſed communia.

Sciendũ Quinto. ꝙ principaliter autor iſtius queſtionis fuit democrit⁹ qui dicebat nigrum eſſe aſperum et cum hoc redu‑cebat ſapores ad figuras eo ꝙ in ſaporibus inueni‑tur acutum et obtuſum ſicut in figuris ſed ꝑ equiuo‑cationem decept⁹ eſt Et contra ipſum arguit philo‑ſophus. quia ſi ſic ſequeretur ꝙ guſtus qui maxie diſcernere poteſt inter ſapores certiſſimus eſſet cir‑cã figuras qḋ fĺm ẽ qꝛ viſ⁹ ẽ certior ¶ Secundo. ſen‑ſibilia propria contrariantur ſed in figuris ñ ẽ con‑trarietas ergo ſapores non ſunt figure ¶ Tertio. ſpecies figure ſunt multiplicabiles in infinitũ ſicut et numeri ſed ſpecies ſaporis non ſunt in infinituꝫ multiplicabiles ergo ⁊c̃. minor patet quia ſenſus non poteſt infinita ſentire quia ſic guſt⁹ ñ ſentiret omnes ſapores quod falſum eſt. ergo ſapores non ſunt in ĩfinituꝫ multiplicabiles

Cõcluſio Reſponſalis. Septem ſunt ſpecies ſaporis probatur quia omnis ſapor aut eſt extremus vel medius. Si pri‑mum hoc eſt dupliciter. vel cauſatur ab humido ꝑ‑fecte digeſto et ſicco terreſtri mediante calido et ſic eſt ſapor dulcis. vel ab humido male digeſto et ſic eſt ſapor amarus. vel mediat ꝑ eque diſtantiam et ſic ẽ acutus. vel ꝑticipationem tãtum hoc eſt dupli‑citer vel mediat inter dulce ⁊ acutũ vel inter acutuꝫ et amarum Si primum hoc eſt dupliciter l' magis accedit ad dulce et ſic ẽ piguis. vel magis ad acutũ et ſic eſt auſterus ad quem reducitur acerbus ¶ Si ſecundum hoc eſt dupliciter. vel mavis accedit ad amarum et ſic eſt ſalſus. vel magis ad acutum et ſic eſt ponticus ad quem reducitur ſtiptic⁹.

Dubitat̃ Primo quare fructus iuuenũ arborum non ſunt ita boni ſa‑poris ſicut antiquarũ Cauſa ẽ quia in ill' humidũ non eſt ita bene digeſtum ſicut in antiquis et ita nec in fructibus earũ.

Dubitatur Secundo quare ſudor eſt amarus. Cauſa eſt quia in ſudore eſt quoddam terreſtre acutum et digeſtuꝫ ab humido aqueo qḋ cauſat ſalſedinẽ ⁊ amaritudiꝫ

Dubitatur Tercio. quare amara et ſalſa non ita cito putreſ‑cunt ſicut pinguia et dulcia ¶ Reſpondetur ꝙ in amaro et ſalſo ẽ quedam aduſtio per caliditatẽ que corrodit et digerit humores ſuperfluos qui diſ‑ponunt ad corruptionem et putrefactioẽm

Ad rõnes Ad primam patet ſolutio ex dictis Ad ſecundam dicitur ꝙ non quecumqꝫ mixto ſufficit. ſed oportet ꝙ ſit debita ſecundum aliquam proportionem ita ꝙ ſit naturalis diſtantia Ad terciam dicitur conceden‑do ꝙ illi ſapores habent magnam conuenientiam tamen ſpecie diſtinguũtur quia in pingui non eſt

humidum ita bene digeſtum et ſubtile ſicut in dulci ¶ Et ſimiliter dicendum eſt de amaro et ſalſo

Eodem vero mō Queritur

Decimo vtrum odoꝛ ſit fumalis euaporatio ¶ Arguitur pꝛimo ꝙ ſic · quia vt dicit eraclitus Si omnia eſſent fumus naſus diſcerneret omnia ergo · odoꝛ eſt fumalis euaporatio ¶ Secundo ſic · quia niſi ſic ſequeretur ꝙ odoꝛ ita ſpiritualiē diffunderetur per medium ſicut coloꝛes et ſic non impediretur a vento et frigiditate cuius contrarium videmus ¶ Tertio ſic quia niſi ſic ſequeretur ꝙ odoꝛ non conferret īfirmitatem capitis, conſequens eſt falſum igitur ·

In oppoſitum Eſt phs reprobās antiquos ¶ Pro reſponſione ē Sciendū pꝛimo · ꝙ poſtꝙ̄ phs determinauit de ſapoꝛibus · conſequenter determinat de odoribus oſtendendo pꝛimo generationem odoꝛis et determinando de ſpeciebus eius Et quia ad generationem odoris ēquiritur duplex principium ſicut ad generationem ſapoꝛis ſcilicȝ · actiuum et paſſiuum ideo philoſophus oſtendit vtrūqȝ circa generationē odoꝛis ·

Sciendū Secundo · ꝙ pꝛincipium materiale ſuſceptiuum ⁊ paſſiuum odoꝛis eſt aliquod ꝯmune aeri et aque nam odoꝛes deferūtur per aerem et aquam · ideo dicit phus ꝙ ſuſceptiuum odoꝛis eſt quodlibet perſpicuum tamē non eſt ſuſceptiuum odoꝛis inquantum perſpicuum ſed inquantum lauabile et mundabile ſicci euchimi · vnde ꝙ ſuſceptiuum odoꝛis non ſit ſolum aer ſed etiaȝ aqua pꝛobat philoſophus · quia piſces viuentes in aqua odoꝛes percipiunt Et ſimiliter oſtree et quedā animalia que ſunt dure teſte ergo aqua ſuſcipit odorem Antecedēs patet quia iſta aīalia ſentiunt alimentum a longe quod tamen videre non poſſunt nec poteſt dici ꝙ piſces q̄ ſunt in aqua odoꝛant per aerem ibi exiſtentem quia aer ſecundum naturam pꝛopꝛiam ſuper natat aque et non aſcendit ꝑ aquā nam ſi vitrum repleatur aere et per violentiam ponatur in aqua ſtatim ſupnatabit niſi violente detineatur Item dato ꝙ ibi eſſet aer adhuc piſces non perciperent odoꝛes mediante illo aere quia piſces non reſpirant Ex dictis concludit phuȝ ꝙ odoꝛ eſt quedam natura ſiue foꝛma a ſicco euchimo impreſſa in humido quod eſt aer vel aqua et illud eſt odorabile quod in ſe habet talem odoꝛem

Sciendum Tertio ꝙ ſiccum euchimū ē pꝛicipiū effectiuū odoꝛis quod pꝛobat phus multipliciter pꝛimo per ea que ſunt odoꝛabilia nam elementa ſiue ſint humida ſiue ſicca carent odoꝛe quia ſimplicia ſunt et ſine odoꝛe conpꝛehenſo per ſiccum · tamen mare eſt ī ſe odoꝛabile · quia habet in ſe mixtionem humidi cum ſicco terreſtri · ſimiliter ſal et vitrum · que ſunt quedam ſpecies terre odoꝛabilia ſunt · ſed hoc eſt pꝛopter mixtionem in illis reptam ¶ Secundo aliqua mixta ſunt inodoꝛabilia pꝛopter eandem cauſam ſicut elementa · quemadmodum lapides quia nimis accedunt ad naturam terre Tertio patet per ea que ſunt odoꝛabilia vnde ligna ſunt odoꝛabilia quia in eis eſt humidum impꝛeſſum Similiter et metalla ſē odoꝛabilia ſicut aurum pꝛopter hoc ꝙ nimis abundant in ſicco ſeu materia terreſtri · Cuius ſignum ē ꝙ ceteris metallis aurum grauius eſt Sed ferrum et es odoꝛabilia ſunt et ſimiliter argentum et ſtānū licet minus ꝙ̄ es vel ferrum · et hoc non eſt niſi quia in ipſis eſt ſiccū paſſū ab humido quod dicitur euchimum Et dicitur euchimū ab eu ꝙ eſt in et chimos humoꝛ quaſi ſiccū habēs intus quendā humoꝛē imbibitū a quo paſſū eſt · Et ꝑ hoc poteſt diffiniri odoꝛ ꝙ eſt paſſio ſicci facta ab humido mediante calido alteratiuo olfactus de potentia in actum · Diffinitio odoris

Sciendum Quarto · ꝙ quidam antiquoꝛum dixerunt ꝙ odoꝛ eſt fumalis euapoꝛatio que mediat inter aerem et aquam · et huius opinionis fuit eraclitus · Sed alij dixerunt ꝙ magis ꝓpꝛie eſſet vapoꝛ ꝙ̄ fumalis euapoꝛatio ¶ Et gratia huius ponit philoſophus differentiam inter vapoꝛem et fumalem euapoꝛationem ſiue exalatioēm quia vapoꝛ eſt de natura aque et fumalis euapoꝛatio eſt magis de natura terre · ſed cōtra eos eſt

Concluſio Pꝛima · Odoꝛ non eſt fumalis euapoꝛatio q̄ꝛ tunc ſequeretur ꝙ coꝛpoꝛa odoꝛifera continue minoꝛarē tur et totaliter reſoluerentur in vapoꝛem per quod tandem annihilarentur · ſicut fieret de oculo ſi viſio fieret extra mittendo · ¶ Secundo patet racione philoſophi · quia odoꝛes diffunduntur ꝑ aquam · ſed fumalis euapoꝛatio non poteſt deferri ꝑ aquā · ergo odoꝛ non eſt fumalis euapoꝛatio · Et ꝙ non ſit fumus vel vapoꝛ pꝛobat philoſophus duabus racionibus ¶ Pꝛima racio eſt · quia vapoꝛ ꝑtinet ad aquam que non eſt odoꝛabilis abſqȝ commixtione ſicci · ſed vapoꝛ et fumus non poſſunt eſſe in aq̈ quia per aquam defertur odoꝛ · Ideo odoꝛ non eſt fumus neqȝ vapoꝛ · ¶ Secunda ratio eſt · quia ſimiliter eſt dicere odoꝛem eſſe vapoꝛem ſicut eſt dicere ꝙ coloꝛes dicantur defluxiones ꝑuoꝛum coꝛpoꝛum · ſed illud non bene dicitur de coloribus vt

dictum eſt. ergo non bene dicitur de odoribus. nam ſequeretur ꝙ vtriuſqꝫ ſenſus eſſet quidam tactus verum eſt tamen ꝙ odores vſqꝫ ad aliquã certam diſtantiam quandoqꝫ cum fumali euaporatiõe defe runtur non tamen ſemper. quia odores ad aliquã diſtantiam deferuntur et diffundũtur ad quam dif fundi non poteſt fumalis euaporatio. dato ꝙ cor pora odorabilia ex toto reſoluerentur in fumalem euaporationem. quod ꝓbat commentator quia vul tures a maxima diſtantia ſcilicet a quingentis mili aribus venerunt ad cadauera mortuorum in bello troyano Ex dictis infert philozophus quandam ꝯuenientiam inter ſapores et odores. nam ſicut ſic cum terreſtre lautum vel lotum ꝑ humidum aqueũ facit ſapores. ita euchimum ſicco impreſſum facit o dores. Et ideo ꝯſimiliter ſumũtur ſpecies odoris ſi cut ſpecies ſaporis, excepto ꝙ non dicitur odor ama rus ſed dicitur odor putridus. Sicut enim ſapor a marus eſt difficilis potatõis ita odor putridus eſt difficilis odorationis. ⁊ ꝓpter hoc frigus ebetat ſa pores ſicut exterminat odores ꝓpter dictam ꝯueni entiam. quia remouet calidũ quod cauſat vtramqꝫ paſſionem.

Dubitatur Primo quare boni odores ꝯfortant cerebrum. Cauſa eſt quia dolor capitis ꝓuenit ex nimia frigiditate cerebri et in odore eſt quedam caliditas. ideo dictũ eſt ꝙ organum olſactus factum in actu eſt de natu ra ignis. et ſic ꝑ illam caliditatem odores confor tant cerebrum.

Dubitatur Secundo Quare odorife ra non ſunt ita magni o doris tempore frigido ſicut tempore calido. Cauſa eſt quia calidum commouet ⁊ nutrit. frigidum vero eſt deſtructiuũ calidi ⁊ conglutinat corpora ideo di minuit ⁊ exterminat odores quare conglutinata ꝑ frigus nõ poſſunt reſpirare odorem.

Dubitatur Tercio Quare homo nõ odorat corpa que prius comedit ⁊ alij qui non comederunt bene odorant ſi milia corpora ſicut patet de allijs. Ratio eſt. quia in talibus organum olfactus eſt actuatum ſpeciebꝰ talis odoris. Et intus exiſtens ꝓhibet extraneum ideo non poteſt odorare illa vl' alia corpora ſimilia vel non ita perfecte ſicut alij qui non comederũt.

Ad ratiões Ad primam patet ſolutio ex dictis Ad ſcdam ⁊ ter tiam dicitur ꝙ bene ꝓbant ꝙ odor vſqꝫ ad determi natam diſtantiam defertur cum quadam fumali e uaporatione. Ideo a vento impediri poteſt. Etiam conſortat cerebrum non tamen eſt euapora tio fumalis formaliter ſꝫ tm̃ materialiter.

Species autem odor

Queritur Vndecimo Vtrum ſpecies o doris bene diſtinguantur ſe cũdum ſpecies ſaporis. Arguitur primo ꝙ nõ quia odor ⁊ ſapor ſunt diuerſa ſenſibilia. ergo ha bent diſtinctas ſpecies. et per ꝯſequens ſpecies odo ris nõ diſtinguũtur ſm ſpecies ſaporis. Secun do ſic Aliqui ſunt odores qui nõ inſequũtur ſapo res ita ꝙ corpora emittendo illos odores non ſunt nutritiua nec ſapida vt patet in floribus herbarũ ergo in talibus nõ diſtinguũt ſm ꝓportionẽ ad ſpe cies ſaporis.

In oppoſitum Eſt philoſophus in littera. Pro reſponſione Sciendum primo. ꝙ poſtꝙ philoſophꝰ oſtendit generatioẽm odoris. cõſequenter oſtendit diſtinctioẽm ſpecierum eius. primo ponendo duas eius ſpecies in generali. nam odor conſiſtit in mixti one ſicci cum humido mediante calido. et quia eſt quoddam humidum nutritiuum. aliud vero non. ſm hoc duplices diſtinguuntur odores. quidã enim conſequũtur ſapores ⁊ nutrimenta. Alij vero ꝯſe quũtur humidũ nõ nutritiuũ.

Sciendũ Secũdo ꝙ odores ꝯſequẽtes hu midum nutritiuũ non ſunt de lectabiles ſm ſe ſed tm̃ per accidens. patet quia ſunt delectabiles animalibus cibo indigentibus. nõ autem animalibus cibo repletis. ergo nõ ſunt ſm ſe delectabiles. quia quod ſm ſe eſt tale cuicũqꝫ ꝯpa tur ſemper eſt tale Sed habent delectabilitatem ꝑ accidens inquãtum animal appetit nutrimmentũ vel nõ appetit. Et quia tales odores ꝯſequũtur nu trimentum ideo animal a remotis ꝑ illos odores nu trimentum diſcernit conueniẽs ſicut ꝑ ſapores diſ cernit nutrimentum cõiunctum. Et quia nutrimen tum eſt cõueniens omnibus animalibus vt ſupra dictum eſt. ideo omnia animalia percipiunt huiuſmo di odores. Aduertendum tamen eſt ꝙ diſcer nere nutrimentum a remotis ꝑ odorem debet ſolum intelligi de animalibus ꝑfectis que mouentur ꝓ greſſiue et querũt alimẽtum a longe. ceteris autem animalibus ſufficiunt guſtus et tactus ad diſcernẽ dum conuenientiam vel diſconuenientiam nutrimẽ ti. dum tamen eſt cõiũctũ.

Sciendũ Tercio. ꝙ odores inſequẽtes humidum non nutritiuum ſi cut odores florum ſunt ſm ſe delectabiles. quod

probat philoſophus quia appetentes cibuꝫ iſtis odoribus non magis delectantur q̄ȝ repleti Etiam non conferunt ad deſiderium cibi ſicut alij odores . ſed magis contrarium accidit. Nam quandoqꝫ per admixtionem illorum odorum redditur cibus idelectabilis et frequenter corpora habentia tales odores ſunt mali ſaporis Cuius ſignum inducit philoſoph⁹ de dicto cuiuſdam comici qui vituperabat euripedem exquirentem cibaria ſibi delectabilia ſic dicendo quādo lentem decoquis non infunde mirion idest vngentum ſuauiter redolens. et quamuis hoc aliqui faciant hoc enim vt dicit philoſophus eſt propter conſuetudinem et fatiunt violentiam naturali delectationi vt perueniant ad hoc ꝙ idem ſit delectabile duobus ſenſibus ſcilicet guſtui et olofactui.

Sciend̄ Quarto. ꝙ odores ſm̄ ſe delectabiles proprij ſunt in hominibus q̄ habent in eis delectationem vel triſtitiam. et quātū ad hoc odoratus hominū excedit olfactum aliorum animalium . licet circa odorem nutrimenti bruta habent odorem magis acutum . Rationem dat ph̄us quia homo maximum habet cerebrum quod eſt frigidum ſed iſti odores habēt caliditatem quare ſurſum eleuantur et poſſunt temperare frigiditatem cerebri et conferūt ad ſanitatem ſi debito modo ſumātur ſi tamen ſuperflue ſumantur poſſunt grauare caput nimis calefaciendo cerebrum et faciēdo nimis magnam reſolutionem humorum vnde reuma cauſatur Nec valet dicere ꝙ odores cōſequentes nutrimentum ſuffitienter poſſunt temperare frigiditateꝫ cerebri et ꝯferre ad ſanitatem. qꝛ illi de per ſe magis aggrauant caput propter ſuperfluam humiditatem et per ſuperfluam ſiccitatem qꝛ cū fumo nimis groſſo deferuntur.

Sciend̄ Quinto. ꝙ inter animalia diuerſitas eſt in modo odorandi quia homines et bruta habentia calidum ſanguineꝫ odorant cum reſpiratione Ideo reſpirare in eis ad duo valet ſcilicet ad refrigerium cordis et ad percipiēdū odores Et iſtud cōtingit quia iuxta organum olfactus habent quoddam coopertulum quod per reſpirationem retrahitur ſiue per attractionem aeris et niſi retraheretur non odorarent. Sed alia ſunt animalia que percipiunt odores ſine reſpiratione . qḋ probat philoſophus in animalibus aquaticis. et in animalibus habitantibus in terra vt ſunt apes formice et ſimilia. et hec animalia non habent velamē ſupra organum olfactus, ſicut habent alia . nec tamen ſequitur ꝙ olfactus illorum differat ſpecie ab olfactu aliorum animalium . quod probatur primō quia odorabile in omnibus iſtis eſt eiuſdem ratiōis ergo et olfactus. Secundo quia quedam ſunt animalia habentia palpebras tangentes oculos . que nō poſſunt videre niſi palpebre leuantur. Alia ſunt habentia oculos nudos que non habent palpebras ideo ſtatim vident viſibili preſentato et tamen in omnibus viſus eſt eiuſdem ſpeciei. ergo ſimiliter eſt de olfactu.

Concluſio Prima odores florum nō diſtinguūtur ſpecie ſecūdū ꝓportionem ad ſapores ſed ipſos diſtinguit homo ſm̄ diuerſa odorabilia . primum patet. quia tales odores non conſequūtur ſapores neqꝫ nutriunt igitur ꝛc. Secundum patet quia nomina illis ſpeciebus non ſunt impoſita ſed circumloquimur ſecundū diuerſitatem odorabilium vt aliq̄ ſunt odores lilij aliqui roſarum

Cōcluſio Secūda odores conſequentes nutrimētum ſiue per accidens delectabiles ſpecie diſtinguuntur ſecundum ſpecies ſaporis . patet quia ſapor et talis odor cauſantur ex commixtione calidi et ſicci et habent magnā affinitatem inter ſe. ergo tales odores diſtinguuntur per habitudinem ad ſapores vt etiam dictum fuit in capitulo precedenti

Dubitatur Primo vtrum olfactus mediat inter ſenſus tactiouis et ſenſus cognoſcentes per medium extraneum. Reſpondetur ꝙ ſic numerus enim ſenſuum eſt quinarius ergo non poteſt diuidi in duas partes equales ſed in medio manet olfactus qui cum guſtu et tactu conuenit quia percipit odores qui ad nutritionem conueniūt . ſed cum viſu et auditu conuenit inquantum percipit per medium extraneum Odores enim deferuntur per aerem et aquam ſicut ſoni et colores.

Dubitat̄ Secundo . vtꝝ odor ſit nutritiuus Reſpondet philoſophus ꝙ non contra pitagoricos . probat primo quia omne quod nutrit eſt corpus mixtum ſed odor non eſt huiuſmodi ergo Secundo In animalibus nutrimētum fertur et recipit̄ in ſtomacho ſed odores nō vadunt ad ſtomachum ſed directe ad cerebrum igit̄.

Dubitatur Tertio vtrum odores florꝫ a ſolo homine ꝑcipiantur videtur ꝙ non quia bruta fugiunt tales odores quādo ſunt fetidi Reſpondet philoſophus ꝙ ſic . Et ad obiectioneꝫ dicit ꝙ bruta non fugiunt tales odores de per ſe ſed per accidens ſolum inquantum ſunt corruptiui . Odor enim cauſatur ex ſicco calido et humido Sed odor feditus prouenit quandoqꝫ ex mala proportione qualitatum et ſic cum tali odore me

bium recipit illam diſpoſitōnem corruptiuam illo
rum animalium ideo fugiunt talem immutatōem
per tactum magis ꝙ per olfactum. Sicut enim ho
mines patiuntur a fumo carbonū ꝓpter eius inte
perantiam et aliquando corrumpūtur ſicut etiam
ex fumo ſulfuris.

Dubitatur Quarto quare homo ſm
quantitatem ſui corporis
habet maximū cerebrum. Cauſa eſt vt frigiditas
cerebri temperet calorem cordis. Alia cauſa eſt vt in
homine organa ſenſuum interiorum pfectiori mo
do diſtinguantur quia illi ſenſus in homine requi
runtur pfectiores quia ſubſeruiūt intellectui.
Ratōnes ante oppoſitum ſolute ſunt ex dictis.

Obyciet aūt aliquis.

Queritur Duodecimo vtrum qualita
tes ſenſibiles diuidantur in
infinitum. Arguitur primo ꝙ ſic quia qualitates
ſenſibiles diuiduntur ad diſpoſitōnem ſuorum ſub
iectorum. ſed ſubiecta ſunt in infinitum diuiſibilia
ergo ⁊c. Secundo ſic. niſi ſic ſequeretur ꝙ aliqd
corpus eſſet non habens colorem vel aliam paſſio
nem. conſequens eſt falſum quia ſequeretur ꝙ cor
pus ſenſibile eſſet compoſitum ex inſenſibilibus qd
eſt falſum quia corpa mathematica nō ſunt prin
cipia corporum ſenſibiliū. Tercio ſic anima no
ſtra nata eſt cognoſcere omnia ſenſibilia p ſenſuꝫ
et intelligibilia per intellectum. ſi ergo aliquod cor
pus eſſet inſenſibile ſequitur ꝙ non cognoſcitur
per ſenſum. ergo ſi cognoſcatur hoc erit per in
tellectum. ſed hoc eſt impoſſibile quia intellectus ni
hil cognoſcit niſi per ſenſum ergo tale corpus eſſet
penitus ignotum et tamen niſi qualitates diuidā
tur in infinitum oporteb̄it aliquam magnitudineꝫ
eſſe inſenſibilem.

In oppoſitum Arguitur qꝛ vnū
quodqꝫ propriorum ſenſibilium eſt actiuum in ſenſum proprium
In hoc enim cōſiſtit ratō cuiuſlibet ſenſibilis ꝙ po
teſt mouere ſenſum. ergo ſi ſenſibilia ſunt in infini
tum diuiſibilia cum ſentire ſit quoddam moueri a
ſenſibili et motus qui fit ſm magnitudinem infini
tam ſit infinitus ſequitur ꝙ ſentire eſſet in infini
tum diuiſibile quod eſt falſum.

Sciendum Primo ꝙ poſtꝙ philoſo
phus determinauit de or
ganis et obiectis ſenſuum. conſequenter determi
nat tres queſtiones circa ſenſū et ſenſibilia. prima
eſt preſens queſtio de ſenſibilibus. Secūda que
ſtio eſt circa immutatōnem ſenſus a ſenſibilibus.
Tercia eſt circa ipſum ſenſum.

Sciendum Secūdo ꝙ ſenſibilia ſūt
dupliciť diuiſibilia. vno
modo ſm formam et ſpeciem. et iſta diuiſio fit pe
nes differentias eſſentiales in ſpecies. Alio modo
ut ſunt diuiſibilia ſm ꝙ recipiuntur in continuo ad
cuius diuiſionem materialiter diuidūtur. Continu
um autem dupliciter poteſt conſiderari. vno modo
phiſice prout conſideratur cum qualitatibus ſenſi
bilibus. et illoſmodo non eſt diuiſibile in infinitum
quia dabilis eſt minima caro vt dicitur primo phi
ſicorum. Alio modo conſideratur mathematice ſci
licet ſolum ſub ratōne qualitatis. et hoc modo po
teſt iterum dupliciter diuidi vno modo per partes
equales. ſic autem nō diuiditur in infinitū niſi am
be partes fuerint infinite. Alio modo p partes ine
quales. et hoc modo poteſt diuidi in infinitum.

Sciendum Tercio ꝙ qualitates ſen
ſibiles que ſunt quedam
forme et ſpecies non ſunt infinite ſm ſe tamen exi
ſtunt in continuo vt in ſubiecto ad cuius diuiſionē
per accidens diuiduntur. Ideo ſicut in continuo ali
quid eſt in actu ſicut pars ſepata et aliquid in po
tentia ſicut pars in continuo exiſtens que non eſt
ſepata. ita etiam in huiuſmodi qualitatibus pars
ſepata eſt in actu exiſtens ideo actu poteſt ſentiri
pars vero non diuiſa eſt in potentia. et ſic non ſen
titur in actu quāuis enim audiatur aliquis totus
cantus continuus latet tamen p auditum aliquid
per modum partium de cantu. Ita etiam dicendū
eſt de organis ſenſibilibus. ſunt enī ſenſibilia non
in actu ſed in potentia niſi quando ſepantur ſicut
in magnitudine bipedali potentialiter eſt linea pe
dalis et in actu quando diuiditur a toto. Ex dictis
patet falſitas aliquorum mathematicorum dicen
tium ꝙ nullum totum ſimul videtur ſed viſus cur
rit per partes diuiſibiles ac ſi videre eſſet continuū
ſicut et mouere. Decipiūtur enim quia partes conti
nui non ſunt actu viſibiles ſed ſolum in potentia. vn
de viſus vtitur toto viſibili vt quodam indiuiſibili
in ſuo genere niſi forte vtatur partibus diuiſis vt
non diuiſis ſicut dum ſigillatim inſpicit' vnam par
tem poſt aliā. Sed tamen adhuc nō procedit vſqꝫ
ad quaſcunqꝫ minimas partes. quia ſic ſenſibile di
uideretur in infinitum quod eſt inconueniens

Concluſio Prima qualitates ſenſibi
les non ſunt in infinitum
diuiſibiles ſm formam. patet quia qualitates ad
inuicem contrariantur ſed in omni cōtrarietate re
periuntur extrema maxime diſtare circa illud gen9
ergo extrema ſunt finita ſed finitis extremis opor
et media eſſe finita primo poſteriorum Aliter nā

fieret tranſitus de extremo in extremum. ergo ſpeci
es medie non ſunt infinite vt inter album et nigrum
et ſic de alijs.

Cõcluſio Secūda qualitates ſenſibiles
non ſunt in infinitum diuiſibi
les ſ̄m diuiſionem quantitatiuam. patet quia diui
ſione tali diuiduntur ad diuiſionem continui. quia
virtus corporalis diuiditur ſ̄m diuiſionem magni
tudinis. ergo cum virtus naturalis ſit corporea ſic
eſt finita. quia requirit debitam quantitatē in ma
teria ſequeretur ſi ſenſibilia diuiderētur in minima
ſeparata ꝙ ſtatim conuerterentur in continens vt
in aerem vel in aquam. ſicut ꝑua gutta olei proie
cta in mare conuertitur in aquam maris ergo nullū
corpus naturale habens formas concurrētes ad ſu
um eſſe exiſtentie inquantum huiuſmodi in infini
tum diuidi poteſt. nam debilitaretur virtus intan
tum ꝙ ſtatim conuerteretur in aliud Secundo pro
batur ex parte ſenſus quia quāto virtus ſenſitiua ē
excellētior tāto ꝑcipit minorē immutatōē. ideo ſen
ſus indigꝫ excellētia in v̄tute ad hoc ꝙ ſentiat talis
immutacio. Sed potentia ſenſitiua nō fert in infini
tum ſicut nec alie virtutes naturales ergo ſi corpo
ra ſenſibilia diuiderentur in infinitum non ſemper i
ueniretur ſuperabundantia ſenſus in excellentia vir
tutis ſ̄m ſuperabundantiam paruitatis ſenſibilis
alias virtus ſenſitiua eēt infinita ꝙ ē falſum. verū
tamen eſt ꝙ poſſunt eſſe quedam magnitudines
que propter earum ꝑuitatem lateant ſenſui et quā
tum eſt de ſe habent potētiam actiuam ad immutā
dum ſenſum et ſic nulla ē magnitudo inſenſibilis
ex parte ſui licet aliqua ſit inſenſibilis propter ſen
ſus debilitatem Ex dictis patet reſponſio ꝙ quali
tates ſenſibiles diuiduntur non in infinitas ꝑtes ac
tu ſenſibiles non tamen repugnat quin diuiduntur
in aliquas partes que propter ſui paruitatem non
poſſunt ſentiri propter debilitatem virtutis ſenſiti
ue quamuis tamen de ſe ſunt ſenſibiles et ex parte
ſenſus eſſent ſenſibiles actu per compoſitionem
cum alijs ſenſibilibus ⁊ ex talibus conſtituitur ſen
ſibile et non ꝑemtus ex inſenſibilibus

Ad rõnes Ad primam dicitur ꝙ cor
pori inquantum eſt continu
um non repugnat diuiſio in infinitum ſed ſibi repu
gnat vt eſt ſub forma naturali que neceſſario requi
rit determinatam quantitatem materie. Ad ſecun
dam dicitur ꝙ corpus ſenſibile componitur ex ſenſi
bilibus ſecundum potentiam et in ea poteſt reſol
ui poteſt enim diuidi ſ̄m ꝑtes ita paruas ꝙ cōuer
tuntur ſtatim in corpus continens et non poſſunt
per ſe ꝑmanere Ad tertiam dicitur quod aliquod
corpus poteſt diuidi in ꝑtes ita ꝑuas que non ſunt
ſenſibiles niſi ſ̄m potentiam nec oportet ꝙ omnia
indiuidua alicuius ſpeciei cognoſcantur a nobis. vl
tra dicitur ꝙ poſſumus venire in cognitionem taliū
ꝑ intellectum ex cognitione ſpeciei.

Obijceret autē aliq̄s

Queritur Decimotertio Vtrum ſenſi
bilia prius veniant ad ſen
ſum q̄ ad medium Arguitur primo ꝙ ſic autori
tate empedoclis dicentis ꝙ lumen eſt quoddam cor
pus ergo prius venit ad medium q̄ ad viſum.
Secundo ſic multitudo luminis in medio debet eſſe
quidam motus ſed id quod mouetur in aliquo pri⁹
eſt in termino a quo q̄ in termino ad quem quinto
phiſicorum. ergo mouetur in tempore ſed tempus
eſt diuiſibile ergo lumen eſt in tempore quia ſucceſſi
ue diffunditur ꝑ medium.

In oppoſitum Eſt philoſophus i
textu Pro reſpon
ſione Sciendum primo ꝙ poſtq̄ philoſophus de
terminauit primam queſtionem que eſt de ſenſibili
bus Conſequenter accedit ad ſecundā que eſt de im
mutatione ſenſus a ſenſibili quia vt dicitur in textu
queſtio non habet difficultatem de odoratu et audi
tu. nam patet ad ſenſum ꝙ aliquis de prope ſentit
odorem vel ſonum quem numq̄ ſentiret magis di
ſtans et ibi ē ſucceſſio. prius enim fit ictus ꝑcuſſio
nis qui cauſat ſonum q̄ ſonus veniat ad auditum
ſicut poteſt ꝑcipere qui ꝑcuſſionem ꝑcipit a longe
Etiam queſtio non habet difficultatem de guſtu et
tactu q2 non ſentiunt per mediū extrinſecū. Ideo re
ſtat ſolum difficultas de viſibili vtrū pri⁹ veniat ad
ſēſū q̄ ad medium vel ſimul ad vtrūq̄.

Sciend̄ Secundo ꝙ viſus differt ſ̄m phi
loſophum ab auditu et olfactu
duabus differentijs Prima differentia eſt. quia
odor ⁊ ſonus veniunt ſucceſſiue ad ſenſum. nam
aer et aqua ſuſcipiūt ſonum vel odorem realiter et
ſecundum ſubſtantiam ideo non mutātur in inſtāti
ſed ſucceſſiue ſicut eſt de motibus proiectiuis vbi
prima ꝑs mouet ſecundam et ſecunda tertiam ſ̄m
quandam ſucceſſionem Similiter in ſono qui cau
ſatur ex ꝑcuſſione quadam aeris et ſimiliter de odo
re niſi quia immutatio odoris fit ꝑ alterationem
ſed immutatio ſoni fit ꝑ motum localem ſed lumen
non venit ad viſum ꝑ multos motus ſibi inuicem
ſuccedentes ſicut apparet in proiectione lapidis ſed
lumen ꝑuenit ad ſenſum ſubito quia totum mediū

eſt vltimate diſpoſitũ ad ſuſceptiõem luminis ideo
tam ſubito ſuſcipit ꝙ nõ eſt ibi ſucceſſio ſicut eſt in
ſono et odore. Ratio differentie eſt quia quod reci
pitur in aliquo ꝓprio ſubiecto poteſt ibi ꝑmanere
et eſſe principium actõis· ſed quod recipitur in ali
quo vt qualitas aduenticia nõ poteſt in eo ꝑmane
re nec eſt principiũ actõis quia vere forme ſubſtã
tiales ſunt principia qualitatum et omniũ acciden
tiũ. Ideo illa qualitas recipitur ſm eſſe actuale ꝓ
prium in aliquo ſubiecto que diſponit ſubiectũ ad
formam ſubſtãtialem cuius ẽ inſtrumentum ſicut
aqua ratõne materie ſue eſt ſuſceptiua forme ſub
ſtantialis ignis ideo calor recipitur in aquam vt
diſponens ipſam ad formam ignis et remoto igne
remanet aqua calida potens adhuc calefacere· ſi
militer odor in aere recipitur ſm ſuũ eſſe ꝓprium ſꝫ
naturale. et ſic mutatur aer vel aqua euchima ſicci
tate. et aer a ꝑcuſſione corporis immutatur realiẽ
ideo ceſſante ꝑcuſſione remanet in aere ſonus ⁊ eti
am odor remoto corpore odorifero eo ꝙ pars ae
ris immutata a ſono vel odore poteſt ſimiliter ali
am immutare. ita vt fiant diuerſi motus ſibi inui
cem ſuccedentes. Sed dyaphanũ non eſt ſuſcepti
uũ forme ſubſtantialis corporis lucidi que eſt prima
radix luminis nec ꝑ receptõem luminis diſponitur
ad formã agentis ideo recipitur lumen in dyapha
no vt quedã qualitas aduẽtiua ⁊ nõ manet abſen
te illuminãte nec ẽ principiũ actõis in aliud ideo
vna ꝑs aeris nõ illuminatur ab alia ſed illumina
tur totus aer a primo illuminante quãtum poteſt
ſe extendere virtus illuminãtis et ſic eſt vnũ illumi
nans et vna illuminatio totius medij. ¶ Secũda
differentia eſt quia immutatio ſoni cõſequitur mo
tum localem qui ſemꝑ eſt ſucceſſiuus ratõe magni
tudinis ꝑtranſibilis. Similiter immutatio ab odo
re eſt ſucceſſiua q2 nõ immutat totũ mediũ ſimul ſꝫ
ſucceſſiue ꝑ pluẽs eñi motus fit immutatio ad au
ditum. Et ſi alteratio habeat virtutem agendi ſu
ꝑa totum alterabile nõ oportet ꝙ ſucceſſio eſſet
in iſta alteratõne. Contingit eñi aliquando ꝙ ali
quod totum ſimul alteretur et nõ ꝑs poſt partem
ſicut aqua cõgelatur ſm totum. vnde ſicut in motu
locali tempus cõmenſuratur magnitudini ſuꝑ quã
fit motus et ſimul condiuidũtur ita in alteratione
tempus cõmenſuratur diſtãtie terminoꝝ et nõ ma
gnitudini. quia magis tẽpus requiritur ceteris pa
ribus ad hoc ꝙ de frigido fiat calidum ꝙ̃ ad hoc ꝙ
fiat de tepido calidum· quia minus diſtat a calido
tepidum ꝙ̃ frigidũ. Quare ſi ſint aliqua extrema
inter que nõ eſt mediũ oportꝫ ꝙ fiat tranſitus de

vno in alteꝝ ſine tꝑe intermedio q2 ergo inter ꝯtra
dictoria nõ eſt medium nec inter priuationẽ et ha
bitum cũ priuatio ſit negatio forme ideo oẽs mu
tatões que ſunt de nõ eſſe in eſſe vel de priuatõne
in habitum vel econtra ſunt inſtantanee. Cum er
go lumẽ nõ habeat cõtrariũ in medio ſed tm̃ priua
tiue oppoſitum eſt ſibi tenebroſum ideo illuminatõ
fit ſubito. Et idem oportet dicere de viſione. Nam
ꝓportionabiliter immutat medium a viſibili et ocu
lus a medio.

Concluſio Reſponſalis ſimul immu
tantur organũ et medium
viſus a viſibili. patet quia lumini nihil eſt ꝯtrariũ
ſed ſolũ priuatiue ſibi opponũtur tenebre. ergo illu
minatio fit in inſtanti et nõ ꝑ motũ localem vel ꝑ
aliam ſucceſſionem ſicut diceremus de ſanatõne ꝙ̃
nis ſanatio ſit terminus motus alteratõis vel lo
calis ita illuminatio nõ fit ꝑ alteratõem ſucceſſiuã
cũ alteratio habeat modũ alteratõis et ſic nõ eſt
alteratio. Qualiter autem alteratio eſt ſucceſſiua
et qualiter nõ et qualiter poteſt concordari hoc qđ
in pñti dicitur de alteratõe cũ hoc qđ dr̃ ſexto phi
ſicoꝝ ſcꝫ oẽ qđ mouetur ꝑtim eſt in termino a quo
et ꝑtim a t̃mino ad quẽ determinatũ ẽ in. viij. phoꝝ.

Ad ratões Ad primam dicitur ꝙ illa
autoritas nõ eſt tenenda
quia nõ eſt dicta ab experto inquãtum hmõi.
Ad ſecũdam dr̃ ꝙ illuminatio nõ eſt motus ſꝫ eſt
terminus motus localis igitur eſt alteratõi ſimilẽ

Eſt ãt quedaꝫ obiectõ

Queritur Decimoquarto. vtꝝ ꝯtingat
ſenſũ in eodẽ indiuiſibili tẽ
poris plura ſimul ſentire. Arguitꝰ ꝙ nõ q2 ſi ſic vel
hoc eſſet ꝑ diuerſas potẽtias vel ꝑ eandẽ nõ ſcđm
qđ ꝓbat tribus rõnibus ꝓ prima ſuppõit ꝙ ſem
ꝑ motus maiores impediũt minores. Et inde eſt
ꝙ dum aliquis intendit vehementer ad aliud nõ
videt corꝑa ante ipſum delata· ſecũdo ſuppõit ꝙ
ſenſibile ſimplex melius ſentitur ꝙ̃ mixtũ cũ alio·
ſicut vna nota ꝑ ſe melius auditur ꝙ̃ in diapaſon
id eſt in octaua vel in alia mixtione. Tũc arguitur
ſic ſi multa ſentirentur ſimul aut immutatões eoꝝ
eſſent equales vel inequales. Si inequales tũc ꝑ
primã ſuppoſitõem immutatio maiorẽ faceret ſen
ſum et impediret minorẽ. Si equales mutuo ſe im
pedirent et nihil ſentiret niſi forte mixtum ex eis.
Secũda rõ vnius potentie eſt vnus vſus et vnus
finis cum igitur oꝑatio ſit finis potentie ſequitur
ꝙ impoſſibile ſit ſimul plura ſentire ſm actuꝫ et ab

eadem potentia• Tercia ratio contrarioꝝ contrarij ſunt motus ſicut calidi calefactio et frigidi frigefactio que contrariātur• ſed contraria non poſſunt ſimul eidem ineſſe ſubiecto• ergo immutationes cōtrarioꝝ non erunt ſimul in eodem ſenſu• et ſic relinquitꝰ ꝙ duo ſenſibilia eiuſdem ſenſus non poſſunt ſimul ab eodem ſenſu ſentiri• et ꝑ cōſequens nec ſenſibilia diuerſoꝝ ſicut calidum et dulce• quia plus diſtāt ꝙ̄ ſenſibilia eiuſdem ſenſus ergo eadem potentia non poſſumus ſimul multa ſentire neq̄ꝫ diuerſis potentijs• quia fundantur in eadem eſſentia anime et ꝓpter hoc ſpeculatio vehemens impedit vſum ſenſitiuū et ſimiliter vehemēs delectatio• ergo diuerſis potentijs non poſſunt plura ſentiri ❡ Secundo arguitur• non contingit ſimul plura intelligere vt dicitur ſecundo topicorum ergo non contingit ſimul plura ſentire a ſimili

In oppoſituꝫ Arguitur ꝙ immutationes ſenſuum ꝑticularium ꝑtingunt ad ſenſum cōmunem ergo ſenſus cōmunis poteſt ſimul plura apprehendere ſenſibilia diuerſorum ſenſuum• alias non poneret cōuenientiam et differentiā inter ſenſibilia diuerſorum ſenſuū vt patet ſecundo de anima Et idem ſenſꝰ ꝑticularis ſimul ꝑcipit cōtraria cōtenta ſub vno ſubiecto ponēdo differentiam inter ipſa•

Sciendum Primo• ꝙ ſolutis duabꝰ queſtionibus priꝰ poſitis philoſophus inſequitur tertiam que ſumitur ex ꝑte ſenſus• vnde propter rationes ante oppoſitum quidam dixerunt ꝙ ſoni conſonātes nō ſimul ꝑueniūt ad auditum• ſed videntur ſimul ꝑuenire eo ꝙ tempus mediū ē inſenſibile propter ſui ꝑuitatem Sed hoc improbat philoſophus• quia ꝑcipimus tempꝰ cū ſentimus aliquod quod eſt in tempore ſi ergo tempus eſſet inſenſibile oporteret eſſe aliquod tempus in quo nullum ens poſſet ſentiri• ſed nullum eſt ita ꝑuum tempus quin ſentiamus in eo nos eſſe• ergo nullum eſt tempus inſenſibile Ex iſto patet falſitas opinionis dicentium ꝙ non contingit in eodem indiuiſibili temporis plura ſentire licet nobis oppoſituꝫ videatur ꝓpter inſenſibilitatem temporis ❡ Alij aliter dicunt ꝙ ꝑs ſenſitiua eſt ſicut quoddam continuum habēs diuerſas ꝑtes licet non ſūt in actu diuiſe ſm quas plura ſentiūtur ſicut corpus continuū quandoq̄ꝫ in vna ꝑte eſt album et in alia ꝑte nigruꝫ ideo dicunt ꝙ ſm vnam ꝑtem viſus videmus albuꝫ et ſm aliam videmus nigrum• et ſic oportebit dicē ꝙ in homine ſunt due ꝑtes eiuſdē ſenſus et eiuſdem ſpeciei• quia ſenſibilia illarum ꝑtium ſunt eiuſdem ſpeciei• modo ſenſus ſpecie diſtinguuntur ſm diſtinctionem ſenſibilium vt patet ſecundo de anima• Et ita ſm hanc reſponſionem ſicut ſunt duo organa viſus ſcilicet duo oculi ita ex ꝑte anime ſunt duo viſus ſed hoc improbatur• quia vnius potētie eſt vnꝰ actus cum ergo quelibet potentia ſit vna eius erit vnus actus• quia actus inſeq̄tur virtuteꝫ ſenſitiuā vbi ergo erit vna virtus ſēſitiua viſiua ibi erit eadē indiuiſibilis opatio• ergo vnius ſenſꝰ nō erūt plures ꝑtes quibus diuerſa ſimul ſentiantur Item ſēſibilia diuerſoꝝ ſenſuū ſentiūtur ab vna potētia in indiuiſibili tempore ergo a fortiori ſenſibilia eiuſdē ſēſus ſimul ſentiūtꝰ Añs patet q2 vbicūq̄ꝫ ſunt diuerſe potētie ordinate in vna ſubſtātia aīe ibi poſteriores reducuntur in priores et omnes reducūtꝰ in primam ergo diſtincte potētie ſēſitiue in animali reducūtur ad vnam principalem• ſed vbi eſt vna principalis potentia ſibi attribuuntur omnes opationes potētiarum inferioꝝ• quia ſemꝑ inferiꝰ eſt tāq̄ꝫ inſtrumētum ſuperioris• ergo diſtincti ſēſus reducūtꝰ ad vnaꝫ potentiam ſicut ad vnū principiū qđ eſt ſēſus ꝯmunis a quo ſpūs ſēſitiui ꝓcedūt in ōnes ſēſus ꝑticulares et ad quē terminātur oēs ſēſationes oīm ſenſuū ꝑticulariū Ex quo ptꝫ ꝙ ſēſus ꝯmunis ſe habet ad ſēſus ꝑticulares ſicut ſe habet centrū ad lineas ab eo egredientes q̄a omnes in ipſum terminātur ſicut in ſuo principio ita immutationes ſēſuū ꝑticulariuꝫ terminantur ad ſēſum cōmunē a quo ꝓcedit virtus ſenſitiua in oēs alios Ex quo pꝫ ꝙ ſenſus ꝯmunis eſt quodāmō vnus et quodāmō plures ſicut et cētrū circuli ſm ſe eſt vnꝰ terminꝰ et ſm ꝙ ē pricipiū vniꝰ et terminꝰ alteriꝰ linee ſic ē plures termini• Sit igitur

Cōcluſio Prima cōtingit idem alꝛ ſentire diuerſa ſenſibilia ꝑ diūſos ſenſus patꝫ q̄a idem homo poteſt ſimul videre colorem et audire ſonū• igitꝰ•

Cōcluſio Secunda ideꝫ ſenſꝰ ꝑticularis nō poteſt ſimul plura ſentire ꝑ modum pluriuꝫ ſꝫ bene ꝑ modū vniꝰ prima ꝑs patꝫ ꝑ rationes añ oppoſitū ſcđa ꝓbatꝰ q̄a ſimul iudicaꝰ ꝑ viſū de albo ⁊ nigro ponēdo drām inter ipſa

Concluſio Tertia ſenſus ꝯmunis acceptus vt plura ſitꝰ ꝑcipit diuerſa ſenſibilia patꝫ• q̄a ſitꝰ terminat diūſas immutationes diūſoꝝ ſenſuū ꝑticulariuꝫ ⁊ illas ſimul ꝑcipit Sit igitur•

Cōcluſio Quarta• ſenſꝰ ꝯmunis iq̄ꝫtum eſt vꝰ ⁊ inquātū eſt principiuꝫ et finis ſēſuū ꝑticulariū ſic ꝯnoſcit plura vt plura ſꝫ ꝑ modū vniꝰ• patꝫ q̄a ſic cōꝑat ſenſibilia diuerſoꝝ ſenſuū ſm ꝯueniētiā et drñtiā et ſic ptꝫ modus qualiter diūſi ſenſꝰ vel etiā idē ſitꝰ ꝓnt ꝑla ſētiē Dꝫ ꝯtra

obijceretur· licet idem poſſet ſimul eſſe album et dul
ce vt lac non tamen poteſt ſimul eſſe album et ni-
grum ergo nõ poteſt ſimul ſentire contraria ſenſi
bilia vnius generis· dõm ꝙ licet contraria in eſſe
reali non poſſunt ſimul ineſſe quia ſic ſemiuicem de
ſtruũt tamen intentõnes contrarioꝝ non contrari
antur ideo pñt ſil' eſſe in eodẽ ſenſu vel intellectu·

Dubitatur Vtrũ indiuiſibile poſſit
ſentiri Rñdet phus ꝙ
non pro quo ſupponit ꝙ licet diſtantia ꝑ quam ali
quid videtur ſit ex vtraqꝫ parte finita tamen diſtã
tia in qua nõ poteſt videri eſt finita in remotione
a vidente. Tunc ſic arguitur licet diſtantia in qua
aliq̃d videri poteſt et in qua non poteſt videri ſint
continue· tamen inter eas eſt quoddam indiuiſibi
le per quod continuantur ſi ergo indiuiſibile poſſet
videri ponatur in illo indiuiſibili terminante ſpaci
um quo aliquid videtur· illud videbitur et cum illd
ſit in termino diſtantie quã nihil videtur etiam nõ
videbitur· et ſic ſimul videbitur et non videbitur qđ
implicat vel oportebit dicere ꝙ partim videbitur et
partim non et ſic indiuiſibile habebit partes quod
iterum eſt impoſſibile. ¶ Ad ratõnes ante oppoſi
tum patet ſolutio ex dictis.

¶ Et ſic eſt finis huius libri

Recapitulatio hu

ius libri de ſenſu et ſenſato in quo phs
determinat de paſſionibus cõmunibus corpis ſenſi
tiui inquantum huiuſmodi et ſpecialiter q̃tum ad
actus ſenſuũ ꝑticulariũ qui continet tres tractat⁹
¶ Primus eſt de ſenſibus ¶ Secũdus eſt de ſen
ſibilibus ¶ Tercius eſt de quibuſdam dubitatõni
bus circa predicta· primus eſt in principio ſecũd⁹
ibi de ſenſibilibus ãt· tercius ibi obijceret ãt aliq̃s.
¶ Primus tractatus continet quattuor capitula
In primo phus ponit ſuam intentõnem et enume
rat potentias cõmunes corpori et anime de quib⁹
in ſequentibus tractat.
¶ In ſecũdo de ſenſu quantum ad ſua ſubiecta et
quantum ad ſuos fines oſtendendo qui ſenſus om
ni animali ſunt neceſſarij et q̃ nõ nec ad quot ſunt
neceſſarij.
¶ In tercõ determinat de ſenſibus quãtum ad or
gana ſua tangendo duas opiniones in cõmuni re
probando ſpecialiter opiniones eoꝝ quãtum ad or
ganũ viſus et medium videndi qui ponebant viſũ
de natura ignis et ꝑ hoc viſionẽ fieri extramittẽdo
¶ In quarto determinat veritatem de organis ſen

ſuum ipſa ꝓportionando ad quattuor elementa
ſecundum incipit ibi ſed de ſenſu et ſentire· tercium
ibi in quolibet autem habet fieri· quartum ibi quo-
niam ſic quidem·
¶ Secũdus tractatus cõtinet ſex capitula.
¶ In primo determinatur de colore in cõmuni in-
ueſtigando diffinitõnem eius·
¶ In ſecundo agitur de generatõne et diſtinctio-
ne ſpecierum coloris ibi eſt autem.
¶ In tercio determinat de odore ponendo genera
tõem et diffinitõem eius in cõmuni ibi de odore ãt
¶ In quarto de generatõe et multitudine ſpecierũ
ſaporis et reprobando aliquas opiniones antiquo
rum de ſaporibus ibi queadmodũ autem ſapores
¶ In quinto de odore in comuni oſtendendo quid
ſit principium receptiuũ et quid effectiuum ibi eo-
dem vero modo
¶ In ſexto de multitudine et diſtinctõne ſpecierum
odoris et de modo odorandi diuerſorum animaliũ
Et in fine compat odoratum ad alios ſenſus ibi
ſpecies autem odorabilis.
Tercius tractatus continet quattuor capitula·
¶ In primo mouet et ſoluit vnam queſtionem de
ſenſibilibus ſcilicet vtꝝ qualitates ſenſibiles diui-
ſibiles ſint in infinitum·
¶ In ſecũdo mouet et ſoluit aliam dubitationem
de modo ſentiendi ſcilicet vtrum omnia ſenſibilia
ſucceſſiue veniant ad ſenſum ꝑ medium vel aliqđ
ſenſibile poſſet ſil' immutare mediũ et organũ viſ⁹
¶ In tercio mouet aliam queſtionem ſcilicet vtrũ
contingat ſimul in eodem indiuiſibili tempis ſenti
re duo obiecta et arguit ꝙ duo ſenſus non poſſunt
ſimul ſentire duo obiecta nec a fortiori idem ſen-
ſus. et excludit quãdã falſã opinionẽ illius q̃ſtionis
¶ In quarto determinat veritatem ponendo ve-
ram ſolutõnem· ſecũdum ibi· obijciet autem· terciũ
ibi eſt autem alia. quartum ibi. prius autem ⁊c.

¶ Sequitur de memoria
et reminiſcentia.

[C]Irca initiũ
libri de me
moria et reminiſcentia nõ
ta textum. De memoria
autem et rememorari dicẽ
dũ quid ẽ et ꝓpter quã cau
ſam fit et cui anime parti
um hec accidit paſſio ⁊ reminiſci. nõ tamen ſunt idẽ
rememoratiui et reminiſcibiles. ſꝫ ſicut in multis me
morabiles ſunt q̃dem tardi reminiſcitiui.

Queritur Primo. vtrum memoria ſit
ſolum preteritorum. Argui
tur ꝙ non quia quandoqꝫ aliculus quod eſt pñs no
bis memoramur ſicut hominis vel equi ergo memo
ria nõ ẽ ſolũ preteritoꝝ. Secũdo ſic. memoria fit me
diante ſpecie ſenſibili reſeruata in parte ſenſitiua
ſed illa ſpecies eſt preſens ergo memoria eſt preſen
tium et non ſolum preteritorum

In oppoſitu͡ʒ Eſt philoſophus in
textu pro reſponſi
one. Sciendum primo ꝙ prudentia eſt propria vir
tus hominis cum ſit recta ratio rerum agibilium
tamen inueniuntur quedam animalia quandam ha
bere prudentiam non quia habent rationem ſed ex
inſtinctu nature per apprehenſionem ptis ſenſitiue
ad q̃dam opera facienda ac ſi operarentur ratione
Ad prudentiam autem requirit̃ dirigere prudentem
circa agenda non ſolum ex cognitione preſentium
ſed etiam preteritorum ideo memoria qua preterita
apprehenduntur ponitur per modum prudentie. ꝓp
ter quod in animalibus in quibus reperitur quedaꝫ
ſimilitudo prudencie inuenitur etiam quedaꝫ memo
ria preteritorum. ſed tamen ſicut habẽt prudentiaꝫ
imperfectam reſpectu hominis ita habent memoriã
imperfectam. nam homines memorantur et remi
niſcuntur de ſenſu et ſenſato qui eſt communis om
nibus animalibus ſed alia animalia ſolum memo
rantur. ideo poſt illum librum in quo philoſophus
determinauit de ſenſu et ſenſato qui eſt communis
omnibus animalibus cum communiora ſint priora
determinat de memoria et reminiſcentia. Quorum
primum conuenit omnibus animalibus perfectis
Alterum vero ſcilicꝫ reminiſcentia conuenit homini
bus tm̃. Et per hoc patet ratõ ordinis quare prius
determinat de memoria q̃ꝫ de reminiſcentia quia cõ
muniora ſunt priora ſed memoria eſt paſſio ꝯmuni
or q̃ꝫ reminiſcentia vt dictum eſt ergo eſt prior.

Sciendum Secundo ꝙ non iidem ho
mines inueniuntur bene
memorantes et bene reminiſcentes ſed frequẽter cõ
tingit ꝙ bene memorantes ſũt tardi ad reminiſcen
du͂ et diſcendum. Illi enim melius reminiſcuntur
qui ſunt velocis ingenij ad bene inueniendum et diſ
cendum ab alijs. Cuius cauſa eſt. quia diuerſe ha
bitudines hominum ad diuerſa opera proueniunt ex
diuerſa corporis diſpoſitione. Corpora autem illa
que tarde recipiunt impreſſionem vt in lapide bene
retinent. Que võ de facili recipiunt non bene retinẽt
ſicut aqua. Et quia memorari nihil aliud eſt q̃ꝫ be
ne reſeruare ſemel recepta ideo tardi ad recipiendũ
ſunt bene memoratiui Qui autem de facili recipiũt
cito amittunt Sed reminiſcentia eſt q̃dam inuentio
prius acceptorum ſed reſeruatorum. ideo illi qui ſũt
velocis ingenij ad diſciplinã ſunt bene reminiſcitiui

Sciendum Tercio ꝙ determinando
de memoria philoſophus
oſtendit quid ſit memoria. quid memorari et q̃ ſit
cauſa memorie. et ad quam partem anime pertine
at paſſio memorandi Omnes enim operationes ꝑ
tis ſenſitiue quodammodo paſſiones vocantur quia
ſentire eſt quoddã pati. Sed quia actus et potẽtia
diſtinguũtur per obiecta ideo prius determinat de ob
iecto memorie oſtendendo que ſunt memorabilia
et que non.

Cõcluſio Prima. futuroꝝ non eſt me
moria ſed opinio vel ſpes Opi
nio q̃dem ex parte virtutis cogitatiue dum aliquid
opinatur eſſe futurum. et ſpes ex parte virtutis ap
petitiue. primum patet quia futura cognoſcimus ꝑ
intellectum. ergo ſi illa cognoſceremus per memori
am fruſtra eſſet vna illarum potentiarum Antece
dens patet quia de futuris contingentibus ſm ꝙ cõ
ſiderantur in ſuis cauſis eſt ſcientia que vocat̃ ſpe
ratiua vel diuinatiua et per hoc probatur ſecunda
ps cõcluſionis ſcilicet ꝙ futuroꝝ ſit ſpes vel opinio.

Cõcluſio Secunda. memoria non eſt ꝓ
ſentium ſed eoꝝ cognitio per
tinet ad ſenſum per quem tm̃ cognoſcimus preſens
quia ſi preſentium eſſet memoria cum eorum cauſa
ſit ſenſus ſuperflueret vna illarum potentiarum.

Concluſio Tertia memoria eſt ſolum
preteritoꝝ vt patet ex dic
tis. Aliter probat philoſophus ex vſu loquendi q̃ꝛ
nullus dum vidit preſentialiter album vel aliquod
aliud diceret ſe memorari ſimiliter dum aliquis
videt preſentialiter ſm intellectum ſpeculatur ſed a
liquis dicit ſe memorari cum recordetur ſe prius au
diſſe vidiſſe vel intellexiſſe aliquid. ergo memoria ẽ
preteritorum ſecundum eſſe. quia cõtingit ꝙ quan

doqꝫ homo dicitur ſuꝑpſius reminiſci. ſed intelligē dum eſt ꝙ memoria ſit preteritorum ſm noſtram apprehenſionem. ita ꝙ dum aliquid memoramur prius apprehendimus aliqua ſenſiſſe vel intellexiſſe ſiue illa ſint in preſenti ſiue non. Ex quo patet ꝙ memoria non eſt ſenſus exterior qui eſt ſolum preſentiū nec opinio que eſt futuri ſed tm̄ ad uim ſenſitiuam interiorem ptinet. Eſt enim memoria habitus et paſſio a rebus prius ſenſatis cum prius factum fuerit tempus. Cum eñ interuenerit aliquod tempus medium inter priorem apprehenſionem ſenſus vel intellectus et apprehenſionē ſequentem ſic eſt memoria. et ſic memoria eſt reſpectu preterite apprehenſionis. Si enim apprehendatur p ſenſum vel intellectum in quo apprehenditur apprehenſio non dicitur memoria ſed ſolum quando reſpicit apprehenſionem precedētem. Ex quo patet ꝙ animalia que poſſunt ſentire tempus ſolum memorantur et hoc p illam ptem qua ſentiūt tp̄s.

Dubitatur Primo quare volens memorari prius mouet caput. Cauſa eſt quia inter organa memoratiue et eſtimatiue eſt quoddam corpus claudens cellulam memorie. quo remoto p motum viris ſenſitiue in actu reducte ſufficiūt actuare illa que ſunt reſeruata in memoria et p motū capitis remouetur illud corpus.

Dubitatur Secundo quare melius memoramur i tenebris q̄ in luce. Cauſa eſt quia oculi circa multa impediuntur. ideo motus ſenſibiliū exteriorꝫ qui ſunt maiores impediūt motus interiores q̄ ſunt debiliores

Dubitatur Tercio quare volentes memorari faciūt aliquod ſignū corporale puta nodum in corrigia vel corneta. Cā eſt quia p tale ſignū materiale actuatur fantaſma in memoria.

Dubitatur Quarto quare nō poſſumus memorari dum volumus ſed dum nolumus quandoqꝫ memoramur. Cauſa eſt quia aliquādo dum volumus memorari multiplicantur ſpecies in memoria p quarū multitudinem memoria turbatur. Sed dum nolumus quietantur fantaſmata et ſic occurrit nobis illud cuius volebamus habere memoriam.

Ad rōnes Ad primam dicitur ꝙ licet memoria ſit preſentiū ſm eſſe tamen eſt ſemp eorum que ſunt preterita quātum ad apprehenſionem de ipſis habitam. Ad ſecūdam dicitur ꝙ licet memoria quantū ad principium memorādi qḋ eſt ſpecies ſit preſens tamē quantū ad obiectum conſideratum reſpectu apprehenſionis vel reſpectu eſſe ſub quo fuit apprehenſio ſemper eſt preteritorum.

Quoniam autem.

Queritur Secundo vtrum memoria ſit paſſio primi ſenſitiui. Arguitur primo ꝙ non quia aliud eſt organū memorie et aliud organū primi ſenſitiui quod eſt ſenſus cōmunis quia ſenſus cōmunis qui de facili concipit et non reſeruat. memorie autem eſt conſeruare. modo bene recipere et bene memorari requirunt contrarias diſpoſitiones. Secūdo ſic memoria eſt potentia diſtincta a ſenſu cōmuni ergo non eſt eſt eius paſſio.

In oppoſitum Eſt philoſophus in textu. Pro reſponſione. Sciendum primo ꝙ poſtq̄ philoſophus oſtendit quid ſit memoria. Hic conſequenter oſtendit ad quam potentiam anime pertineat ratōe cuius premittit ꝙ non contingit intelligere ſine fantaſmate nec quantum ad primam operatōnem intelligibilium neqꝫ quantum ad actualem conſideratōnem intelligibilium prius receptorum tamen intellectus noſter non ꝓpter hoc eñ cognoſcit ſingulare. quia ſicut in deſcriptōnibus figurarum geometrie ſi deſcribatur triangulus alicuius determinate quātitatis non tamen geometer in ſua demonſtratōne vtitur aliqua quantitate. ita cum homo voluerit intelligere aliquam rem ꝓponitur fantaſma alicuius determinate quantitatis. vt volenti intelligere hominem ꝓponitur imago alicuius hominis bicubiti vel tricubiti et tamen intellectus intelligit hominem inquantum eſt homo non determinando de illa quantitate. ſimiliter quando intellectus intelligit materiam alicuius quantitatis puta linee occurrit fātaſia linee bipedalis vel tripedalis et tamen intellectus ſolum intelligit lineam ſm naturā quantitatis et non ſm ꝙ eſt bipedalis.

Sciendum Secundo ꝙ dupliciter aliquid ꝯgnoſcitur a ſenſu vt ſufficit ad ꝓpoſitum. vno modo per immutatōnem ſenſus a ſenſibili. et iſto modo cognoſcūtur tam ſenſibilia cōmunia q̄ propria a ſenſibus proprijs et etiam a ſenſu cōmuni. Alio modo aliquid cognoſcitur a ſenſu quodam motu ſecundario qui relinquitur a prima immutatōne ſenſus a ſenſibili et remanet poſt abſentiam ſenſibilis. et hoc modo ꝯgnoſcit fantaſia et memoria de quarum diſtinctione videbitur.

Cōclnſio Reſponſalis memoria eſt paſ
ſio primi ſenſitiui et pertinet
ad partem ſenſitiuam patet. quia magnitudo mot⁹
et tempus eadem potentia cognoſcuntur Cognoſcē
do enim prius et poſterius in motu cognoſcitur tem
pus quarto phiſicorum ¶ Sed magnitudo et mo=
tus cum ſint ſenſibilia comunia per ſe cognoſcuntur
a ſenſu ergo et tempus Sed ad memoriam pertinꝫ
cognoſcere tempus ſecundum diſtantiam in preteri
to a preſenti nunc. ergo memoria pertinet ad partē
ſenſitiuam et non ad intellectum q̄ non apprehen
dit rem ſub eſſe in tempore ſiue tempus ſecundum
determinatam quantitatem. verum eſt tamen ſi ca
piatur memoria vt habituatio intelligibiliū bene
ponitur in parte intellectiua. ſecunda pars patet a
ſigno quia animalia perfecta que nō habent intellec
tum habent memoriam et hoc eſt ſignum ꝙ memo
ria ꝑtinet ad partem ſenſitiuam Alia enim anima
lia cognoſcunt et memorantur prius viſa. ſemꝑ em̄
cum aliquid cognoſcatur per memoriam ab animali
ſimul ſentit animal hoc quod prius vidit vel audi=
uit· modo prius et poſterius pertinēt ad tempus. er
go talia animalia cognoſcunt tempus et ſic per con
ſequens habent memoriam.

Dubitatur Primo. cum in memorā=
do quedam paſſio preſen
tialiter effitiat et res cuius memoramur ſit abſens
quare memoramur rei abſentis et non paſſionis ꝑ
ſentis· Dicēdū ꝙ fantaſma vel paſſio poteſt dupli
citer cō ſiderari vno modo ſecundū ſe vt eſt res que
dam Alio modo vt eſt imago rei abſentis ſicut ani
mal pictum poteſt conſiderari ſecundum ſe vt figu
ra quedam. et poteſt cōſiderari vt eſt imago anima
lis veri Si ergo anima cōuertatur ad illud fantaſ
ma ſecundum ſe ſic videtur anime adeſſe aliquod
ſenſibile et hec eſt operatio fantaſie ſicut quando in
tellectus ſe conuertit ad ſpeciem intelligibilem. intel
ligit fantaſma ſimpliciter ſecundum ſe Sed ſi ani
ma conuertit ſe ad fantaſma vt eſt imago quedaꝫ
rei abſentis ⁊ conſiderat vt imaginem ei⁹ q̄ꝺ prius
cognouit eſt memoria. Et per hoc patet diſtinctio
fantaſie ⁊ memorie

Dubitatur Secundo vtrū iuuenes et
ſenes ſint male memorie ſe
cundum propriam naturam Reſpondetur ꝙ ſic. q̄a
memorie ē bene prius vel ſemel accepta conſeruare
ſed iuuenes ſunt in continuo fluxu propter augmē
tum et ſenes propter decrementum ideo neuter bene
retinet impreſſiones ſenſibilium· ſicut neqꝫ aqua
fluens. verū tamen de per accidens bene memorant
Cuius ratio eſt quia dum pueri nouiter ingrediunt
mundum apprehendunt omnia vt noua et inſolita
ideo admirantur· ſed admiratio eſt cauſa memorie
ideo illi qui ſunt velocis apprehēſionis non ſunt bo=
ne memorie · quia ſunt magis humidi ꝙ oporte=
at ad bonam memoriam ideo non remanet in his
impreſſio fantaſmatis. ſimiliter qui ſunt multum
tarde apprehenſionis ſunt male memoratiui quia
non fit in eis bene libera impreſſio fantaſmatis. vn
de patet ꝙ ebrij nō ſunt bn̄ memoratiui ꝓpter fluxū
cerebri. Similiter mulieres ſunt minus memoratiue
ꝙ viri tam propter fluxum et motum ꝙ ꝓpter ni=
miam humiditatem.

Dubitat̄ Tertio· que ſit cauſa bonitatis
memorie ¶ Reſpondet philoſo=
phus ꝙ frequentes meditationes eorum que noui
mus faciunt et coſeruant memoriam. meditari eniꝫ
nihil aliud eſt quam multociens aliqua conſiderare
Manifeſtū eſt enim ꝙ ex frequēti actu memorandi
habitus memorabilium cōfirmatur et cōſeruatur
ſicut et q̄lbꝫ habitus ꝑ actū fortificat̄ nā multiplica
ta cā multiplicat̄ effect⁹ Vn̄ poſſūt cōſiderari quatu
or cauſe bone memorie. prima eſt frequēs medi
tatio circa memorabile ¶ Secunda eſt fortis medi
tatio circa idem obiectum · nam quandoqꝫ ex vna
forti attentione circa aliquod ſit melior memoria
quam ex multis conſiderationibus ¶ Tercia eſt ad
miratio de obiecto memorabili ¶ Quarta eſt delec
tatio vel triſtitia illata ex obiecto memorabili

Ad rōnes Ad primam dicitur ꝙ licet
ſenſus cōmunis et memo=
ria ſint diuerſe potentie tamen ſenſus cōmunis eſt
radix alioꝝ ſenſuū· Eſt em̄ radix fantaſie et memo
rie que preſupponūt eius actū ideo in hoc habēt mo
dum paſſionis reſpectu ipſius ſicut ſemper poſteri⁹
in ꝑ ſe ordinatis ſe habet reſpectu prioris. ¶ Et ſimi
liter dicetur ad ſcđam.

Reminiſci autem

Queritur Tercio Vtrum
reminiſcētia ſit
reſumptiō noticie elapſe a memoria ex aliquo prin
cipio in memoria retento. ¶ Arguitur primo ꝙ nō.
quia ſi ſic. ſequeretur ꝙ quelibet noua acceptio nöti=
cie eſſet reminiſcentia. conſequens eſt falſum. quia
addiſcere eſſet reminiſci. ¶ Secundo ſic. reminiſcē=
tia ſit cum quadam collatione alicuius cogniti ad
id quod deletum eſt per obliuionem. hec autem colla
tio non conuenit memorie ſed racioni tm̄ · ergo re=
miniſcentia nō eſt ex aliquo principio in memoria
retento ¶ Tercio ſic · reminiſcentia ſolum conue
nit homini · ſed homo differt a brutis ſolo intellec
tu. ergo reminiſcentia ſolum conuenit potentie

intellectiue et nō memoꝛie.

In oppoſitum Eſt philoſophus in textu ꝓ reſpōſione. Sciendum pꝛimo ꝙ poſtq̄ philoſophus determinauit de memoria ⁊ memorari ꝯſequenter determinat ꝺ̄ reminiſcentia et reminiſci oſtendendo quid ſit ⁊ quid nō ſit. ſecūdo agit de modo reminiſcendi tercio oſtendit que paſſio ſit reminiſcentia.

Concluſio Pꝛima. reminiſcentia non eſt memoria ꝓprie capiēdo memoriam patet. quia reminiſcentia eſt recoꝛdatio alicuius obliti et deleti ꝑ obliuionem Sed memoria eſt recoꝛdatio alicuius reſeruati et nōdum obliti. igitur ⁊c. ⁊ ſic patet ꝙ reminiſcentia nō eſt memoracio. nam multociens ſine collatiōe rememoꝛamur illius de quo memoꝛamur ad aliud ꝯgnitum ⁊ in memoria reſeruatū quam tamen collationem req̄rit reminiſcentia.

Cōcluſio Secūda. reminiſcentia nō eſt noua rei ꝯgnitio patet. q̄a noua rei ꝯgnitio reſpicit ſcitū inuentum abſolute. ſed reminiſcentia reſpicit inuentum oblitum et poſtea cognitum.

Concluſio Tercia. reminiſcentia eſt reſumptio noticie elapſe a memoria ex aliquo pꝛincipio in memoꝛia retento. pꝫ quia reminiſcentia fit cū quodam motu fantaſmatum que eſt ab aliquo in aliud. ſicut eſt q̄libet mot⁹ ſed terminus a quo illius motus eſt aliquod pꝛincipium in memoꝛia retentum habens certum oꝛdiēm ad oblitum. Et terminus ad quem eſt reſumptio illius obliti ex tali pꝛincipio in memoꝛia retento. Sed iſti duo termini explicantur in illa diffinitiōe. ergo eſt ſufficiens. Ex quo patet ꝙ ſicut inquiſitio cōnis eſt via ad aliquod ꝯgnoſcendū ⁊ tamen ex aliquo ꝯgnito ꝓcedit ita reminiſcentia eſt via ad aliquod memoꝛādū ⁊ tamen ex aliquo memoꝛato ꝓcedit. ¶ Ulterius patet ꝙ nō quelibet reſumptio noticie eſt reminiſcentia. nam contingit ꝙ ſciens aliquid totaliter obliuiſcatur illius ſic ꝙ nullo modo poſſit ꝑ ſe memoꝛari nec reinuenire cognitionē eius ſed ſecūdario illud addiſcere ⁊ talis reſumptio nō eſt reminiſcētia. quia nō eſt ex aliquo pꝛincipio ī memoꝛia retento. ⁊ ſic patet quid ſit reminiſcentia.

Ex dictis poteſt ſumi verus modus reminiſcendi. nam ex quo reminiſcentia eſt inueſtigatio obliti ꝑ memoriam optet ſemper incipere ab aliquo retēto ī memoꝛia quod aliquo oꝛdine reſpiciat rem que req̄ritur. ſed reminiſcentia requirit oꝛdinem in fantaſmatibus reſeruatum et iſte oꝛdo vel eſt ex parte reminiſcentis vel reminiſcibilis. Si primum ſic eſt cōſuetudo Conſuetudo enim maximam vim habet ad reminiſcendum quod in nobis euidenter experimur. quia dum conſueuimus aliqua per oꝛdinem enūciare predicto pꝛimo. occurrit ſcōm ſine intentiōe ſpeciali. Conſuetudo enim eſt quaſi altera natura. Si vero talis oꝛdo ſit ex parte reminiſcibilis hoc eſt dupl'. vel eſt oꝛdo ex parte neceſſitatis et tūc ſtatim ex pꝛio deuenimus in poſterius vt ex oꝛdine hominis ad animal. nam homine appꝛehenſo reminiſcitur aial'. Aut eſt oꝛdo ꝓbabilitatis et ſic ab omnibus q̄ habent habitudinem ad inuicem aliquo modo poteſt fieri inuentio rei queſite ꝑ reminiſcentiam. ſiue illa ꝑtineant ad illam rem ſicut ſimilia vel tanq̄ contraria vel aliquo alio modo. Modus enim reminiſcendi eſt quo capimus aliquod pꝛincipium in mēoꝛia retentum et ab illo deuenimus in ſcōm et a ſcōo in tercium. et ſic deinceps quouſqꝫ venimus ad illō quod querimus. Ex quo patet ꝙ dum volumus reminiſci nō capimus quodcumqꝫ pꝛincipium in mēoria retentum. ſed id ꝑ quod citius credimus nos ꝑuenire ad inuentionē q̄ſiti ſiue incipiendo a pꝛimo ſimpliciter ſm̄ modum compoſitionis. vel incipiendo ab vltimo ſm̄ modum reſolutionis. Ex quo patet ꝙ illa que ſunt bene oꝛdinata ſunt bene reminiſcibilia ideo ad bene reminiſcēndum vel rememoꝛandum ſunt quatuoꝛ neceſſaria pꝛimū eſt vt q̄s ſtudeat illa que vult retinere in aliquem oꝛdinem reducere Secundum vt ꝓfunde et attente mentem apponat Tercium eſt ꝙ frequenter meditetur ſm̄ oꝛdiēꝫ Quartū eſt ꝙ incipiat reminiſci a pꝛincipio

Dubitatur Pꝛimo quare quandoqꝫ ex aliquo pꝛincipio reminiſcimur alicuius rei et quandoqꝫ etiam ex eodem nō reminiſcimur. Cauſa illius eſt. quia quandoqꝫ trāſgredimur queſitum ⁊ fit motus vniuerſaliter et hoc dum mouetur motu conſueto. quia licet conſuetudo ſit altera natura. poteſt tamen quandoqꝫ deficere ſicut deficit natura quandoqꝫ. ſed quandoqꝫ non fit tranſgreſſio in motu et tunc bene reminiſcimur.

Dubitatur Secundo. Quare plus reminiſcimur eoꝛum que ſunt pꝛocul a pꝛeſenti nunc et non eoꝛum que ſunt pꝛope. Cauſa eſt. quia quando volumus reminiſci eoꝛum que ſunt pꝛope pꝛius vadimus ad pꝛincipium totius negocij. et ſic venimus in multa longinqua a pꝛeſenti nunc pꝛiuſquam in illa que ſunt pꝛopinqua pꝛeſenti nunc. nam ſicut res habent oꝛdinem. ita conueniens eſt motū reminiſcentie fieri ſm̄ oꝛdinem incipiendo a principio totius oꝛdinis rei ꝓcedendo per media a pꝛincipio

vſque in finem quandoqȝ tamē ꝯtingit oppoſitū.

Dubitatur Tertio. quare contingit dum aliquis querit diligē ter reminiſci non poteſt et poſtea dū nō vult faciliē poteſt. Cauſa eſt quia in illa diligentia ſunt multi motus indiſtincti impedientes ordinem. quibus ſedatis diſtincte inuenitur qđ queritur et conſequēter fit reminiſcencia

Ad rōnes Ad primam patet ſolutio ſufficienter ex dictis.

Ad ſecundam dicitur ꝙ bene probat reminiſcentiaȝ differre a memoria. vel dicitur ꝙ illa collatio non poſſet conuenire memorie capte ſecundum ſe tameȝ ſibi bene conuenit pro vt coniuncta eſt cum intellcū Et ſit ratiōe participationis alicuius virtutis ꝓuenientis ab intellectu. et per hoc patet ſolutio ad tertiam rōnem Seqͥt textus

Et reminiſci et cetera.

Queritur Quarto. vtrum reminiſcē tia ſolum inſit hominibus. Arguitur primo ꝙ non quia reminiſcencia pertinet ad memoriam quia eſt quidam motus ad memoriam habendam. ſed memoria ineſt brutis ſicut et hominibus igitur etc. Secundo ſic animalibus perfectis inſunt omnes vires ſenſitiue ergo eis inē virtus ſenſitiua que eſt reminiſcentia. Tertio arguitur ſic multis animalibus brutis videtur ineſſe ratio quia videntur ratiocinari et facere diſcurſus vt patet de canibus cattis et ſymeis et vulpibus in multis actibus eorum ergo eis ineſt reminiſcētia

In oppoſitum Eſt phs in textu pro reſpōſione

Sciendm primo. ꝙ reminiſci et iterum addiſcere vel inuenire. ſic differunt quia reminiſci eſt reſumere noticiam amiſſam ꝑ aliquod principium in memoria retentum ad quod quodammodo ſequitur noticia acquiſita vel ex neceſſitate vel ex conſuetudine puta dum aliquis recordatur alicuius ſibi dicti et oblitus eſt quis ſibi dixit talis vtitur illo dicto retento in memoria ad reminiſcendum illius ꝑſone cuius ē oblitus. Sed quando aliquis ꝑuenit ad noticiā amiſſam nō ꝑ aliquod principium reſeruatū in memoria ſed ꝑ aliquod aliud puta docentem extrinſecū ille dicitur iterum addiſcere. Sed quādo anima diuerſa cogitās et cognoſcens multis motibus et ꝑuenit ad motum ad quem ſeqͥt cognitio rei prius ſcite et oblite dicitur iterū inuenire quod prius habuit. Sed de nouo addiſcere vel inuenire eſt quādo a ſe vel ab alio accipit noticiam quam nunqͣ habuit.

Sciendū Secūdo ꝙ in reminiſcendo incohoādum eſt a principio eius cuius reminiſci volumus. quia ignotum habet cognoſci ꝑ notum. ſi ergo principium ſit magis notum principiato ſequitur ꝙ magis eſt incohoandū a principio et in tali actu fantaſia currit de vno in aliud ꝓpter ſimilitudiēm in ipſis repertam vt a lacte itur in noticiam albi de albo in noticiam aeris quia lucidus eſt et de aere in humidū de humido in ſuū cōtrariū qđ eſt ſiccū et ſic conſequenter. vnde in diſcurſu reminiſcentie mediū cōueniens ex ꝑte reminiſcētis eſt principiū vl'e nō ſḋē ꝑ ꝑdicationem ſed a quo aliquis conſueuit moueri ad diuerſa ſicut dictū eſt de lacte. Ideo de illo poſſumus ꝓcedere ad vnū in aliud quouſqȝ ꝑueniamus ad aliqđ quod querimus. vt ſi ignota ſit littera d incipiendum eſt ab a prima littera ꝓcedendo ad b. de b ad c. et ſic conſequenter vſqȝ ad d ꝑ quādam conſuetudiēm. et ſic patet cauſa erroris ꝯtingentis in reminiſcentia. nam error ibi ꝯtingit qando eſt maior habitudo principij vniuerſalis ad vnū reminiſcibile qͣꝫ ad aliud qđ querimus. et hoc frequenter ꝯtingit ꝑ ꝯſuetudiēm. quia ꝯſuetudo eſt tanqͣꝫ altera natura. et dum ꝯſueti ſumus poſt principium recordari vnius et nō alterius. tūc ex ꝯſuetudine ſolum memoramur illius cuius ꝯſueuim⁹ meōrari ꝑ principium vniūſale.

Sciendū Tercio. ꝙ tempus eſt aliquando principium reminiſcentie. vnde reminiſtens ſemper ꝯgnoſcit tempus determinate aut indeterminate. finite aut infinite. ſicut dum aliquis reminiſcitur hoc eſſe factū tercia die. tūc ꝯgnoſcit tempus determinatū in quo factū eſt tale opus. ſed indeterminate ꝯgnoſcit quando reminiſcitur alicuius operis preteriti ſed neſcit tempus determiātum in quo factum eſt tale opus.

Cōclusio Prima. ſenſitiuum in homine accedit ad racionis ꝓprietatem et quodammodo eſt racionis participatiuum. probatur. quia in omni ordine rerum ſupremum inferioris ordinis et infimum ſuperioris accedunt et habent eaſdem ꝓprietates et conditiones. ſed ſenſitiuum hominis eſt ſupremum ſenſitiuorum. ergo aliquo modo participat conditionem et proprietatem intellectus. et ſic ſenſitiuum hominis eſt eapax racionis. Et dicitur racionale propter participationem quod non conuenit ſenſitiuo quod eſt in brutis ſine intellectu.

Concluſio Secūda reminiſcētia ſolū cōuenit hominib⁹ patet q2 iter omnes potentias ꝓſitiuas memoria humana eſt ſuprema et altioris gradus·ergo ſequitur ꝙ illa accedit ad ɔgnitionem rationis ergo cū rationis ſit ꝓcedere ꝺ noto ad ignoti noticiā·ſeq̄tur ꝙ ipſa memoria aliquo modo procedit de noto ad ignotū·ſed ille ꝓceſſus de noto ad ignotū oblitū eſt reminiſcēcia et ſolū ɔuenit hominib⁹ et nō brutis cū nō habeant ratione ¶Aduertendū tamen ꝙ ſicut intelligim⁹ aliqua ſimpliciter et ſine diſcurſu ⁊ aliquādo cū diſcurſu venimus in noticiam alicuius ita aliquando memoramur ꝑ ſimplicē memoriam ſine motu reminiſcētie. Aliquādo eni n̄ poſſum⁹ memorari ſine diſcurſu quod ꝑtinet ad reminiſcētiā Ex quo patz ꝙ i brutis nō eſt reminiſcētia·quia nō habēt potētiaz reminiſcitiāz aut collatiuā vni⁹ cū alio.

Cōcluſio· Tercia reminiſcētia eſt paſſio organi corꝑalis ⁊ nō ꝑtinet ad itellectū·probat ph̄us tribus rationibus. Prima eſt q̄a dum aliquis vult diligēter reminiſci quandoq3 ꝑturbatur in corꝑe·ergo reminiſcētia eſt paſſio corꝑis et hec turbatio maxime habet fieri in melācolicis q̄ frigidi ſūt et ſicci ideo quod in primitur eis nō cito mouetur ¶Secūda·habētes ſuperiora groſſiora īferiorib⁹ ſine debita ꝓportione ſunt male reminiſcitiui·⁊ oppoſito modo diſpoſiti ſūt bn̄ reminiſcitiui. Cū ergo iſta variāt diuerſitatē organorū corꝑis ſolū·ſeq̄t ꝙ remiſcētia requirit organum corꝑale. Ex quo patet ꝙ gnanī nō ſunt bene remiſcitiui q2 vt in pluribus reꝑit ꝙ h̄nt ſuꝑiora ſine ꝓportiōe maiora inferioribus Tercia· iuuenes ſunt peiores reminiſcētie·ſil'iter et ſenes· cū ergo iſti non differāt niſi penes organoꝝ diuſitatē ſeq̄t ꝙ remiſcētia req̄rit organū corꝑale Et ſic patet q̄d ſit memoria et quid remiſcētia et quō dr̄nt.

Ad rationes Ante oppoſitū ad primā dr̄·ꝙ remiſcētia n̄ eſt paſſio illius cuius eſt memoria ſed ſoli⁹ mēorie huāne ꝓpt affinitatē quā hēt ad intellectū·iō ſolum reꝑitur in hominibus et n̄ in brutis· Et ꝑ hoc rn̄detur ad ſcd̄am ¶Ad terciā dr̄ ꝙ illis aiālibus ineſt q̄dā naturalis cognitio ſine quocūq3 diſcurſu q̄ eſt quodāmō ſimilis cognitiōi q̄ acq̄rit in hoie ꝑ diſcurſuz in terminō diſcurſus· ideo bruta in talibus actibus nō diſcurrūt ſicut homiēs·ꝟ faciūt hoc quodā iſtīc-tu ſiue ꝑ naturalē eſtiātioēm q̄ regitur inſtict[illegible] nature. ¶Et ſic ē finis totius libri·

¶Sequitur recapitulatio·

Recapittulatio huius libri de memoria et reminiſcentia eſt iſta ꝙ iſte liber continet duos tractatus ¶In primo agitur de memoria et memorari ¶In ſcd̄o de reminiſcentia et reminiſci.

¶Primus tractatus cōtinet tria capittula

¶In primo oſtendit ꝙ memoria ſiue memorari nō eſt futurorū neq3 pn̄tium ſed preteritorū Ex ill' aūt oſtendit quid ſit mēoria ¶In ſcd̄o capittulo oſtendit ad quā ꝑtē aīe ꝑtineat mēoria· Et manifeſtat ꝙ eſt paſſio potētie ſenſitiue et nō ꝑtinet ad ꝑtem intellectiuam·

¶In tercio determinat de cauſa memorādi mouedo queſtionem quare ſepius memoramur abſentium q̄ꝫ preſentiū. Et arguit pluribus rōnibus ꝙ melius debemus memorari pn̄tium q̄ꝫ abſentiū· poſtea ſoluit eādem queſtionem Et finaliter oſtendit ꝙ feruēs cogitatio ſeu ſpeculatio eſt cauſa bene mēorandi·

¶Secūdus tractatus cōtinet quinq3 capl'a·

In primo oſtēdit quid ſit reminiſcentia ꝑ cōꝑationem ad alias apꝓheſioēs oſtēdēdo dr̄ām reſūptionis memorie et acceptiōis Et oñdit ꝙ reminiſcentia nō eſt aliquid illorū et ex illis infert diffinitioēz reminiſcentie·

¶In ſecundo oſtendit de modo reminiſcendi q̄ꝫ tū ad res de quibus reminiſcitur Et primo oſtēdit cauſam reminiſcēdi ſecūdo manifeſtat illā cauſam quare multociēs in memorādo occurrūt prius ea q̄ ſūt ꝓpꝫ q̄ꝫ ea que ſunt ꝓpe Et manifeſtat ſuā ſolutionem per duo ſigna·

¶In tercio oſtendit quomodo dr̄nt remiſci et iteꝝ addiſcere et iteꝝ inuenire Oñdit etiā ꝙ reminiſcēdo opꝫ incipe a principio et nō a quolibet indifferēter ſed maxie ab vniūſali principio· Oñdit inſuꝑ defectū quē remiſcēs patit q2 aliqñ ex ſuo principio nll'o mō venit in noticiā q̄ſiti Aliqñ veit in noticiā ſolū impfecte·

¶In quarto oñdit modū reminiſcēdi ex ꝑte ⁊pis ſcz quō aia cognoſcat naturā tpis et ꝙ cognoſcere tps necc̄āriū eſt remiſcēri· Oñdit etiā q̄liter ꝑ ſpēm magnitudīs poſſum⁹ remiſci diuſaꝝ magnitudinū ⁊ etiā ꝙ oīs magnitudo apud rōnē ſiue intellcūz ſit eiuſdē quātitatis ſeu extēſioīs. Et in hoc oñdit primo dr̄ām mēorie et remiſcētie. Oñdit etiā ꝙ remiſcētia nō eſt potēcia ſeu paſſio ꝑtis intellectiue ſed ſenſitiue qđ oñdit tripliciter ꝛ ſic patet diuiſio ⁊ ſententia huius libri.

Queritur primo vtrum ſomnꝰ et vigilia ſint paſſiones conuenientes toti coniuncto ex corpe et anima. Arguitur ꝙ nō ꝗa pura priuatio nō eſt paſſio alicuius ſubiecti ſed ſōnus eſt pura priuatio vigilie ·ergo ꝛc· Secundo ſic ſomnus et vigilia ſunt paſſiones primi ſenſitiui ſꝫ primum ſenſitiuū nō eſt totum ꝯiunctum ergo ſomnus et vigilia non ſunt paſſiones totius ꝯiuncti. Tertio ſic iſte liber denominatur a ſomno ꝛ vigilia ergo ſomnus et vigilia non ſunt paſſiones ſed ſubiectū· quia liber debet denominari a ſubiecto·

In oppoſitum Autem eſt phs in textu. pro reſponſione Sciendum primo· ꝙ poſtꝙ phus in libro de ſenſu et ſenſato et de memoria et reminiſcentia determinauit de oꝑationibus ſenſuū que explentur ꝑ organum corporeum quarum exceſſus inducit ſomnum Cōſequenter detēminat de ſomno ꝛ vigilia que inſunt animali mediante ſenſitiuo Et quia in ſōno accidunt ſōnia de quibꝰ fiūt diuinationes. igitur in hoc libro agitur de ſōno et diuinatione Et in ꝓhemio huius libri mouet phs aliquas queſtiones de illꝭ tribus ſcꝫ de ſomno vigilia et diuinatione.

Sciendum Secūdo· ꝙ corpꝰ ſenſitiuū vel animal inꝗtum habet principiū motus ad ſomnū eſt ſubiectuꝫ in hoc libro Et eſt ꝑs ꝯtenta ſub ſubiecto phie naturalis et ſub ſubiecto libri ꝑuoꝝ naturaliū· Et ꝗuis iſte liber intitulatur de ſomno et vigilia tamen itꝭtulatio ſumiꝭ a paſſionibꝰ Et ꝑ hoc ſoluiꝭ tertia ratio an̄ oppoſitum. vnde ſomnꝰ eſt immutatio ſenſꝰ ꝯmunis reſpectu ſenſuū exteriorū ſcꝫ imobilitas ꝛ ꝯtingit q2 a ſenſu ꝯmuni tāꝗ a fonte deriuātur ſpūs ſenſitiui ad ſenſus exteriores ꝑ meatus venarū· q̄ quidem ſpūs impediuntur interuenientibus fumis eleuatis a loco digeſtionis claudentibꝰ et obſtruētibꝰ poros et meatꝰ ne iſti ſpūs ſenſitiui ꝑueniant ad ſenſus exteriores. ideo ligantur et priuantur a ſenſatione et hec priuatio diciꭂ ſomnꝰ· verum tamē quādoqꝫ in ſomno vere ligantur ſenſus exteriores ꝗa meatꝰ ꝑ quos ſpūs vite veniūt a ſenſu cōmuni ad ſenſꝰ exteriores ſolū obſtruūꭂ. aliqn̄ etiā meatus ꝑ quos ſenſꝰ ꝯmunis influit ſenſibus exterioribus ligātur Et ſm primum modū ꝯtingūt ſomnia ꝗa tūc a fantaſia ad ſenſuꝫ cōem remittūtur ſpēs reſeruare ꝑ quādā ſubtilem euaporationē ꝛ tūc videtur homini ꝙ vigilando ꝑcipit ea quoꝝ ſūt iſta fantaſmata ꝛ nō ꝑfecte tūc dormit ſed in ſcdo mō non ꝯtingūt ſomnia·

Concluſio Prima ſomnꝰ ꝛ vigilia inſunt animali ſm eandem ꝑtem·ꝓbatur ꝗa priuatiue opoſita iſunt ſubiecto ſm eandē ꝑtem vt viſus ꝛ cecitas fiūt circa oculū Turpe ꝛ pulchrū circa debitam ꝓportionē mēbroꝝ ꝛ colorum· ꝛ egritudo et ſanitas circa adequationes debitas humoꝝ· auditus et ſurditas circa organuꝫ auditus Sed ſomnꝰ et vigilia priuatiue opponūꭂ ꝗa ſōnus ē priuatō vigilie ergo inſūt homini ſeu animali ſm eandē ꝑtem Secūda ratio in quacūqꝫ ꝑte ꝯnoſcimus animal vigilare quia ſentit ꝯnoſcimus ipſuꝫ dormire q2 ſentit. ſꝫ vigilātem cognoſcimꝰ ꝑ oꝑationem ſenſuū. ꝗa ſentientem in actu vigilare dicimus et non ſentientē in actu dicimus dormire. ergo ſomnus et vigilia inſunt homini ſm eandem ꝑtem

Concluſio Secūda ſomnꝰ ꝛ vigilia ſūt totius ꝯiuncti ex aīa ꝛ corpe ꝛ nō ex aīa tm̄ vel ex corpe tm̄· patet q2 cuiꝰ ē potētia eius ē actꝰ et ecōtra ſꝫ oꝑatio ſenſus non ē anime tm̄ nec corporis tm̄ ſed vtriuſqꝫ vt patuit. ij. de anima· ergo ſomnus et vigilia que ſunt paſſiones ꝑtis ſenſitiue vt accidūt in oꝑatione ſenſus vꝉ in ligatione ſunt paſſiones totius ꝯiuncti ex corpe et anima Ex hac cōcluſione primo infertur ꝙ nulli inanimato ꝯueniūt ſomnus ꝛ vigilia· ꝗa nulli inanimato ꝯuenit ſentire Secūdo infertur ꝙ nullū animatū ſola anima vegetatiua q̄ eſt principiū augmēti et decrementi habet ſomnū et vigiliam. patꝫ quia ſomnꝰ et vigilia inſūt mediante ſenſu. ſed viuentia ꝑ animā vegetatiuam nō habēt ſenſū vt i plātis. ergo talia nō habēt ſomnū et vigiliam·

Dubitatur Primo. cū ſomnꝰ ſit priuatio vigilie quare prenominaꭂ ſomnꝰ in principio ſeu titulo huius libri Rn̄detur ꝙ ꝓpter admirari phi primo inceperūt philoſophari ſꝫ ſomnus cauſat maiorem admirationem ꝗ vigilia Etiam ſomnus habet cāꝫ poſitiuā nō tamē ꝑ ſe ſed ꝑ accidens . ſcꝫ ꝑ eleuatonē fumoꝝ a loco digeſtionis ad cerebrū obſtructiū meatus ꝑ quos ſpiritus mittūtur a ſenſu ꝯmuni ad alios ſenſꝰ vigilia autem non habet aliquaꝫ cām ſpecialem poſitiuam·

Dubitatur Secūdo quare habētes ſtrictas venas citius ꝛ fortiꝰ dormiūt alijs Ratiō eſt ꝗa facilius ē obſtruere ſtrictas venas et obſtruere ſtrictiores meatus ꝛ cum ſomnus cauſetur ꝑ obſtructionem meatuum ideo ſtales cito ꝛ fortius dormiūt ꝛc·

Ad rationes Ante oppoſitum ad primam dicitur ꝙ licet ſōnus quātum ad ſuum formale quod eſt ligatio ſenſuum vel carentia vigilie ſit quedam priuatio tamē

quo ad materiale cauſans illã ligatõnem dicit tan
ſam poſitiuam vt prius viſum eſt. Etiam nihil ꝓ
hibet paſſiones priuatiue oppoſitas ꝯuenire eidem
ſubiecto quia priuatio quantũ ad ſuũ materiale ca
dicatur in p rincipijs ſubiecti ideo poteſt vocari paſ
ſio ¶ Ad ſecũdam dicitur ꝙ ſomnus et vigilia ſũt
paſſiones primi ſenſitiui tanq̃ ſubiecti adequati ſ
ſunt paſſiones totius aĩalis tanq̃ ſubiecti cõis

Queritur Secũdo vtrũ omni animali
ꝯueniat quandoqȝ dormire
et quandoqȝ vigilare ¶ Arguitur primo ꝙ nõ quia
poſſibile eſt animal poſt natiuitatẽ eius ſtatim oc-
cupari egrotatõnibus et ꝑueniri morte anteq̃ dor
miat ergo nõ eſt neceſſe omni animali dormire.
Secũdo ſic illud qꝺ ineſt preter naturam nõ neceſ
ſario accidit. ſed ineſt vt in paucioribus quod eue-
nit ꝑ accidens. ſed ſomnus ineſt animali preter na
turam ergo non eſt neceſſe omne animal quandoqȝ
dormire.

In oppoſitum Eſt phus in textu
Pro reſponſione
Sciendum primo ꝙ poſtq̃ phus oſtendit ꝙ ſomnꝰ
et vigilia nõ ſunt corpis tm̃ nec anime tm̃ ſed toti
us cõiuncti. cui inſunt mediãte ſenſu cõmuni. Iam
ad ſoluendum vnam queſtionem prius motam oñ
dit ꝙ ſomnus et vigilia ſucceſſiue inſunt omni ani
mali. Et poſtea infertur ꝙ nõ poſſunt cõuenire plã
tis. et ꝑ hoc poterit cognoſci ſubiectum ſomni et vi-
gilie. quia illud eſt totum cõiunctum quod eſt ani-
matum ſed non quodlibet corpus animatum in cõ
muni ſed ſolum animal

Cõcluſio Prima neceſſe eſt omne ani-
mal quãdoqȝ dormire ſic ꝙ nõ
poteſt ſemp vigilare. ꝓbatur quia quorũcũqȝ eſt ali
qua opatio determinata ſm naturam cum illa ex-
ceſſerint tempus in quo nata ſunt operari tali opa
tione neceſſe eſt illa quieſcere a tali opatõne ſed cu
iuſlibet animalis ſentire eſt opus determinatũ ſm
naturam ergo cum animal exceſſerit tempus deter
minatum ſm naturam in quo poteſt exercere opa
tiones ſentiendi qꝺ vocatur vigilia neceſſe eſt ipſũ
deficere a tali opatione que eſt vigilare ſed ſomnus
et vigilia ſũt contraria immediata. et neceſſe ẽ ſem
per alterum ineſſe animali. ergo neceſſe eſt animal
quandoqȝ dormire.

Cõcluſio Secũda neceſſe eſt omne ani-
mal quandoqȝ vigilare et nõ
ſemp dormire. patȝ quia ſomnus eſt paſſio ſenſus
vt ligatio vel vinculum immobilitatis eius et vigi
lia nominat ſolutõnem et opatõem ſenſuũ. Sed ne
ceſſe eſt omne animal habere ſenſum et etiam habe
re ſolutõnem et operatõem ſenſuũ aliter fruſtra ſen
ſus ſibi ꝯueniret ergo neceſſe ẽ oĩe al' quãqȝ vigilaꝛ̃

Concluſio Tercia omni animali cõue
nit quãdoqȝ dormire et quã
doqȝ vigilare. ꝓbatur ratõnibus phi. prima ratio ẽ
quia omnia animalia natãtia volantia et greſſibi-
lia ſiue habeãt duros oculos ſiue duram teſtam vi
dentur quandoqȝ dormire. licet quãdoqȝ aliqua ſint
breuis ſomni. ergo omni animali ſucceſſiue cõueni-
unt ſomnus et vigilia ¶ Secũda ratõ eſt quia om
ne animal habet ſenſum cum diffiniatur animal ꝑ
habere ſenſum ſed cui cõuenit ſenſus cõuenit immo
bilitas vel ligatio ſenſus que dicit̃ ſomnus. Et eti
am ſolutio que dicitur vigilia ergo omni animali
ſucceſſiue ſomnus et vigilia inſunt cum ſint paſſio
nes primi ſenſitiui quod ineſt omni animali. Ex
dictis infertur.

Concluſio Quarta ꝙ plantis nõ in
eſt ſomnus et vigilia. pro
at phus ratõne et ſigno. Ratõne ſic quia ſine ſen
ſu non poſſunt ineſſe ſomnus et vigilia cũ ſint paſ
ſiones ſenſus et paſſiones nunq̃ ſunt ſine ſubiecto
ſed plantis non ineſt ſenſus. quia quibus conuenit
ſenſus ineſt gaudere delectari et triſtari et etiam cõ
cupiſcentia que nõ cõueniũt plantis. ergo eis nõ cõ
uenit ſomnus et vigilia. Signo ſic probatur. quia
ſi plantis cõueniret ſomnus potentie vegetatiue li
garentur in ſomno. hoc eſt falſum quia potẽtia nu
tritiua in dormiendo magis opatur q̃ in vigilan-
do ergo plantis non ineſt ſomnus vel vigilia
Aduertendum tamen ꝙ ipſis ineſt aliquod ſimile
ſomno et vigilie. quia in plantis in hyeme ꝓpter fri
gus circumſtans humidum plante vnitur ad intra
cum calido ſe retrahendo et ſic eſt ibi ſimilitudo ſõ
ni cum fiat retractio caloris ab exterioribus ad in
teriora. Sed in eſtate ꝓpter calidum circumſtans
plantas calidum et humidum plante fluũt ad circũ
ferentiam ideo videntur vigilare et ſimile eſt de flo
ribus ſe claudentibus in eſtate de nocte et in die ap
perientibus. Sed in animalibus fit iſta retractio ꝓ
pter eleuatõem humorum ad cerebrum et ita fit in
eis a principio intrinſeco eleuante vapores ad cere
brum qui ꝓpter frigiditatem cerebri ingroſſantur et
obſtruũt meatus ſpirituum ſenſitiuoꝝ qui mittun
tur a corde ad alia membra. ratõne cuius obſtructi
ones extrema priuantur ſpiritibus et calore. Et ſi
arguatur qua ratõne ꝓbatur ꝙ omni animali quã
doqȝ cõueniat dormire etiam ꝓbaretur ꝙ plantis
cõueniret dormire quia plante etiam habent aliqꝺ
opus determinatum ſm naturam. Cum ergo exceſ
ſerint tempus determinatum in quo poſſunt opari
tali opatione neceſſe eſt ipſas quieſcere et per con-
ſequens dormire. Pro quo.

Sciendum ꝙ in plantis potẽtia ve
getatiua ꝙ̃diu viuit non
ceſſat a ſua oꝑatione. ſed ceſſando a ſua oꝑatione
eſt mors vt dicitur ſecũdo de anima. vñ ẽ aliqꝺ tẽ-
pus determinatum oꝑationũ anime vegetatiue nõ
tamen eſt ſic tempus determinatum ꝙ iterũ poſſit
oꝑari poſtq̃ͣ ceſſauit ideo non eſt ſimile de potentia
nutritiua et ſenſitiua.

Dubitatur Primo quare in ſomno qñ
ꝙ indicamus nos aſcende
re et quandoqꝫ deſcendere. Reſpõdet ꝙ cauſa eſt q̃a
in ſomno quandoqꝫ cadũt groſſi fumi a cerebro ad
cor. ideo ſenſus cõmunis hoc ſentiens iudicat deſcẽ-
ſum. Quandoqꝫ vero aſcendũt fumi groſſi a corde
ad cerebrum et tũc iudicamus nos aſcendere. et hec
maxime contingunt in egrotis quia habent plures
motus in capite.

Dubitatur Secũdo quare melãcolici
minus dormiũt q̃ͣ alij et
flegmatici magis. Cauſa eſt quia ſomnus cauſat
ex euaporatõne nutrimenti. modo in melancolicis
eſt minor euaporatio q̃ͣ in alijs ꝓpter defectum ca
loris et caliditatis. Sunt em̃ frigidi ⁊ ſicci ⁊ de na
tura terre. ſed flegmatici ſunt magis humidi alijs
ideo in ipſis fit maior euaporatio et plures fumi
aſcendũt ad cerebrum qui nõ cito diſſoluũtur quia
in ipſis nõ eſt calor acutꝰ ideo magis dormiũt alijs

Ad rationes Ante oppoſitum Ad p̃
mam dicitur ꝙ ſi ani-
mal conſideretur ſ̒m ſuam naturam et ſolitum cur
ſum nature neceſſe eſt ꝙ dormiat. ſed quãdoqꝫ per
accidens et preter naturam poteſt contingere ꝙ nũ
q̃ͣ dormiat ſ̒ vnũquodqꝫ debet dici magis tale qua
le eſt ſ̒m naturam q̃ͣ quale eſt ꝑ accidens. ¶ Ad ſe
cũdam dicitur ꝙ licet ſomnus ſit preter naturã vi-
gilie quã priuat tamen nõ eſt preter naturam hu
iuſmodi animalis neqꝫ vigilie in cõmuni quia con-
fert ad conſeruatõnem animalis et etiam ad vigili
am ſequẽtem ad quã ordinatur vt ad cãm finalem

Queritur Tercio vtrũ ſomnus ſit paſ
ſio primi ſenſitiui requiſita
ꝓpter vigiliam. ¶ Arguitur primo ꝙ nõ quia ſom
nus ẽ paſſio illius qꝺ ab ipo ſõno imobilitat̃ ſ̒ pri
mũ ſ̒ſitiuũ nõ imobilitat̃ a ſõno. q2 primũ ſ̒ſitiuũ ẽ
in corde qꝺ ſꝑ vita durãte mouet̃ ergo. ¶ Scd̓o ar-
guit̃ ſomnus ẽ paſſio illius qꝺ ab ipſo primo debilͣ
tatur ſeu immobilitatur quia priuatõ alicuius oꝑa
tionis primo cõuenit ꝓprio ſubiecto illius oꝑatõnis
ſed ſenſus ꝑticularis prius debilitantur in ſomno
et ligãtur vt viſus auditus et ſic de alijs q̃ͣ ſenſus
cõmunis ergo ſomnus eſt paſſio ſenſuũ ꝑticulariũ.
¶ Arguitur tercio nullum impedimentũ alicuius ſi

nis requiritur ꝓpter illum finem ſed ſomnus eſt im
peditiuꝰ vigilie ergo nõ requirit̃ finalit̃ ꝓpt̃ vigiliã

In oppoſitũ Eſt phs in textu Pro
reſponſione Sciendũ
primo ꝙ poſtq̃ͣ phus determinauit de ſubiecto ꝯmu
ni ipſius ſomni tam remoto quod eſt totum anima
tum q̃ͣ ꝓpinquo quod eſt animal. conſequenter oñ-
dit quid ſit ꝓpriũ et immediatum ſeu adequatũ ſub
iectum eius. Pro quo ſuppoñit ꝙ animaliũ quedã
habent omnes ſenſus vt animalia ꝑfecta. Quedã
vero habent aliquos ſenſus tm̃ vt imꝑfecta et om-
nibus neceſſario cõuenit guſtus et tactus. Secundo
ſuppoñit ꝙ in ſomno neceſſe ſit omnes ꝑticulares
ſenſus ligari. nã ſequeretur ꝙ ſi vnus ligaretur ali
us non animal dormiendo ſentiret quod eſt impoſ
ſibile. Tercõ ſuppoñit ꝙ preter ſenſus particulares
neceſſe eſt ponere ſenſum cõmunem a quo diffundi
tur virtus ſenſitiua ad omnes ſenſus particulares
quod ꝓbat phus quia aliquis videt ſe videre colorẽ
et ſentit ſe audire ſonum. et hoc nõ ꝑ aliquem ſen-
ſum ꝑticularem ergo preter ſenſus ꝑticulares opor
tet ponere ſenſum cõmunem. Item aliquis diſcernit
ꝑ ſenſum inter album et dulce que ſunt obiecta diuͤ
ſorum ſenſuũ et nõ ꝑ guſtum vel viſum nec ꝑ vtrũ
qꝫ ergo ꝑ ſenſum cõmunem q̃ eſt aliquo modo idem
vel aliquo modo diuerſus a ſenſibus particularibꝰ
Quarto ſuppoñit ꝙ illud primũ ſenſitiuũ ſimul cũ
primo tactiuo eſt quod bene poteſt ſeꝑari ab alijs
ſenſibus ſicut tactus alij vero non poſſunt ſeꝑari a
tactu neqꝫ a primo ſenſitiuo. Sit igitur

Concluſio Prima ſomnus nõ eſt paſ
ſio omniũ ſenſuũ particula
riũ nec alicuius ſenſus particularis. patet quia nõ
eſt neceſſe omnes ſenſus particulares ſimul agere.
ergo nõ oportet ſimul immobilitari omnes ergo cũ
ſomnus ſit immobilitatio ſenſuũ ſequitur ꝙ nõ eſt
paſſio omniũ ſenſuũ particulariũ nec alicuius ſen-
ſus particularis ſ̒m ſe quia vnus ſenſus particula
ris poteſt ligari altero nõ ligato. Modo cum ani-
mal dormit nihil ſentit ergo nõ eſt paſſio alicuius
ſenſus particularis ſ̒m ſe.

Concluſio Secũda ſomnus eſt paſ
ſio animalis mediãte pri
mo ſenſitiuo. patet quia ineſt animali mediãte ſen
ſu. ergo ineſt mediante illo ſenſu qui ineſt ſeu cõue-
nit omnibus animalibus. ſed ſolũ primũ ſenſitiuũ
cum tactu ineſt omnibus animalibus ergo inẽ me-
diante primo ſenſitiuo. Secũdo dum aliqua paſſio
cõuenit pluribus. oportet ꝙ ipſis cõueniat ꝑ aliquã
naturam ſibi cõem cui primo cõuenit ſed ſomnꝰ con
uenit oibus ſenſibus ꝑticularibus q2 oẽs ſenſus li
gantur in ſomno igitur oportet eſſe vnum ſenſum

ꝯmunem cui primo ꝯueniat ſomnus p cuius ligatio
nē oēs alij ſenſus immobilitant̄ et nō ecōtra.

Cõcluſio Tercia. nō quelibet impotentia
ſenciendi eſt ſomnus. pt; p ſig
nū. q̄a in defectionibus anime reddit̄ animal impo
tens ad ſenciendū et tñ nō dormit̄ igit̄. vñ defectio
anime pōt eſſe ſtatus vite in pricipio vel in fine vi
te vel aliqua egritudo vel extaſis amentia demēcia
vel litargia. Eſt em̄ demētia paſſio cauſata ex abū
danti calore vel melancolie in anteriori pte cerebri
que ligat imaginationem. Amentia vero cauſat̄ ex
abūdātia ſanguinis in media pte cerebri que ligat
eſtimationē ibi exiſtentē. ſ; litargia cauſat̄ ex abun
dantia flegmatis in poſteriori pte capitis que ligat
memoriā. Extaſis vero ē defectus actionis ſenſus
ꝓpter nimiam intentionē alterius opationis anime
Aliud ſignū eſt q̄a qñ ligant̄ vene colli hō non ſen
tit q̄a obſtruūt̄ meatus p quos deferuntur ſpūs ad
ſenſum et tamē nō eſt in ſomnis.

Cõcluſio Quarta. Somnus ordinatur
ad vigiliā tāq̄ ad eius finem
pt;. q2 ſomnus neceſſario requirit̄ ꝓpter ſalutē aīa
lis vt quies in qua fit recupatio et reſtauratio ſpiri
tuū deperditoꝝ in vigilia. ſ; vigilia eſt finis ſaluatio
nis animalis q̄a ſentire in ſenſitiuis eſt q̄d optimū
et finis. ſicut intelligē in intellectiuis. ergo ſomnus
requirit̄ ꝓpter vigiliam et hoc neceſſitate que eſt ex
ſuppoſitione finis.

Cõcluſio Quinta. In animalibus habē
tibus ſanguinem cor eſt princi
pium ſpirituū et motus animalis. in ceteris aūt ſc;
nō habētibus ſanguinē eſt aliquod ꝓportionatū cor
di. pt; q̄a ſpūs eſt q̄dam corpus ſubtile p calorem
naturalē eleuatū ex ſubtiliori pte nutrimēti ergo vbi
eſt primus fons caloris in animali ibi eſt principiū
ſpirituū ſ; in corde ē primus fons caloris q̄a indiga
mus reſpiratōe ad refrigerium illius ptis et nō ali
aꝝ et niſi ille locus refrigeret̄ ſuffocaret̄ animal. er
go in habētibus ſanguinē ſpūs ꝓcedunt a corde. ſ; in
nō habētibus ſanguinē vt ſūt illa que deſciſa viuūt
ps ꝓportionabilis cordi eſt ps in qua ſunt ſpūs de
plantati. Scđa ps pt; q2 animal nō opat̄ ſine vigo
re. ſ; ſpūs in animalibus facit vigorem et ꝯſeruatio
ſpūs facit robur. et in nō hñtib9 ſāguinē mouet̄ ſpūs
ab aliquo q̄d eſt ꝓportionabile cordi et mouet̄ ſpūs
ad ſuccinctoriū ratione cuius dum mouent̄ cauſant
ſonū ex ꝯcuſſione ſpirituū ad ſuccinctorium id ē ad
quādam pelliculam que diuidit animalia p mediū
ergo cum ille motus fiat p ſpūs ſequit̄ q̄ ꝓcedat a
corde ſicut et ipſi ſenſus.

Cõcluſio Sexta. primū principium ſen
ſus ſiue ſenſitiuū eſt in corde.
pt;. q2 animalia mouent̄ p aliquē motum qui fit in
primo ſenſitiuo q̄a cognitio ſenſus p̄uenit appetitū
qui p̄cedit motum. vbi ergo eſt principiū motus ibi
eſt primū principiū ſenſus. Ex quibus ſequit̄ q̄ ſom
nus ⁊ vigilia ſunt paſſiones primi ſenſitiui et illud
eſt in corde vel in pte ꝓportionabili ſibi. q̄a ſomnus
et vigilia primo ſiūt circa illam ptem et illo ligato
ligātur omnes ſenſus pticulares.

Dubitatur Secūdo. quare homines nō
memorant̄ de ſomnijs et nō
de actibus vigilātium quos dormiendo exercebant
vt loquendo vel ſe mouendo. Ratio eſt quia memo
ria eſt reſeruatio alicuius prius ſenſati ab aliquo
ſenſu exteriori ſed fantaſia eſt principium ſenſitiui
prius ſic ſenſati a ſenſu exteriori ideo fit memoria
de ſomnio. ſ; cum dormiens exerceat opa vigilanti
um. oēs ſenſus exteriores ſunt ligati. ideo illi actus
non ſentiuntur per ſenſus exteriores. neq; deferun
tur ad fantaſiam vel memoriam et ideo de ipſis ho
mines non memorantur.

Ad rationes Ante oppoſitū. ad pri
mam. dōm q̄ cor non
immobilitatur q̄tum ad motum eius localem qui ē
dilatatio vel ꝯſtrictio. tamen immobilitatur q̄tum
ad hoc quod eſt influere vtutem ſenſitiuam ad ſen
ſus exteriores. Ad ſcđam dicendum q̄ ſenſus
pticulares prius via generationis immobilitantur
q̄ ſenſus ꝯmunis. tamen nō pfecte ligātur quouſq;
ſenſus ꝯmunis ligatur p opilationem meatuū ſpiri
tuum ſenſitiuorum per quos influit ſenſus ꝯmunis
ad ſenſus pticulares. ¶ Ad tertiam dicitur q̄ licet
ſomnus ſit impeditiuus vigilie p̄cedentis quam re
mouet. tamē ꝯfert ad vigiliam ſequētem ratōe ſpiri
tuum qui recreant̄ in anima'i p ſomnum.

Queritur Quarto. Vtrum ſomnus be
ne diffinatur q̄ eſt ꝯuen
tus vel reciprocatio caloris naturalis ab exteriori
bus ad interiora ꝓpter vaporem infrigidatum a
cerebro deſcendentem et obſtruentem meatus ſenſa
tionis ꝓpter ſalutem animalium. ¶ Arguit̄ primo
q̄ nō. quia ſi ſic. ſequeretur q̄ humida et vniuerſali
ter calida nō eſſent ſomnifera, patet ꝯſequētia quia
impedirent frigiditatē cerebri que requiritur in ſom
no. ¶ Scđo ſic multa animalia dormiunt p totam
hyemem vt expertum ē in multis et tamē in talibus
non fit ꝯuentus vel reciprocatio caloris naturalis
ab exterioribus ad interiora ergo. ¶ Tertio ſic.
plante etiam p totam hyemem dormiūt ⁊ tñ diffi
nitio ſomni nō ꝯuenit eis ergo nō eſt bona.

In oppoſitum Eſt phus in tex
tu ꝓ reſpōſione.
Sciendum primo. q̄ poſtq̄ phus determinauit de

cauſa materiali ſomni et vigilie que eſt primū ſenſi
tiuum et etiam de cauſa finali ſomni· Conſequēter
querit de cauſa formali et efficiēte ipſius ſomni qui
bus inueſtigatis concludit diffinitōem ſomni.

Concluſio Prima cor et cerebrum ſunt cauſe efficientes ſō
ni patet quia cerebrum de natura ſua eſt frigidum
et cor calidum et frigiditas cerebri deſeruit ad tem
periem caloris et cordis et ſomnus eſt paſſio ſen
ſus cōmunis vt patuit prius ſed ſenſatio incipit a
corde et pficitur in cerebro. vnde cor p ſuum calorē
cauſat euaporatōnem aſcendentem ad cerebrum et ꝗ
cerebrum p ſuam frigiditatem eſt cauſa ingroſſati
onis et deſcenſus euaporatōnis et per conſequens
cauſat obſtructōnem meatuum. et iſta duo dicūtur
facere ſomnum.

Concluſio Secunda vapor groſſus eleuatus a nutrimēto ad
cerebrum obſtruens viam ſpirituū ſenſitiuorum ef
fectiue et materialiter concurrit ad generatōnem ſō
ni. patet primo ratōne quia ſubtilior pars nutrimē
ti per calorem animalis eleuatur ſurſum. et ſurſum
eleuata per frigiditatem cerebri ingroſſatur et re
uerberando deorſum ꝓpellitur in quo deſcēſu obſtru
it meatus a ſenſu cōmuni ad ſenſus exteriores · er
go vapor nutrimenti effectiue concurrit ad ſomnū·
Secūdo probat philoſophus idem p quinqꝫ ſigna
Primū eſt quia potus et cibi multum euaporatiui
ſicut mādragora. apium. vinum ⁊ loliū ⁊c· calida
et humida generant fortem ſomnū. ergo euapora
tio nutrimenti eſt cauſa ſomni. Item apium apij ē
herba quedam medicinalis diſpoſita ad modum pe
troſilij etiam in ſemine licet ſemina ſint maiora.
Item mandragora eſt herba quedam cuius poma
ſunt pulcra odorifera et inſipida et valet ad ſteri
les fecūdandas. Secūdum eſt quia per laborem
cauſatur ſomnus eo ꝙ per ipſum conſumūtur et de
ſiccantur humores congelati et ingroſſati et reſol
uūtur in vapores qui obſtruūt viam meatuum ſpi
rituū ſenſitiuorum. Tercium eſt quia egritudi
nes calide et humide augmentant ſomnū quod non
eſſet niſi quia per caliditatem et fluxum humidi re
ſoluūt multos vapores ſurſum eleuatos. Quar
tum ē quia homines naturaliter humidi et flegma
tici et etiam pueri in quibus multum de nutrimen
to fertur ſurſum ſunt magni ſomniatores. Unde ꝙ
in pueris magna pars feratur ſurſum ad caput ꝓ
bat philoſophus primo quia in pueris magnitudo
ſuperiorum partiū excedit partes inferiores. Se
cundo quia propter magnam abundantiam nu
trimenti circa partes interiores in pueris dormien
do ſepe cauſatur epilentia que eſt morbus obſtru

ens vias reſpiratōnis in ſomno ꝓpter abundantiā
humorum. ideo patientes talem infirmitatem dor
miendo moriuntur ſi permittantur dormire ſm
eorum inclinatōnem. Ex hoc infert philoſophus ꝙ
nutrices et pueri non debent potare vinum niſi cō
mixtum aqua· nihil enī differt nutrices vel pueros
bibere vinum quia virtus nutrimenti manet in la
cte nutricis. Pueri autem cum ſint naturaliter cali
di et humidi multum dormiūt et ſi potarent vinū
amplius dormirēt et fierēt epilentici. Tercio ꝓbat
quia pueri per ſex menſes non poſſunt vertere col
lum quod non eſt niſi ꝓpter nimiam abundantiam
nutrimenti et humiditatis circa partes ſuperiores·
Quintum ſignū eſt ſumptum ex conditōnibus
animalis et eſt ꝙ colerici ſunt parui ſomni eo ꝙ ex
ceſſiuus calor eorum cito cōſumit humorem vel va
porem obſtruentem viam ſpirituū. Similiter et ſan
guinei quia calor in eis generat ſpiritus ſubtiles et
ſunt parui ſomni et iocūdi. et ideo ſanguinei et cole
rici parum comedūt et ſepe. quia paruū nutrimen
tum receptum in ſtomacho eorum ſtatim p calorem
eorū rareſit et reſoluitur in fumū ideo cito replet
ſtomachum et nō poteſt deſcendere ad fundum ſto
machi. Melancolici vero et flegmatici comedūt mul
tum quia ꝓpter debilitatem caloris cibus in ſtoma
cho non cito rarefit neqꝫ replet niſi ꝓpter quantita
tem ciborum et non cito rarefit nutrimentum ſicut
in alijs. ideo frigiditas in eis eſt cauſa voracitatis

Concluſio Tercia cauſa formalis ſō ni ē compreſſio ſeu immo
bilitatio primi ſenſitiui patet quia ſomnus eſt pri
uatio vigilie ſed illa priuatio nominat immobilita
tem ſenſus cōmunis et compreſſionem eius ꝓpter
quam non diffunditur ſpiritus ad ſenſus exterio
res. Ex dictis patet generatio ſomni nam p calorē
cordis et ſtomachi eleuantur humores ad cerebrum
vbi ꝓpter frigiditatem cerebri ingroſſantur et deſcē
dunt p viam ſpirituū ſenſitiuorum et deſcendendo
obſtruūt ipſas vias et priuant vigiliam a ſenſibꝰ.
Cauſa ergo efficiens prima eſt cor. ſecūda eſt cere
brum. tercia vero eſt vapor ingroſſatus qui etiam
vt dictum eſt eſt cauſa efficiens ſomni. Cauſa vero
materialis in qua eſt ſomnus eſt primū ſenſitiuum
a quo priuatur ſenſus cōmunis. et a quo priuatur
vigilia ſed cauſa formalis ē priuatio vigilie eo mo
do quo habet cauſam formalem· Et cauſa finalis
eſt ſalus animalis aut vigilia vt dictum eſt.

Concluſio Quarta predicta diffinitiō ſomni eſt ſufficiens· patet
quia explicat omnes cauſas ſomni · Primo cauſā
formalem que eſt vigilie priuatio· cum dicitur ꝙ ē
cōuentus ſeu reciprocatio caloris naturalis ad mē

N. paſſio pmi ſenſitiui ſit ſomniū

bra interiora·nam ex hoc q̈ calor non deriuatur a
corde in ſenſus exteriores qui quidē calor ē in ſpiri-
tibus ſenſitiuis fit priuatio vigilie et opatio ſenſu
um exteriorum. Alie autem cauſe ſatis exprimunt
in diffinitōne et ſic patet qualiter requirūtur calida
et humida. calidum ſcʒ quod ē exalatiuū et humiduʒ
quod eſt exabile. ideo ſicca ſimiliter et humida impe
diunt ſomnum.

Cōcluſio Quinta complementum dige
ſtionis eſt naturalis cauſa vi
gilie et diſſolutōnis ſomni. patet quia cōpleta dige
ſtione diſſoluūtur vapores groſſi qui ſunt pͥma
cauſa ſomni. ſed cauſa ꝑ accidens vigilie et diſſolu
tionis ſomni eſt motus vel tremor cordis. patet nā
impetuoſus motus cordis cauſat impetuoſam mul
titudinem ſpirituū aperientium vias obſtructas. ꝑ
euaporatōnem. Et ſimiliter omnia que faciunt ad
aperturam meatuū diſſoluūt ſomnum et inducunt
vigiliam ſicut magnus motus cordis q̄ cauſat ma
gnas euaporatōnes. Et etiam magnus motus ab
exteriori ꝓueniens ſiue ſit motus localis ſiue alte
ratōnis vtputa calefactōnis vel frigefactōnis.

Dubitatur Primo vtrum vigilia pre
cedat ſomnū. Reſpondet
q̈ ſic quia vigilia eſt habitus. ſomnus vero eſt pri
uatō igitur ⁊c. Patet etiam aliunde quia ſomnus
vt ait ꝯmentator eſt receſſus virtutis ſenſitiue ab
exterioribus ad interiora. qui quidē receſſus fit ꝓp
ter generatōnem influxus ſenſus cōmunis ad ſen-
ſus exteriores. et iſta virtus ſenſitiua cauſat vigi
liā. modo nihil recedit ab aliquo loco niſi prius exi
ſtat in eo antequā̄ recedat ergo.

Dubitatur Secundo quare quedam
animalia dormiūt oculis
apertis. Reſpondet q̈ hoc maxime contingit in ani
malibus timidis que ꝓpter timorem detinēt oculos
apertos quādiu poſſunt ſed in ſomno exteriora fri-
geſcunt. quia calor retrahitur ad interiora. vt dictū
eſt et palpebre talium animalium in rugam contra
huntur ligatis ſenſibus ꝑ ſomnū. et ſic apertis ocu
lis dormiunt.

Ad ratōnes Ante oppoſitum ad pri
mam dicitur q̈ ſicut eſt
in maiori mundo ita eſt in animali. nam per calo-
rem ſolis eleuatur vapor ad mediam regionem ae
ris. vbi ꝓpter frigiditatem loci in aquam cōuertit
et deorſum cadit. ſic etiaʒ eſt in animalibus quia ꝑ
calorem ſtomachi et cordis eleuātur vapores ad ce
rebrum vbi ingroſſantur et deſcendūt modo iam di
cto. et ſic cauſant ſomnū. et ita calida et humida be
ne cauſant ſomnū. quia calida cauſant euaporatio
nem et humida ſunt tm̄ euaporabilia. ¶ Ad ſecun
dam dicitur q̈ illa animalia plus recipiunt de nu-
trimēto in eſtate quā̄ ſuus calor poteſt digerere et cō
ſumere. et cum habeant calorem debilem ꝑ multum
tempus manent meatus obſtructi. ¶ Ad terciam
patuit ſolutio ſupra in ſecūda queſtione in quarta
concluſione quia reciprocatio caloris non fit ꝓpter
eandem cauſā in animalibus et in plantis ideo plā
te non dormiūt niſi metaphorice.

Poſt hec inquirenduʒ

Queritur Quinto vtruʒ paſſio primi
ſenſitiui ſit ſomniū. Arguit
primo q̈ non quia ſomnia contingunt tm̄ in ſom
no. ſed ſomnus eſt paſſio primi ſenſitiui. et ſomni
um non iudicatur ſenſu ergo non eſt paſſio primi
ſenſitiui. ¶ Secūdo arguitur ſic ſomniū eſt paſſio
illius potentie cuius eſt videre vel audire. ſed ſen-
ſus cōmunis non eſt videre et audire ergo ſomniuʒ
non eſt paſſio eius. ¶ Tercio ſic in ſomno quando
q̈ cognoſcimus vniuerſalia componimus. et facim⁹
diſcurſum nam multi ratōcinantur ſomniando et
ſyllogiſmos faciendo. Et aliqui in vigilia non poſ
ſunt recipere ſolutōnes aliquarum queſtionū quas
in ſomnio reſumūt. ſed illius cauſe nō ſiūt ꝑ ſenſum
cōem ideo ſomniū nō eſt paſſio ſenſus cōis.

In oppoſitum Eſt philoſophus
in textu. pro reſpō
ſione ſciendum primo q̈ poſtquā̄ philoſophus determi
nauit de ſomno et vigilia conſequenter agit de his
que contingunt circa ipſa ſcilicet de ſomnio et de di
uinatōne futurorum que fiunt per ſomnium et pri
mo agit de ſomnio

Sciendum Secūdo q̈ ſpecies ſenſibi
les remanent in ſenſibus
abeuntibus ſenſibilibus. et hoc manifeſtū eſt de ſen
ſibus interioribus. Sʒ de exterioribus ꝓbat philoſo
phus ꝑ quedam ſigna. primū eſt quia quādo aliqͦs
inſpexit excellens viſibile et dum cōuertat ſe ad de-
biliora viſibilia non poteſt ipſa videre. et hoc ē ideo
quia ſpecies prioris viſibilis adhuc ſunt in viſu que
impediunt viſionem alterius viſibilis. ¶ Secūdum
ſignum eſt quia ſi aliquis directe inſpiciat ſolem et
deinde claudat oculos apparebit q̈ adhuc videbit lu
men tanquā̄ excellēs viſibile. et poſtea mutabitur in
puniceum colorem deinde in rubeum et poſtmodum
in nigrum ⁊ tandem totaliter deſinit lumen reſerua
tum. ¶ Terciū ſignū eſt quia ſi aliquis diu aſpici-
at rem aliquam velociter motam et ſe cōuertat ad
alias res videntur ſibi moueri. ¶ Quartum ſignū
eſt quia aliqui ꝓpter magnos ſonos efficiūtur ſur
di ⁊ ꝓpter excellentes odores nō poſſunt alia odo
rare quia preexiſtentes remanent in ſenſu. ſuppoſi

tur etiam ex iam dictis ꝙ in dormiente ſunt multi
vapores et ſpecies que deferūtur ꝑ vias ſpirituum
ſenſitiuorum non ſolum in meatus ſenſus ꝯmunis
ad ſenſus exteriores ymo etiam in meatus ad ſen
ſus interiores et cum in ſenſu maneant ſpecies abē
untibus ſenſibilibus iſte ſpecies informabunt huiuſ
modi vapores.

Cōcluſio Prima ſomniū eſt paſſio ſen
ſus cōmunis ſm ꝙ fantaſti-
cus eſt·probatur prima pars quia ex quo ſomniuz
non eſt ſine ſomno·ſequitur ꝙ euiſdem partis ſunt
ſomniū et ſomnus·Item ſomniū eſt cognitō ſenſiti
ua quia per ſomniū cognoſcimus hic et nūc que ſunt
conditōnes cognitōnis ſenſitiue et non intellectiue.
in ſomno tamen habemus operatōes intellectus et
ratōnis que nō debent vocari ſomniū. ſecūda pars
patet quia ſenſus cōmunis eſt fons totius ſenſua-
litatis.ergo ab eo procedit vnus meat⁹ ad ſenſus
exteriores et alius verſus interiores quorum orga
na ſunt in cellulis cerebri.ſed ſomniū non eſt paſ-
ſio primi ſentiui ſm primam habitudinem ſcz quo
ad ſenſus exteriores quia ſm illam habitudinē ſen
ſus ꝯmunis eſt ligatus in ſomno et obſtructus eua
porationibus nutrimenti·ergo oportet ꝙ ſomnium
ſit paſſio primi ſenſitiui in ordine ſiue habitudine
ad ſenſus interiores qui cōmuni nomine fantaſia
dicuntur omnes enim ab eo diſtinguuntur vt pa-
tuit ſecūdo de aīa ergo concluſio vera. ¶ Unde adū
tendum eſt ꝙ nihil ꝓhibet viam que eſt a ſenſu cō
muni ad ſenſus exteriores eſſe totaliter obſtructaz
per vapores et tñ via que ē a ſenſu cōmuni ad ſen
ſus interiores non erit totalit̄ obſtructa·ſed aliqua
liter aperta quia poteſt repleri ſubtili vapore nō to
taliter obſtruente huiuſmodi viam· Ex quo ptz ꝙ
ſomnia contingūt per diriuatōnem et redundantiā
fantaſmatum reſeruatorum in fantaſia in ſenſum
cōmunem ipſum actuando·patet quia ſenſus non
iudicat niſi ſit informatus per ſpecies ſenſibiles ſed
in ſomno ſenſus cōmunis informari non poteſt per
ſpecies acceptas a ſenſibus exterioribus cum ſen-
ſus exteriores ſint ligati· ergo in ſomno iudicium
eius venit ex redundantia fantaſmatum in ipſum
ſenſum cōmunem·⁊ iſtud poteſt declarari exēplari
ter quia ſicut flāma cādele deſcēdit a ſuperiori can
dela in extinctionem inferioris ipſam illuminando
ita etiā pari formiter deferuntur fantaſmata a fan
taſia ꝑ ſubtiles euaporatōes in ſenſum cōmunem
et quia ſenſus cōmunis terminat actōnem ſenſuz
particularium·ideo iudicat in ſomno quemadmodū
iudicat in vigilia et de fantaſmate ſibi preſentato
iudicat ꝙ eſt res·cuius eſt fantaſma et taliter vi
detur ꝙ vigilat·

Concluſio Secunda·diffinitio ſomnij
eſt ſufficiens in qua dicit
ſomnium eſt apparitio fantaſtica facta in ſimplici
ter dormiente.patet quia homo ſimpliciter dormit
quando ſenſus exteriores ſunt ligati·ſed ſomnium
eſt apparitio facta ligatis ſenſibus exterioribus er
go ſomnium eſt apparitio fantaſtica in ſimpliciter
dormiente·verūtamen contingit quandoqꝫ ſenſum
cōmunem ligari quātum ad viam ſenſuum interio
rum·et tūc non contingūt ſomnia·quādoqꝫ autem
ligantur tñ quantum ad viam ſenſuum exteriorū
et tūc contingunt ſomnia.

Diffinitio ſomnij

Dubitatur Primo quare in principio
ſomni non cauſantur ſom
nia ſicut in fine·dicendum ꝙ ideo quia in principio
ſomni vapores ſunt multum groſſi et indigeſti. et
ideo claudunt viam ſenſuum interiorum·ſed in fi-
ne ſomni vapores ſunt ſubtiliores ⁊ minores ⁊ di
geſti ergo ⁊c·et ſic nō obſtruūt viam ad ſenſus in
teriores ſed magis inferūt ſenſum cōmunem mo-
do predicto·

Dubitatur Secundo quare in princi
pio noctis ſomnia facta
ſunt magis diſtorta et deformia ꝙ̄ in fine Reſpon
detur ꝙ ideo·quia in principio noctis vapores ſunt
multum groſſi et fortiter moti ideo non deferunt fā
taſmata vniformiter·ſicut videmus ꝙ aqua mota
aut etiam ſpeculum nō perfecte repreſentat formā
rei·et ex eodem contingit ꝙ homines timidi paſſio
nati frenetici et huiuſmodi difformiter habent fan
taſmata difformia et horrenda et etiam ſomnia.
quia timor paſſio et infirmitas mouent huiuſmodi
vapores qui moti difformiter fātaſmata repreſen
tant. ¶ Conſequenter aliam diffinitōnem ſomnij
ſubiungit que talis eſt.ſomnium eſt fantaſma qḋ
eſt in motu ſimulacrorum vel ſimilitudinum quod
dormiendo ſit factum et in eo qui dormit·ꝑ hoc eīn
ꝙ dicitur in motu ſimulacrorum remouetur ſomni
um ab actibus ipſius intellectus qui exercent quā
doqꝫ in dormiendo·et per hoc ꝙ dicitur dormiendo
ſit remouetur ſomnium ab apparitōnibus que ſiūt
in vigilando ꝓpter motum et turbatōnem humorū
et vaporum qui quandoqꝫ cauſātur ex egritudine
et per hoc ꝙ dicitur in eo qui dormit remouetur ab
actibus vigilantiū qui quādoqꝫ exercent in ſomno

Dubitatur Tercio vtrum animal ſem
per memoretur ſuorum ſō
niorꝫ·Reſpondetur ꝙ quandoqꝫ memoratur et quā
doqꝫ non·cuius cauſa eſt quia quādoqꝫ viā exiſtē
tem inter fātaſiā et memoriā ꝯtingit eſſe totaliter
obſtructam·et tamē via que eſt a fantaſia ad ſen

ſum cōmunem eſt aperta. et tūc animal poteſt ſomniare. et nō recordari. aliquādo vero via que eſt a fantaſia ad memoriam nō eſt omnino obſtructa et tūc poteſt animal memorari ſuoꝝ ſomnioꝝ et quandoq; recordari impfecte et quādoq; magis pfecte et etiam quandoq; recordatur ordinate.

Dubitatur Quarto quare pueri putāt ſe pluries terribilia videre precipue in principio noctis. Rñdetur ꝙ hoc eſt ꝓpter motum ſimulacroꝝ ſiue fantaſmatū. nam pueri iudicant ſic eſſe ſicut ſimulacra repreſentant quia in eis nō eſt iudiciū rōnis corrigens tale iudicium. nam pueri parum vtūtur rōne. et iſta de cauſa pueri mulieres viri timidi et febricitātes. et etiam alij infirmi ſolitarie exiſtentes dicūt ſe vidiſſe mortuos ante oculos et alia multa terribilia que apparēt eis ex motu ſimulacroꝝ et eis cōtingūt ꝓpter timorē. nā exñtes in timore et alia paſſiōe facilit̄ decipiūt

Dubitatur Quinto quare homines ſepius ſomniant in ſenectute ꝙ in iuuētute. cauſa eſt quia in iuuentute calor ē fortis. ideo facit magnā euaporatōem q̄ ſufficit obſtruere meatus ſenſus cōmunis ad exteriores ⁊ interiores. Sed in ſenectute calor tepeſcit et ita nō fit ita magna euaporatio alimenti nec ita ſepe obſtruuntur meatus ſenſuū exterioꝝ ad ſenſus interiores et iſta de cā ieiunantes ſunt ſepe ſomniantes

Ad rationes Ante oppoſitū ad primam dr ꝙ bene ꝓbat ꝙ ſomnū nō eſt paſſio ſenſus ꝯmunis preciſe. ſed in ordine ad fantaſiam vt dictum eſt. nam ſenſus cōis cuius ſomnū eſt paſſio non pcipit ſe ſomniare ſm ꝙ abſolute pcipitur tn̄ eius actus a potētia ſuperiori pcipit. et ita ꝓbat textus ꝙ ſomnū non eſt paſſio intellectus. nec ſenſus cōmunis abſolute ſed ſm ꝙ fantaſticus eſt ſiue ſm qd̄ immutatur a ſpē reſeruata in fantaſia. ¶ Ad ſecūdā ꝯceditur ꝙ ſomnū eſt paſſio illius potentie cuius eſt videre et audire ⁊c. et licet in ſomnio ſenſus interiores non teneāt ſuos actus niſi ſenſus cōis dicatur videre et audire p reſpectuȝ ad ſenſus exteriores. tn̄ aliquo mō pcipit viſibilia et audibilia ſm opatōem ad fantaſiam. ¶ Ad terciam dr ꝙ cognoſcere cōponere diuidere ⁊ diſcernere ſunt in ſomnio p ptem intellectiuā que ꝯuertit ad fantaſmata ſ̄ quibus ſomniamus ideo ſolum p accidens ſomnū ptinet ad intellectum inquantum ſibi miniſtrat ſenſus.

De diuinatione vero.

Queritur Sexto vtꝝ diuinatio futuroꝝ effectuū que fit p ſōnia ſit homini poſſibilis et vtꝝ ſit aliqua talis diuinatio. Arguit primo ꝙ ſic qr qd̄ homines cōiter experiuntur rōnabile eſt euenire. nam qd̄ cōis fama famat nō omnino deꝑditur vt habetur quarto ethicorum ſed aliq̄ videntur habere aliquā ſignificatōem futuroꝝ p ſomnia. ideo diuinatio futuroꝝ eſt homini poſſibilis ¶ Arguit ſcd̄o ſic p cām poſſumus deuenire in cognitōem effectus. ſed quedā ſomnia ſūt cāe futuroꝝ igitur p ipſa poſſumus cognoſcere futura. minor patet p expientiam de quodā homine q̄ veſtem ſuam pdiderat de die nec eam potterat inuenire qui in ſomno recordatus eſt loci vbi eam dimiſerat et expꝛectus iuit ad locum et ibi eā inuenit

In oppoſitum Arguitur quia ſōmnū nō habet cauſam rōnabilem p quam ſit preſagiū alicuius futuri nam remittitur et cōiungitur fatuis et raro prudentibus qui tn̄ ſunt deo amantiſſimi vt patet octauo ethicorum ꝓ cōfiſione Sciendū primo ꝙ poſtq̄ phs determinauit de ſomnio conſequēter agit de diuinatōe futuroꝝ q̄ accidit in ſōnis et a ſomnijs. Dicitur in ſomnis ꝓpter diuinatōnem q̄ ſiūt in vigilia p artes magicas. dr etiā a ſomnis ꝓpter diuinationes que ſiūt a viris ſanctis que poſſunt fieri p reuelationes diuinas eis factas. agit igitur phus de diuinatōne que fit in ſomnis et a ſomnijs.

Sciendum Scd̄o ꝙ ſtoici dixerūt illa ſomnia et preſagia futuroꝝ eſſe a deo immediate immiſſa nob̄ verū tn̄ ſi hoc qñq; contingat nō tamen naturaliter eſt ſm curſu nature nam deus naturaliter agit tanq̄ prima cā mediantibus ſcd̄is et immediate p cām mediam ideo nō agit immediate in animā noſtram illo mō niſi mediante corpe celeſti Auicēna tn̄ credidit ꝙ ſōmnia mitterent a datore formaꝝ et ſic auerrois dicens ꝙ iſta cognitō nobiliſſima largit a ſubſta immateriali. ſed hec opiniones ſm phum hic impꝓbant qr ſōmioꝝ qdā originē hn̄t ex pte corpis vel aīe ſiue ex pte nrī. qdā vero ñ ex pte nrī ſ aliūde hn̄t pncipiū

Cōcluſio Prima ſomnia que hn̄t a nobis originem aliq̄n ſolum ſunt ſigna futuroꝝ. aliquando vero ſunt cauſe futuroꝝ. Prima ps ptȝ qr qñq; ſōnia eueniūt ꝯſilia corpi ſcȝ cōplexionibus corpis vt flegmatici ſp ſomniāt de aquis et aquaticis ſicut eoꝝ corpus eſt aquaticū colerici vō de igne ſomniāt et ſāguinei de aere et ꝙ volant vel aliquod ſimile agunt melancolici vero ſōmniant terreſtria et ideo ex ſōnijs freq̄ntibus hō pt cognoſcere ſuā ꝯplexionē ſi igit qñq; ꝯtingat ex pte aīe vt ſōnia aſſimilent diſpōni aīe ſicut ſtudioſus habȝ ſtudioſa ſomnia. i. ethicoꝝ et prauus hȝ ſomnia de prauata et quilibet ſōniat ex pte anime ſm diſpoſitōem aīe vt qui liberalis eſt ſomniat de eo qd̄ eſt

litteraliter dare et auarus ſomniat inuentionem te
ſauri· talia igitur ſūt ſigna circa diſpoſitionem ani
me vel corporis aliqñ vero huiuſmodi ſomnia ſūt cāe
futuroꝝ queadmodū motus diurni ſunt cāe motuū
nocturnoꝝ· vbi gratia vt que de nocte ſomniamus
in die cogitam⁹ et ſepe facimus ·Vnde recitat galie
nus de quodam paciente dolorem qui ſomniauit ꝙ
ſi ſibi minueretur inter duos digitos ſanaretur qui
euigilans ſurrexit et fecit ſe minui ⁊ curatus eſt nā
huiuſmodi homines intendentes finem aliquem ſi
in ſomno viderint medium ad talem finē ꝯſequētes
in die ad finem intēdūt ·et aliqñ ꝯtingit ꝙ tale me
dium ꝑficit·et ſic ꝑ accidēs ſomniū eſt cauſa futuri·

Cōcluſio Secūda ſtoici crediderūt ſom
nia nobis immitti a deo· ana
xagoras vero credidit ꝙ immitterētur a datore for
marum quod etiam videtur concedere auerrois di
cens ꝙ iſta cognitio nobiliſſima elargitur a ſubſtā
tia immateriali·ſed has opiniones improbat phs
nam huiuſmodi ſomnia dementibus et fatuis im
mittūtur quod eſt ſignum ꝙ non immittūtur ab ali
qua intelligentia agente ex ratōne·et ideo phus re
fert omnia quorum principiū nō eſt in nobis ad in
fluentiam corporum vel ad continens puta ad ae
rem calidum vel frigidum·

Concluſio Tercia ſomnia quorum in
fluentia celeſtis eſt princi
pium etiam continens ſunt ſigna futurorum·patet
quia corpus noſtrum immutatur ad influentiam ce
leſtem corpore autem immutato immutatur ima
ginatio dormientis·et ſic aliqua fantaſmata appa
rent dormientibus conſimilia diſpoſitōnibus celeſti
bus et etiam ſunt conformia vt ſi in hoc anno ſom
niamus ardorem ſignū eſt dominij martis habētis
dominiū ſupra calorem·tale igitur ſomniū eſt ſignū
futuri caloris igitur ſomniū non eſt cauſa futuri ſ
eſt ſignū alicuius futuri·quia vero fatui dementes
et melancolici habent fantaſiam fatuam ideo facili
us recipiunt iſta fantaſmata ꝙ̄ homines ſapien
tes et docti eo ꝙ motus maiores expellūt minores
et hac de cauſa iſta fantaſmata contingunt de no
cte et non de die·

Concluſio Quarta et reſponſiua ad
queſitum·ſi quis vtat ſom
nijs ad prenoſticandū futura ſm ꝙ ſomnia proce
dūt ex cauſa ſeu calore naturali intrinſeca et extrin
ſeca quantum poteſt virtus talis cauſe ſe extende
re non erit illicita diuinatio·verū tamen eſt ꝙ quā
doqꝫ eſt principalis cauſa ſomniorum et quandoqꝫ
ſomnia quedam ſunt a deo miniſterio angelorum ⁊
tūc immittūtur viris ſanctis quibus ꝑ ſomnia ali
quando reuelantur aliqua futura et hoc mō poteſt
homo etiam licite vti ſomnijs ad precognoſcendū
futura·quandoqꝫ vero ex oꝑationibus demonuꝫ ali
que fantaſie apparent dormiētibus ex quibus quā
doqꝫ aliqua futura reuelantur hijs qui cum eis ha
bent facta illicita et homines talibus ſomnijs non
poſſunt vti licite ad futura precognoſcenda ſed ta
lis diuinatio qua hoc fit ſupſticioſa et illicita eſt et
ita ſomnia quorum eſt ſpiritualis cauſa ſunt diuer
ſa·Eſt tamen·

Aduertendum ꝙ nomine diui
natōnis intelli
gitur quedam prenūciatio de futuris·futura autem
dupliciter poſſunt cognoſci·vno modo in ſuis cau
ſis·alio modo in effectibus·Cauſe autez ſuꝑiorum
taliter ſe habent ꝙ quedam neceſſario producūt ſu
os effectus et illi effectus poſſunt cognoſci ꝑ certitu
dinem et etiam prenoſticari·ſicut aſtrologi preno
ſticant futuras eclipſes·quedam vero cauſe produ
cunt ſuos effectus nō ex neceſſitate ⁊ ſemper·ſed vt
in pluribus et raro deficiūt et ꝑ huiuſmodi cauſas
poſſunt cognoſci effectus futuri nō quidem ꝑ certi
tudinem ſed ꝑ quandam coniecturatōnem·ſicut per
curſum ſtellarum aſtrologi poſſunt iudicare de plu
uijs et ſiccitatib⁹·et medici de ſanitate et morte ho
minis·quedam vero ſunt cauſe que indifferenter ſe
habent ad ſuos effectus ꝓducēdos et per tales cau
ſas nō poſſumus cognoſcere effectus futuros neqꝫ
etiam ſi effectus erūt vt in pluribus vel vt in pau
cioribus poſſumus tamen ipſos cognoſcere in ſe ip
ſis dum preſentes ſint ſicut cognoſcimus ſortem cur
rere dum currit·ſed cognoſcere tales effectus ante
ꝙ̄ fiant ſolum eſt prime cauſe et ꝓpriū eius·ſi qs
igitur huiuſmodi futura precognoſcere aut enūcia
re quocūqꝫ modo preſumpſerit niſi deo reuelāte ma
nifeſte vſurpat ſibi quod deo ꝓpriū eſt·et dicitur di
uinus quaſi deo plenus et deitate ſe ipſum plenum
ſimulans·ſic igitur ex hoc patꝫ ꝙ nō dicitur diuina
tō ſi quis prenūciet ea que neceſſario eueniūt vel vt
in pluribus que humana ratōne cognoſci poſſunt
nec ſi quis cōtingentia prenūciat deo reuelāte ſꝫ ſm
ꝙ diuinatio ſonat in malum·quādo aliquis in de
bito modo ſibi vſurpat aliquid quod ſoli deo ꝯuenit
per enūciatōem futurorum euentuū·Ratōes ad
oppoſitū ex dictis ſolute ſūt·Et tāta de iſto libro ſci
licet de ſomno et vigilia ſufficiāt·

Recapitulacio in libro de ſomno et vigilia.

In libro de ſomno et vigilia agitur de animali
ſm ꝙ eſt in eo principium motus ad ſomnū et vigi
liam·Et continet tres tractatus·

¶ Primus tractatus habet quinqꝫ capitula. ¶ In primo phus ponit intentõnem libri mouendo duas queſtiones de ſomno et quatuor de ſomno et de diuinatõe et quid ſit ſubiectũ ſomni et vigilie. ¶ In ſecũdo oſtendit cuius ptis determinate ſomnus et vigilia ſint paſſiones et ꝙ in ſomno immobilitantur omnes ſenſus exteriores et ꝙ ſenſus cõmunis ſit ponendus. ¶ In tercio enumerat omnes cauſas ſomni et determinat de cauſa finali ſomni et etiam materiali. ¶ In quarto determinat de cauſa efficiente ſomni ponendo aliquas ſuppoſitiones et infert poſtea diffinitõnem ſomni. ¶ In quinto mouet dubitatõnem ſcilicet qualiter cibus et potus calidus poſſunt cauſare ſomnũ ⁊ ponit ad hoc tres queſtiones. ¶ Secũdus tractatus in quo tractatur de ſomno continet quattuor capitula. ¶ In primo oſtendit ad quam ptem animalis ptinet ſomnũ et oſtendit ꝙ non ptinet ad ſenſus exteriores nec ad virtutem opinatiuam. Et deinde oſtendit ꝙ in ſomnio poſſunt eſſe opationes intellectus. poſtea pbat ꝙ ſomnũ eſt paſſio primi ſenſitiui id ē ſenſus communis inqꝫtum eſt fãtaſticus. deinde oñdit aliqua neceſſaria ad oñdẽdum quid ſit ſomnũ et quõ ſit. In tercio tractatu determinatur de diuinatõne futurorum facta p ſomnũ in ſomno vbi phus tangit opiniones ſtoicoꝝ auicẽne et auerrois ỏ cauſa ſomniorum et eas reprobat.

Circa initiũ libri de longitudine et breuitate vite nota textũ De eo aũt qd̃ eſt hec quidẽ eẽ longe vite aĩaliũ hec q̃dẽ qz breuis vite.

Queritur Primo vtrũ calidum et humidum ſint cauſe longe vite in viuentibus corruptibilibus. Arguitur primo ꝙ nõ quia calidum et humidũ nõ ſunt cauſe ergo nõ ſunt cauſe longe vite. Antecedens pbatur quia calidũ et humidum ſũt cauſa putrefactõnis. nam magis ſit putrefactio tpe calido et humido q̃ tempe frigido et ſicco. confirmatur ratõne quia calidum et humidum ſunt cauſa corruptionis quia calidũ conſumit humidũ et humidũ extinguit calidum. Arguitur ſecũdo ſi calidum eſſet cauſa longe vite vel eſſet igneum vel aereum nõ igneum quia eſt deſiccatiuũ· nec aereum quia eſt nimis debile eſt etiam minime digeſtiuũ. et ſimiliter argueretur de humido quia vel eẽt aqueum vel aereum non aqueum quia extingueret calidum et eſſet faciliter cõgelabile nec etiam aereũ quia eſſet etiam faciliter congelabile.

In oppoſitum Eſt phs in textu. Pro cõfiſione ſciendum primo ꝙ poſt ea que determinata ſunt in precedentibus libris. Conſequenter phs in hoc libro determinat de cauſis longitudinis et breuitatis vite et hoc in vniuerſali quia quia determinatio de ipſis in ſpeciali ſpectat ad librum de animalibus et ad librum de vegetabilibus et plantis ſed ad medicum vel aſtrologum ſpectat determinare in pticulari de cauſis longitudinis et breuitatis vite humane. Et q̃uis mors et vita ſint cõmuniores ſenſu quia inſunt omnibus viuentibus tamẽ liber de ſenſu et ſenſato. memoria et reminiſcentia. ſomno et vigilia p̃cedũt iſtum librum et etiam de morte et vita ꝓpter cõuenientiam quã habent ad librum de anima

Sciendum Secũdo ꝙ corruptio communior eſt q̃ mors quia corruptio cõuenit omnibus animalibus. mors autẽ cõuenit ꝓprie viuentibus. Ideo phus prius agit de cauſis corruptõnis oſtendẽdo que ſunt p ſe corruptiua et que non tam in ſubſtantijs q̃ in accidentibꝰ Et quia alias de illis ſatis determinatũ eſt in libro de generatõne et corruptõne ideo ꝓnũc non repetãtur ea que phus in precedenti determinauit de cauſis corruptõnis.

Sciendum Tercio ꝙ anteq̃ phs aſſignat veras cãs et vniuerſales longitudinis et breuitatis vite in omnibus viuentibus remouet prius quaſdam cauſas que non ſunt cauſe vniuerſales lõgitudinis et breuitatis vite. Dicit enim primo ꝙ eſſe magne quantitatis nõ eſt p ſe cauſa ſufficiens longe vite quia equus ē maior homine et tamen homo eſt magis lõgeuus. Similiter duricies nõ eſt cauſa lõge vite. nam plante nõ ſunt vniuerſaliter lõgioris vite quibuſdam animalibus licet quedam plante ſunt lõgioris vite quibuſdam animalibus. Similiter habere ſanguinem nõ eſt cauſa ſufficiẽs lõge vite. Nam apes que ſũt exſangues diutius viuũt quibuſdã habentibus ſanguinem. Similiter eſſe exſangue non eſt cauſa ſufficiens longe vite quia quedam exſanguia ſũt breuioris vite quibuſdam habentibus ſanguinem. Similiter eſſe in terra non eſt cauſa ſufficiens lõge vite. nec etiam eſſe greſſibile quia quedam plante et q̃dam animalia greſſibilia ſunt breuioris vite quibuſdam animalibus aquaticis et etiam ecõtra eſt in quibuſdam ideo eſſe aquaticum nõ eſt cauſa ſufficiens longe vite.

Sciendum Quarto ꝙ quinqꝫ cõditõnes requirũtur ad hoc ꝙ calidum et humidum ſint cauſe ſufficientes longe vite. ¶ Prima cauſa eſt ꝙ ſint multa ex parte

quantitatis ideo maiora vt in pluribus ceteris pa
ribus sunt longioris vite quia multū habēt de cali
do et humido ¶ Secunda ꝙ sint bene ꝓportionata
ad inuicem cū suis ꝯtrarijs ne faciliter vnum coꝛꝝ
pat alterum et econtra ꝓpter primam conditionem
elephantes sunt longe vite et ꝓpter scdam hoīnes
sunt longe vite ¶ Tertia conditio est ex pte humidi
ꝙ humidū non sit faciliter passibile et siccabile sicut
humidum aereum purum nec faciliter congelabile si
cut humidum aqueum purum ideo tale humidum de
bet esse pingue et viscosū vt sit bene nutritiuū et nō
congelabile et infrigidabile Quarta ꝯditio est ꝙ ca
lidum et humidum non sint nimis excellentia quia
sic essent corruptiua ꝯplexionis naturalis que ꝯsistit
in medio temperato ideo animalia multum coeun
tia ceteris paribus sunt breuis vite ꝓpter vehemen
tem calorem qui resoluit in coitu humores et eos
euaporat et ob hoc spma emissum supflue cito indu
cit seniū et sic mulus est longioris vite equa et asi
no ex quibus generatur mulus Etiam femelle aliqñ
sunt longioris vite masculis si masculi sint multū
coitiui et ꝓpter hoc passeres masculi sunt breuioris
vite femellis. verū est tamen ꝙ ſm naturam mascu
li sunt longioris vite femellis quia femelle abūdāt
in humido ⁊ deficiunt in calido Quinta ꝙ humidū
et calidū sint intranea et nō extranea

Cōclusio Responsiua calidū et humidū sunt intranee et vniūsales cau
se longe vite cū ceteris ꝯditionib⁹ in omib⁹ viuētibus
corruptibilib⁹. ptz qa eadem ē cā vite et cā lōge vite.
Ex qbus enim fit aliqd ex his nutritur ſ vita con
sistit in calido et humido gͦ calidum et humidū sūt
causa longe vite. minor ptz qa omne corpus viuēs
mixtū est ex calido humido frigido et sicco ſ frigidū
et siccum sunt qualitates pestifere qa immobilitant
et constringūt ideo terra que est sicca et frigida est
immobilis vita autem iudicatur p motum et sensū
et ideo frigidū et siccum nō sunt cause vite sed mor
tis Restat ergo ꝙ calidum et humidum sunt causa
vite calidum aūt dilatat humidum et ipsum mouet
Et ideo vita consistit in calido et humido. Nam in
homine viuente mortali fit intensio p digestionem
q̄ fit a calido opoꝛtz enim nutrimētum esse humidū
vt sit bene susceptiuū impressionū vt deriuari possit
ad singulas ptes viuētis Ex istis patz ꝙ calidum
igneū purū nō est causa lōge vite quia est nimis de
siccatiuū et adustiuū nec humidum aereū purū est cā
longe vite qa est nimis subtile et faciliter desiccabile
sed calidum quod est causa longe vite debet esse mix
tum ex calido igneo et aereo Igneo vt sit digestiuū
et aereo vt sit ꝯpatiuū Similiter humidū pure aqū
non ē causa lōge vite qz est nimis frigidabile et cito
congellabile et extinguit ⁊ ꝯstringit calidum ideo
debet esse mixtum cū humido aereo Aduertendū ta
men ꝙ calidum et humidum debēt esse aerea ex do
minio ex dictis patet ꝙ senectus causatur ex defectu
calidi et humidi ideo senes sunt frigidi et sicci et iuue
nes calidi et humidi patet etiam ꝙ eedē sunt cause
vniuersales longitudinis et breuitatis vite in omni
bus animalibus licet non sunt eedem cāe speciales.
Et similiter patet ꝙ sunt eedem cē vniūsales lōge vi
te ⁊ egritudinis et lāguoris

Ad ratōes Ante oppositū ad primam dicendum ꝙ calidum et fri
gidum intrinsica nō sunt cause putrefactōis ſ solū
extrinsica Ad cōfirmationem dicitur ꝙ calidum bñ
ꝓportionatū humido non formaliter ꝯsumit ipsum
nisi parum sed ipsum ꝯsumit quādo est im ꝓportio
natum. ¶ Ad secundam patet solutio in vltima cō
clusione.

Queritur Secundo vtrum eadem ani malia sint longioris vite lo
cis calidis q̄ in locis frigidis Arguitur primo ꝙ nō
quia animalia ad sui ꝯsuatonē indigent respirati
one pro refrigerio cordis sed aīalia refrigerant̄ mi⁹
ab aere in locis calidis q̄ in locis frigidis ergo sūt
lōgioris vite in locis frigidis q̄ calidis. Secundo
arguitur Calidum extrinsicum ꝯsumit humidum in
trinsicum et ex ꝯsequenti calidum intrinsicum ſ cali
dum et humidum intrinsica sunt causa longioris vi
te ergo animalia non sunt longioris vite in locis ca
lidis q̄ frigidis Tertio arguitur calidum intrinsicū
confortatur a frigido extrinsico p antiparistasim ⁊
ꝯsumit a calido extrinsico. ido putrefactio et corrup
tio magis fiūt in locis calidis q̄ frigidis ergo eadē
animalia sunt longioris vite in locis frigidis q̄ in
locis calidis

In oppositum Est phs in textu. Pro ꝯtsione scien
dū primo ꝙ postꝙ phs determinauit de causis intrin
sicis lōge vite q̄ sunt calidū et humidū bñ ꝓportōna
ta Cōsequēter determinat de causis extrinsicis lōge
vite sicut est locus vt videbitur

Sciendum Secundo ꝙ aliquem locū esse calidum et frigidum
potest intelligi dupliciter Vno modo excessiue. alio
mō tempate sicut ver est tempus calidum tempora
te et estas excessiue Et similiter est de hyeme et au
tumno respectu frigiditatis et sicut est de tempori
bus ita dicendū ē de locis Dit igiē

Cōclusio Prima ꝙ eadem animalia ſm speciem sūt lōgioris vite in lo
cis frigidis tpate q̄ in locis calis excessiue pz p rōnē
añ oppōm qz calidū et hūidū itrinsice sē cē lōge vite

ſed calidum extrinſecum excellens cōſumit humidū
intrinſecum et ex conſequenti calidum intrinſecum
quod eſt in humido tanꝙ in ſubiecto ſed frigidū ex
trinſecū fortificat ꝑ ātiparitaſim calidū intrinſecū

Cōcluſio Secūda et reſponſiua ad que
ſitum eadem animalia ſm̄ ſpe
ciem et ſm̄ numerū ſunt longioris vite in locis ca
lidis tꝑate ꝙ in locis frigidis exceſſiue patet quia
calidum extrinſecum tempatum conſeruat et cōfor
tat calidum intrinſecum et frigidum extrinſecū ex
cellens extinguit calidum intrinſecum et cōgelat hu
midum intrinſecum in quibus conſiſtit vita. ergo cō
cluſio vera ſcʒ ꝙ eadem animalia ſunt longioris vi
te in locis tempate calidis ꝙ in locis intempate fri
gidis. et ꝓpter eādem cām eadem animalia ſūt ma
iora in locis calidis tꝑate ꝙ in locis frigidis q2 ca
lidum tempatum extrinſecū. frigidū extendit humi
dum autē conſtringit et impedit augmentū. Et iſta
de cauſa quedam frigida animalia etiam ſanguinē
habentia ſunt maiora et longioris vite in locis ca
lidis ꝙ in locis frigidis ſiue habitāt in mari ſiue in
terra et ſupra terrā vt ſerpentes talpe veſpertiliones
qui ſunt calidi multum ſupra modum ſue nature ⁊
ſunt maiores et longioris vite in locis calidis ꝙ
frigidis. Et ſimiliter quidam piſces ſūt in mari ru
bro qd̄ eſt calidū qui nō poſſunt viuere in mari ſep
tētrionali ꝓpter eius frigiditatem Nam talia ani
malia ſunt debiliora et abūdant in humido ideo ca
lor eoꝝ fortificatur ꝑ calidū extrinſecū et humidum
extenditur et augetur qd̄ faciliter congelatur in lo
cis frigidis ꝓpter debilitatē ſui caloris ideo anima
lia ſanguine carentia et pauci ſanguinis nō gene
rātur in locis ſeptētrionalibus et frigidis aut ſi ge
nerētur ſunt minora et breuioris vite ꝙ in locis ca
lidis. Ex his ſequitur correlariū vnū qd̄ infert are
ſtotiles ꝙ animalia aquatica ſunt breuioris vite
greſſibilibus nō quia humida ſunt ſed quia aquoſa
quare humidū eoꝝ eſt faciliter cōgelabile. Sed ani
malia multū habentia de ſanguine et calida multū
ſunt lōgioris vite in locis ſeptemtrionalibus ꝙ au
ſtralibus ſicut balene ſunt maiores et longioris vi
te verſus ſeptētrionem ꝙ verſus auſtꝝ. Correlari
um ſcōm ꝙ maſculi vt in pluribus ſūt longioris vi
te ꝙ femelle quia ſūt calidiores femellis. femelle āt
ſunt magis humide maſculis. humido aqueo quod ē
cito congelabile a frigido et inde eſt ꝙ maſculi ha
bent ſupiora maiora et oppoſitum eſt in femellis q2
calidum mouet humidum ſurſū frigidū vero deorſū

Dubitatur Primo quare animalia diu
abſtinētia ab alimēto ſunt
breuioris vite animalibus que frequenter comedūt
Ratō eſt quia calor naturalis deficiēte humido nu
trimentali agit in humidum naturale ipſum conſu
mendo in quo eſt calidum vt in ſubiecto et ſic calor
ſeipſum deſtruit ꝓpter qd̄ deficit vita qui in calido
et humido conſiſtit quia animalia diu nō comeden
tia ſunt debilis caloris nō cito digerentis alimentū
et abundant in humido groſſo et viſcoſo ꝓpter debi
litatem caloris. et ideo talia indigent diu abſtinere
ab alimento vt illud humidum groſſum ⁊ viſcoſum
digeratur ꝑ diuturnitatē tempis alias illud humi
dum viſcoſum et groſſum extingueret calorem ideo
talia animalia multū dormiūt. Similiter melācoli
ci diutius abſtinent ab alimento quia ſunt frigidi
ꝙ colerici qui ſunt calidi. Etiam colericis ipſi melā
colici ſunt magis voraces ꝓpter frigiditatem que ē
cauſa voracitates. Eadem ratōne mulieres diuti⁹
abſtinent ab alimento ꝙ viri. ideo etiam animalia
ſine ſanguine ſunt breuioris vite vt in pluribus ꝙ
animalia habētia ſanguinem ꝓpter debilitatem ca
loris niſi in humido dulci pingui et viſcoſo id ēſt te
naci compenſaretur ſeu abundent ratōe cuius apēs
ſunt longioris vite quibuſdam animalibus ſangui
nem habentibus quia habent humidū pingue et dul
ce qd̄ eſt ſignū caloris bene digerentis.

Dubitatur Secūdo quare plante vt
in pluribus ſūt longioris
vite quibuſdam animalibus. Ratō eſt quia plante
ſunt ſicciores et groſſiores ideo humidum plantaꝝ
non eſt faciliter paſſibile ſicut humidū animalium
quod eſt ſubtilius. Alia ratō eſt quia plante reno
uantur generando et pducendo nouas ptes quod
non eſt in animalibus. Cuius ratō eſt quia in qua
libet parte plante eſt virtus generatiua et non in
qualibet parte animalis.

Ad rōnes Ante oppoſitum dōm eſt ꝙ
ſufficienter ſoluūtur ex iam
dictis quia bene probant ꝙ animalia ſunt longio
ris vite in locis tempate frigidis ꝙ in exceſſiue ca
lidis.

Et tātū de materia paruoꝝ naturaliū dicta ſufficiāt

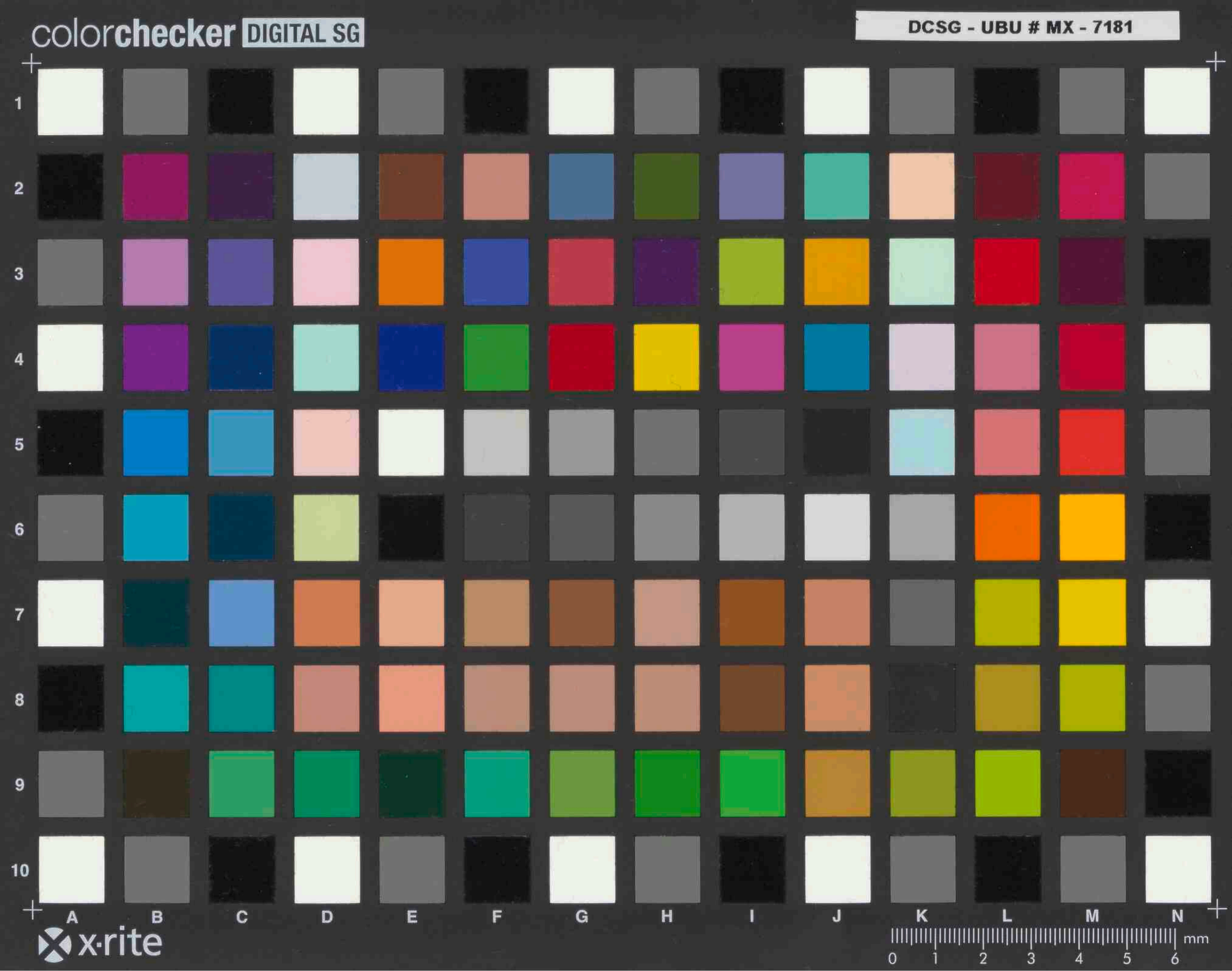
colorchecker DIGITAL SG
DCSG - UBU # MX - 7181
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
A B C D E F G H I J K L M N
x·rite
0 1 2 3 4 5 6 mm